ស្រី

ហិតោបទេស

ភាគទី ១

ការគប់មិត្ត

ភិក្ខុ ប៉ាង ខាត់ វីរិយបណ្ឌិតោ
អ្នកប្រែចេញពីភាសាសំស្ក្រឹត

ភ្នំពេញ
ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
ព.ស. ២៤៩៧

នារាយណបណ្ឌិត

ស្រី

ហិតោបទេស

ភាគទី ១

ការគប់មិត្ត

ភិក្ខុ ប៉ាង ខាត់ វីរិយបណ្ឌិតោ
ជា
អ្នកបកប្រែចេញពីភាសាសំស្ក្រឹត

ភ្នំពេញ
ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
ព.ស ២៤៩៧ គ.ស ១៩៥៤

ចារឹកឡើងវិញ៖ ណុល ដារ៉ា
២០០៩

បញ្ជីរឿង

កថាមុខអ្នកប្រែ		ក
អារម្ភកថា		៧
ការគប់មិត្ត	(រឿងក្អែក អណ្តើក កណ្តុរ និងប្រើស)	១៣
ផ្តើមរឿង	(រឿងព្រាបចិត្រគ្រីព)	១៤
កថាទី ១	រឿងអ្នកដំណើរ និងខ្លាចាស់	១៤
កថាទី ២	រឿងប្រើស ចចក និងក្អែក	២៤
កថាទី ៣	រឿងត្មាត ឆ្មា និងបក្សី	២៥
កថាទី ៤	រឿងកណ្តុរ**ហិរណ្យក:**	៣៦
កថាទី ៥	រឿងពាណិជចាស់ជរា និងភរិយាក្រមុំ	៣៧
កថាទី ៦	រឿងព្រាន ប្រើស ជ្រូក ពស់ និងចចក	៤៦
កថាទី ៧	រឿងព្រះរាជា បុត្រពាណិជ និងភរិយា	៥២
កថាទី ៨	រឿងចចក និងដំរីស្គ	៥៤

កថាមុខ

កាលខ្ញុំអានគតិលោករបស់លោកអ្នកឧកញ៉ាសុតន្តប្រីជា ឥន្ទ មុនដំបូង, ខ្ញុំឃើញមាននិទាន និងសុភាសិតជាកាព្យ មានរសជាតិផ្អែមល្ហែមចាប់ចិត្តចាប់ថ្លើម នាំឲ្យនឹកស្ញើចស្នាដៃលោក និងទឹកចិត្តលោកពេញដោយមេត្តាករុណាដ៏ធ្ងន់ជ្រាលជ្រៅ ។ ខ្ញុំយល់ថា លោកមិនមែនត្រឹមតែជាអ្នកករីឯកប៉ុណ្ណោះទេ លោកជាអ្នកប្រាជ្ញ សីលធម៌ និងទស្សនវិជ្ជាផង ។ តមកមិនយូរប៉ុន្មាន ខ្ញុំបានអានហិតោបទេសបណ្ឌិតនារាយណៈទៀត ខ្ញុំឃើញសីលធម៌ និងអរិយធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់វិសេសក្រៃលែងទៅទៀត ខ្ញុំគិតថា ធ្វើដូចម្ដេចហ្ន៎ នឹងមានលោកណាប្រែជាភាសាខ្មែរ ទុកជាសម្បត្តិទិព្វវិសេសសម្រាប់ជនជាតិខ្មែរ? តាំងពីកាលនោះច្រើនឆ្នាំ បញ្ចតន្ត្រៈជាប្រភពហិតោបទេស និងរឿងរ៉ាវទាំងឡាយក្នុងពិភពលោក ធ្លាក់មកលើដៃខ្ញុំទៀតដូចជាទេពតាប្រទាន ខ្ញុំអានហើយអានទៀត ជាប់ចិត្តស្អិតចំពោះអរិយធម៌នេះ មានបីតិបាមោជ្ជផ្អែតកាយ ផ្អែតចិត្ត ហាក់ដូចជាបានក្រេបផឹកទឹកអម្រឹត, ហើយសរសើរភ័ព្វសំណាងខ្ញុំដែលកើតមកក្នុងសម័យវិបត្តិអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ បានជួបប្រទះកិច្ចការជាស្នាដៃសំខាន់បែបនេះ, ខ្ញុំនឹកដល់លោក ឃើត្ត ករីជាតិអាល្លឺម៉ង់ដ៍ ដែលបានក្រេបរសជាតិកាព្យសកុន្តលា ជាបទល្ខោនករីកលិទាសៈជាតិឥណ្ឌា មុនដំបូងលោកលុតជង្គង់ចុះដល់ដី លើកដៃសំពះប្រណម្យទៅលើ អរគុណចំពោះទេពតា ដែលបានទុកអាយុឲ្យលោករហូតដល់បានអានរឿងវិសេសនេះ ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះទេ អក្សរសាស្ត្រសំស្ក្រឹតផ្នែកពុទ្ធសាសនាក្ដី ផ្នែកសាសនាព្រាហ្មណ៍ក្ដី ឬផ្នែកឯទៀតក្ដី សុទ្ធសឹងប្រកបដោយលម្អគួរស្ញើចជាទីបំផុត ។ រឿងនេះជាដើមហេតុនាំឲ្យខ្ញុំតាំងចិត្តមាំថា៖ “ដរាបណាខ្ញុំមិនទាន់អស់ជីវិតទេ ដរាបនោះ ខ្ញុំនឹងប្រែហិតោបទេស និងបញ្ចតន្ត្រៈភាសាសំស្ក្រឹតនេះមកជាភាសាខ្មែរ ទុកជាប្រយោជន៍ដល់ជនានុជនទាំងឡាយ តាមកម្លាំងដែលខ្ញុំអាចធ្វើបាន” ។

ការប្រែគម្ពីរដីកាក្បួនខ្នាតជាអរិយធម៌ឥណ្ឌាមកជាភាសាខ្មែរ ទុកថាជាការប្លែកក៏ពុំមែន ឬទុកថាជាការមិនប្លែក ក៏ពុំមែនដែរ ។ ព្រះបាទកៅណ្ឌិណ្យៈជាក្សត្រសម័យក្រុងភ្នំ (Fou-nan) ជាជាតិឥណ្ឌាបាននាំអរិយធម៌មកកាន់ប្រទេសកម្ពុជាមុនដំបូង រវាងខាងចុងសតវត្សរ៍ទី ២ នៃគ្រឹស្តសករាជ ។ ចាប់ពីសម័យនោះមក អរិយធម៌ឥណ្ឌា ហូរចូលមកកាន់ប្រទេសកម្ពុជាឥតអាក់ រហូតដល់បច្ចុប្បន្នកាលនេះ មានគោលគឺ សាសនាព្រាហ្មណ៍ មានគម្ពីរត្រៃវេទ គម្ពីរឧបនិស័ទ គម្ពីរហរិវង្ស គម្ពីរបុរាណ រឿងរាមកេរ្តិ៍ រឿងមហាភារតៈ និងពុទ្ធសាសនា មានគម្ពីរព្រះត្រៃបិដកជាដើម តែគម្ពីរដីកា និងទំនៀមទម្លាប់សាសនាព្រាហ្មណ៍អស់នោះ កប់បាត់នៅក្រោមប្រាសាទបុរាណទាំងឡាយស្ទើរតែអស់ហើយ នៅសល់តែពុទ្ធសាសនាដែលហូរចូលមកក្រោយគេ ។ អរិយធម៌អស់នេះ មិនមែនជាអាថ៌កំបាំងអ្វីសោះ

កាលបើយើងបើកភ្នែកក្រឡេកមើលទៅលើទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រសាកល ដែលអ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយបាន ចារឹកទុកមក ។ ដើម្បីបញ្ជាក់សេចក្តីពិតនេះ លោក ស៊ីល្វាំងឡេវី សរសេរថា៖(១) ប្រទេសឥណ្ឌាជាដើម មេគំនិតប្រាជ្ញា មេដើមរឿងនិទានផ្សេងៗ មេជំនឿសាសនា មេទស្សនវិជ្ជា មេច្បាប់ និងមេការរចនា ទ្វីបអាស៊ីអស់ភាគ ៣ ក្នុង៤” ។ លោក សឺដែស សរសេរថា៖(២) “អ្នកប្រាជ្ញប្រទេសឥណ្ឌាភ្លេចស្មូន្យ ឈឹង មិនដឹងជារប្បធម៌ខ្លួនផ្សាយទៅកាន់ប្រទេសអាស៊ីភាគខាងកើត និងភាគអាគ្នេយ៍ រហូតមកដល់ កាលឥឡូវនេះអ្នកប្រាជ្ញឥណ្ឌាខ្លះចេះបារាំង និងចេះហុល្លង់ដ៏ ទៅស្ទះស្វែងរកប្រភពប្រវត្តិអស់នេះចេញ ពីមហាវិទ្យាល័យក្រុងបារីស (Paris) និងឡីដ៍ (Leyde) ហើយពោលថា “មហាប្រទេសឥណ្ឌា” (Greater India) ។

ហិតោបទេសនេះប្រែថា ការប្រៀនប្រដៅប្រយោជន៍ ការពន្យល់ប្រយោជន៍, ការប្រាប់ ប្រយោជន៍ ឬការដឹកនាំជនានុជនឲ្យបានប្រយោជន៍នៅនាលោកិយនេះ ពុំនោះថា ពាក្យប្រៀនប្រដៅ សីលធម៌ដល់ជនានុជនទាំងឡាយ ពុំនោះសោតនឹងហៅថា ធម៌បំពេញមនុស្សភាពក៏សឹងបាន ជាគម្ពីរ ចាស់បុរាណ មានអាយុរាប់ពាន់ឆ្នាំ គេនិយមប្រែស្ទើរគ្រប់ភាសាក្នុងសាកលលោក ទោះជាអាស៊ី ឬអឺរ៉ុប គេទុកជាលោកនីតិ ឬគតិលោកមួយដ៏សំខាន់ ។ ហិតោបទេស ជាភាសាសំស្ក្រឹតនេះមានលម្អ៤ប្រការគឺ ១- សេចក្តីជ្រាលជ្រៅទន់ផ្អែម, ២- ប្រើពាក្យពេចន៍លែបខាយល្អស្រស់, ៣- ជើងកាព្យណែងណង, ៤- រឿងរ៉ាវទាក់ទងគ្នារដឹកដូចរឿង១០០១យប់ ។ បើនរណាបានអានហើយ នរជននោះ ជាប់ចិត្តនឹកស្ងើច ជញ្ជាក់មាត់ចង់មើលចង់អាន និងនឹកទៅដល់អ្នកនិពន្ធដើម ស្ងើចសរសើរស្នាដៃ និងចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ក្រាលទៅគ្របដណ្តប់សព្វសត្វទាំងឡាយ ។

លោក ល័ក្ខ ល័ក្ខ បណ្ឌិតឥណ្ឌាជាតិព្រាហ្មណ៍ សរសេរទុកថា “ហិតោបទេសនេះលោក នារាយណៈមហាបណ្ឌិតឥណ្ឌារៀបរៀងឡើងដកស្រង់ពីគម្ពីរដើមឈ្មោះបញ្ចតន្ត្រៈ និងគម្ពីរផ្សេងៗទៀត ដូចសេចក្តីដែលបណ្ឌិតនារាយណៈបានពោលទុកក្នុងអារម្ភបទលោកស្រាប់ ។ ផ្ទៃសេចក្តីហិតោបទេស នេះ បើតាមការសង្កេតមើល ឃើញមានទំនងស្របទៅខាងពុទ្ធសាសនា ដោយច្រើន ដូចសេចក្តីយល់ នៃលោក បេន-ហ្វៃ បណ្ឌិតអង់គ្លេសថា៖ “ហិតោបទេសនេះ គង់អាស្រ័យគោលពុទ្ធសាសនាផ្សំផង ដែរ” ។ តាមសេចក្តីគ្នេរគ្នាន់អ្នកប្រាជ្ញពង្សាវតារលោកសរសេរថា ហិតោបទេសភាសាសំស្ក្រឹត កើត ឡើងក្នុងរវាងសតវត្សរ៍ទី ១០ នៃពុទ្ធសករាជ (សតវត្សរ៍ទី ៥ គ.ស.) ហើយចម្លងតគ្នាទៅស្ទើរតែគ្រប់

---

(១) L’Inde civilisatrice: Page 136.

(២) Historire ancienne des Etats hindouiee d’Extreme Orienl, Introduction Page III.

ភាសាប្រទេសឥណ្ឌា មានភាសាបង្គ័ល មហរ័ត ជាដើម តែដែលសំខាន់ជាងគេនោះ គឺរបស់បណ្ឌិត ល័ល្លូល័ល្ល ជាភាសា ក្រ័ជកាខា ឈ្មោះរាជនីតិ ។ តពីប្រទេសឥណ្ឌាទៅទៀត គេប្រែជាភាសាបេហ្លឹ រវាងសតវត្សរ៍ទី ១០ នៃពុទ្ធសករាជ (សតវត្សរ៍ទី ៦ គ.ស), ពីភាសាបេហ្លី ជាភាសាអារ៉ាប់ រវាងសតវត្សរ៍ទី ១៥ នៃពុទ្ធសករាជ (សតវត្សរ៍ទី ៨ គ.ស), ប្រែពីអារ៉ាប់ទៅជាភាសាហិបរូ (ជ្វិហ្វ), ប្រែពីភាសាហិបរូទៅជាភាសាក្រិក ទៅជាភាសាធំៗក្នុងទ្វីបអឺរ៉ុបមានភាសាអាល្លឺម៉ង់ អង់គ្លេស និង បារាំង ជាដើម ។ ខ្ញុំសូមអភ័យទោសដោយខ្ញុំមិនបានលើកយកឈ្មោះអ្នកប្រែទាំងអស់មកចារឹកទុកក្នុង ទីនេះទេ យកតែគោលខ្លះ ល្មមឲ្យដឹងដំណើរសេចក្តីដូចតទៅនេះ៖

ក្នុងសតវត្សរ៍ទី ២៣ នៃពុទ្ធសករាជ (សតវត្សរ៍ទី ១៧ គ.ស) បណ្ឌិតលទ្ធិឥស្លាមជាតិបារសី (បៀរស៍) ឈ្មោះតាជ ឯទខិន ភាសាបៀរស៍ឲ្យឈ្មោះថា មហ្វោរីហ៍ អល កូលូព ប្រែថា “គម្ពីរបញ្ចើត ចិត្តឲ្យរីករាយ” តែជាធម្មតាអ្នកកាន់សាសនាឥស្លាម កាលប្រែនោះគេបំប្លែងសេចក្តីដើមជាលទ្ធិសាសន៍ ព្រាហ្មណ៍ ឲ្យមានទំនងទៅជាលទ្ធិឥស្លាមទាំងអស់ ។ ឯសេចក្តីប្រែរបស់បណ្ឌិត តាជ ឯទខិត នេះត្រូវ បណ្ឌិតឥណ្ឌាឈ្មោះ មើរ ពហា ឌូរ-អាលី ហូសៃនី ប្រែត្រឡប់ជាភាសាឥណ្ឌូស្ថានីវិញ កាល ព.ស. ២៣៤៥ (គ.ស ១៨០២) បោះពុម្ពនៅក្រុងកល្កត្តា ឲ្យឈ្មោះជាអក្លាត ឥ.ហិណ្ឌិ ប្រែថា សីលធម៌ ឥណ្ឌា ។ ឯសេចក្តីប្រែជាភាសាទ្វីបអឺរ៉ុបមុនដំបូង ច្រើនមានសេចក្តីឃ្លៀងឃ្លាតពីសៀវភៅដើមដោយ ច្រើន ព្រោះកាលនោះ ការចេះដឹងភាសាសំស្ក្រឹតនៅទ្វីបអឺរ៉ុបពុំទាន់មានបរិបូណ៌ ក្នុង ព.ស ២៣៥៧ (គ.ស ១៨៤៤) ទើបលោក ម៉ាក់ មុល្លើបណ្ឌិតអាល្លឺម៉ង់ដ៍ ប្រែបានត្រឹមត្រូវតាមសៀវភៅដើម ។ កាល ព.ស ២៣៩១ (គ.ស ១៩៤៩) លោក ហ្វ្រង្ស៊ីស ជនសុង បណ្ឌិតអង់គ្លេស ប្រែជាភាសាអង់គ្លេស ក្នុង ព.ស ២៣៩៤ (គ.ស ១៨៥១) លោក ដេម៉េត្រីយ៉ូស គាឡាណូស៍ ជាតិក្រិក នៅក្រុងអាថែន ប្រែជា ភាសាក្រិក, លោកនេះបានចូលទៅនៅប្រទេសឥណ្ឌាទាំងពីកាល ព.ស ២៣២៩ (គ.ស ១៧៨៦) ដល់ ព.ស ២៣៧៦ (គ.ស ១៨៣៣) ។ ក្នុងព.ស ២៣៩៨ (គ.ស ១៨៥៥) លោកអេឌូអារដ៍ ឡង់ស៊ឺរូ ប្រែជាភាសាបារាំងក្នុងបណ្ណាល័យ ឯលស៊េរិវីយែន ដឺ បស៊ានេត៍ (Bibliathequeelzevirienne de P.jannet) ។ ក្នុង ព.ស ២៥៦២ (គ.ស ១៩២១) លោកនាគប្រទីប បណ្ឌិត សៀម ប្រែជាភាសា សៀម ។ ដើម្បីឲ្យស្រួលទៅតាមទំនងភាសាខ្លួន ហិតោបទេសជាសំស្ក្រឹត បោះពុម្ពផ្សេងគ្នាក្តី សេចក្តី ប្រែគ្រប់ជាតិភាសាក្នុងសាកលលោកក្តី តែងមានសេចក្តីខ្វះខាតលើសលស់គ្នាខ្លះដោយអន្លើ ដោយការ បន្ថែមបន្ថយទៅតាមអត្តនោម័តិ ពុំនោះក្លាយទៅជាសុភាសិត ឬរឿងនិទានជាតិភាសានោះៗសុទ្ធសាធ ដូចកាព្យលោក ឡាហ្វុងតែន បណ្ឌិតបារាំងជាឧទាហរណ៍ សេចក្តីពិត ហិតោបទេសនេះគឺបញ្ចតន្ត្រៈត្រង់

តែម្តង ដោយគ្រាន់តែបំព្រួញមកនៅត្រឹមតែ ៤ ភាគគឺ៖ មិត្តលាភ (ការគប់មិត្ត)១, សុហ្ឫទ្ភេទ (ការបំបែកមិត្ត)១, វិគ្រហ: (សង្គ្រាម)១ និងសន្ធិ (សន្តិភាព១) ។ អែបញ្ចតន្ត្រ:មាន ៥ភាគ (បញ្ច = ប្រាំ, +តន្ត្រ: = ច្បាប់) ច្បាប់ប្រាំប្រការ ។ ខ្ញុំប្រែជាភាសាខ្មែរនេះ ក្នុងមួយភាគបោះពុម្ពជាមួយសៀវភៅរហូតដល់គ្រប់ទាំង ៤ភាគ ។

ហិតោបទេសដែលខ្ញុំប្រែនេះ ខ្ញុំប្រែត្រង់តាមច្បាប់ភាសាសំស្ក្រឹតនារាយណបណ្ឌិត ដែលលោកកាសីនាថ បាណ្ឌុរង្គ បរ័ព បោះពុម្ពលើកទី ១០ កែតម្រូវដោយលោក វាសុទេវ- លក្ស្មណៈសាស្ត្រី បាង្សិការបោះពុម្ពផ្សាយដោយលោក បាណ្ឌុរង្គ ជាវជី ម្ចាស់រោងពុម្ព "និយមសាគ័រ" នៅក្រុងបុំបៃ គ.ស ១៩២១ ។ កាលប្រែ ខ្ញុំរកកលនឹងប្រែផ្តិត មិនបានបន្ថែមសេចក្តីឲ្យឃ្លាតឆ្ងាយពីច្បាប់ដើមពេកទេ គ្រាន់តែសម្រួលទៅតាមទំនងភាសាខ្មែរប៉ុណ្ណោះ ព្រោះចង់រក្សារសជាតិលំនាំភាសាសំស្ក្រឹតឲ្យគង់នៅ តែទោះជាខំប្រិតប្រៀនយ៉ាងណា ខ្ញុំនៅតែមានភ័យក្នុងរឿងនេះមិនអស់មិនហើយ ព្រោះការប្រែភាសាមួយទៅភាសាមួយ តែងមានការឃ្លៀងឃ្លាតលម្អៀងសេចក្តីគ្នាជាធម្មតា ដែលជាទោសគេចពុំរួច ណាមួយវិជ្ជាអក្សរសាស្ត្រខ្មែររបស់ខ្ញុំនៅទន់ខ្សីពេក មិនអាចឈោងចាប់សំនួនវោហារពាក្យមួយមាត់ៗ នៃអក្សរសាស្ត្រសំស្ក្រឹត យកមកប្រែជាពាក្យខ្មែរឲ្យច្បាស់លាស់ដូចសេចក្តីដើមបាន ហើយជាការលំបាកលើសសមត្ថភាពរបស់ខ្ញុំផង ។ ដើម្បីជាគ្រឿងណែនាំឲ្យទូលាយគំនិត ខ្ញុំបានយក ហិតោបទេស ច្បាប់ប្រែជាភាសាសៀមរបស់លោក នាគប្រទីប រោងពុម្ព ហងសមុទថៃ ខែតុលា ព.ស២៤៩៤ និងហិតោបទេស ច្បាប់ប្រែភាសាបារាំងរបស់លោក អេឌូអារដ៍ ឡង់សឺរ៉ូ រោងពុម្ពមេស៊ននីវ គ.ស ១៨៨២ ។ ខ្ញុំបានធ្វើន័យលក្ខណៈខ្លះប្រាប់សេចក្តីប្លែកគ្នាចំពោះសុភាសិតដែលមានប្រយោជន៍គួរឲ្យដឹង ហើយបំព្រួញនាមលោក អេឌូអារដ៍ ឡង់សឺរ៉ូ ថា "ឡង់សឺរ៉ូ" នាមលោកសេដ្ឋីរយកោសេស នាគប្រទីប ថា "នាគប្រទីប" សូម្បីខ្ញុំខំប្រឹងប្រែងកុំឲ្យមានការភ្លាំងភ្លាត់ ការប្រែនេះនៅតែមានការខុសឆ្គាំឆ្គងតក់សេចក្តី ឬទោសអ្វីមួយ ដែលហួសកម្លាំងសតិបញ្ញាសេចក្តីព្យាយាមខ្ញុំ ថាបើមានធម្មតាគង់អភ័យទោសឲ្យបច្ឆាជនជាអ្នកប្រាជ្ញភាសាសំស្ក្រឹតអនាគត និងជាភាជនៈ ទទួលត្រង់រងនូវកេរ្តិ៍មត៌ក គឺការភ្លាំងភ្លាត់ខុសរបស់ខ្ញុំក្នុងការប្រែច្បាប់នេះ ហើយនឹងកែសម្រួលឲ្យបានត្រឹមត្រូវល្អឡើង ទុកជាហិតានុហិតដល់បងប្អូនរួមជាតិតទៅ ។ សេចក្តីប្រែនេះ ខ្ញុំទុកជាទីរឭកការនៅចាំវស្សាអស់ត្រៃមាសក្នុងឆ្នាំឆ្លូវឯកស័ក ព.ស ២៤៩២ ។

ខ្ញុំមានអំណរយ៉ាងក្រៃលែង ចំពោះលោកគ្រូព្រះទេពសត្ថា សូរ ហាយ ក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក និងព្រះគ្រូមុនីសោភ័ណ សេខ នាង សាស្ត្រាចារ្យសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ដែលជួយឲ្យន័យក្នុងការប្រែ ។ ខ្ញុំសូមអរគុណលោកព្រះបាឡាត់ពោធិរាម ជា ឆាយ សាស្ត្រាចារ្យសាលាបាលីជាន់ខ្ពស់ ដែលពេញចិត្ត

_ង_

នឹងភាសាសំស្រ្កឹតដូចខ្ញុំដែរ ព្រមទាំងសហការីទាំងឡាយ ដែលបានយកព្រះទ័យទុកដាក់ជួយសរសេរ ជួយកែតម្រង់ជំនួសខ្លួនខ្ញុំ ។ សូមអរគុណលោក ជុំ ទូត ទីប្រឹក្សាព្រះរាជាណាចក្រ ដែលស្រឡាញ់ការ នេះ ហើយបានអារាធនាសូមឲ្យប្រែបហិតោបទេសនេះយកទៅបោះពុម្ពផ្សាយដល់សាធារណជន ។

ខ្ញុំសូមឲ្យប្រជាជនខ្មែរបានប្រកបដោយសេចក្តីសុខចម្រើនគ្រប់ប្រការ!

វត្តឧណ្ណាលោម ថ្ងៃពុធ ៦ រោច ខែភទ្របទ ឆ្នាំឆ្លូវ ឯកសក ព.ស ២៤៩២

ត្រូវនឹងថ្ងៃទី ២៧ ខែកញ្ញា គ.ស ១៩៤៩

ភិក្ខុ ប៉ាង ខាត់ វីរិយបណ្ឌិតោ

_ច_

អារម្ភកថាលើកទី ២

ហិតោបទេសភាគទី ១ ឡើងកាន់ពុម្ពលើកដំបូងនៅក្នុងឆ្នាំឆ្លូវ ឯកសក ព.ស ២៤៩២ បណ្ណាគារឃីន ផែ ជាអ្នកបោះពុម្ពផ្សាយ មកដល់ឥឡូវនេះ សៀវភៅនេះបាត់មុខពីបណ្ណាគារអស់ទៅហើយ ។ មានអ្នកត្រូវការមកសួររឿយៗ សម្ដែងឲ្យឃើញថា មានអ្នកអានច្រើននាក់ត្រូវការណាស់ ។ ខ្ញុំឃើញដូច្នោះ មានសេចក្ដីរីករាយសប្បាយចិត្តណាស់ដោយគិតឃើញថា ការព្យាយាមរបស់ខ្ញុំដែលខំប្រឹងប្រែងនោះ មិនឥតប្រយោជន៍ទេ បានផលសមតាមបំណងខ្ញុំហើយ ។ ឥឡូវនេះគួរចាត់ការបោះពុម្ពលើកទី ២ តទៅទៀត ដើម្បីបំពេញសេចក្ដីត្រូវការអ្នកអានទាំងឡាយ ដែលមានសេចក្ដីស្រេកឃ្លានចង់ចេះដឹង ទើបខ្ញុំប្រគល់ហិតោបទេសនេះទៅបណ្ណាគារគីម គី ឲ្យចាត់ការបោះពុម្ពលើកទី២នេះ តទៅ ។ ខ្ញុំបានកែតម្រឹមតម្រូវសេចក្ដីខ្លះ ដែលភ្លាត់ភ្លាំភ្លងឲ្យបានល្អ ហើយបានអនុញ្ញាតឲ្យចាត់ការបោះពុម្ព ។

វត្តឧណ្ណាលោម ថ្ងៃសៅរ៍ទី ៥ រោច ខែពិសាខ ឆ្នាំមមី ឆស័ក ព.ស ២៥៩៧

ត្រូវនឹងថ្ងៃទី ២២ ខែឧសភា គ.ស ១៩៥៤

វីរិយបណ្ឌិតោ ប. ខាត់

ស្រី

ហិតោបទេស

អារម្ភបទ

១- សូមសេចក្ដីប្រាថ្នារបស់ សាធុជនទាំងឡាយបានសម្រេចផល ដោយកិរិយាប្រសិទ្ធិនៃព្រះឥសូរ ដែលរស្មីភាគ១ ក្នុង ១៦ ស្ថិតនៅឰដ៏ព្រះនលាដ ដូចជាលេខា ([១]) នៃពពុះទឹកទន្លេគង្គា ។

២- ហិតោបទេសនេះ នរជនបានត្រងត្រាប់ស្ដាប់ហើយ នឹងប្រគល់ឲ្យនូវសេចក្ដីជំនាញក្នុងភាសាសំស្រ្កឹត នូវសេចក្ដីផ្ទៀវផ្ទាសក្នុងសម្ដីថ្មីមាត់ និងក្នុងនីតិវិជ្ជាទាំងឡាយដ៏វិចិត្រផ្សេងៗ ក្នុងទីទាំងពួង ។

៣- អ្នកប្រាជ្ញ កាលបើស្វែងរកវិជ្ជា និងទ្រព្យ គប្បីគិតថាដូចជាខ្លួនមិនចាស់ មិនស្លាប់, កាលបើស្វែងរកធម៌ គប្បីគិតថាខ្លួនត្រូវមច្ចុរាជចាប់ក្របួចសក់បោកសម្លាប់ឥឡូវនេះហើយ ។

៤- បណ្ដាទ្រព្យទាំងពួង, វិជ្ជា លោកពោលថាជាទ្រព្យដ៏ឧត្ដម ព្រោះវិជ្ជាចោរលួចយកមិនបានផង កាត់ថ្លៃមិនបានផង មិនចេះរេចរឹលទៅផង សព្វៗកាល ។

៥- វិជ្ជាឃិតយោងជនដែលនៅថោកទាប ឲ្យបានចូលទៅជិតព្រះនរបតីដែលគេនៅជិតបានដោយកម្រ ឬអ្នកមានបុណ្យដ៏ក្រៃលែងជាងព្រះនរបតីទៅទៀត ដូចស្ទឹងដែលនៅក្នុងទីទាបតែងប្រមូលយកទឹកចូលទៅកាន់សមុទ្រ ។

៦- វិជ្ជា នាំឲ្យមានវិន័យ, វិន័យ នាំឲ្យបានសេចក្ដីថ្លៃថ្នូរ, សេចក្ដីថ្លៃថ្នូរ នាំឲ្យបានទ្រព្យសម្បត្តិ ទ្រព្យសម្បត្តិ នាំឲ្យបានធម៌ ធម៌ ដឹកនាំឲ្យបានសេចក្ដីសុខ ។

៧- សស្ត្រវិជ្ជា([២]) និងសាស្ត្រវិជ្ជា ([៣]) ទាំងពីរនេះ គួរប្រតិបត្តិសិក្សារៀនឲ្យចេះដឹងទាំងអស់ វិជ្ជាទី១ ខាងដើម (សស្ត្រវិជ្ជា) កើតចម្រើនឡើង ដើម្បីសើចលេងជាត្លុកកំប្លែង, វិជ្ជាទី២ ខាងចុង (សាស្ត្រវិជ្ជា) បុគ្គលគួរគោរពក្នុងកាលទាំងពួង ។

៨- រូបគំនូរដែលគេគូរទុកឰដ៏ភាជនៈថ្មី មិនឃ្លាតក្លាយទៅជាប្រការដទៃយ៉ាងណា នីតិវិជ្ជា

---

[១] - បន្ទាត់ គំនូស ឬត្រា គឺរស្មីភ្លឺផ្លេកដូចបន្ទាត់ ឬត្រាផ្សាយចេញពីពពុះទឹក ។

[២] - វិជ្ជា កសាង ឬប្រើជាអាវុធសម្រាប់ប្រហារគ្នាទៅវិញទៅមក ។

[៣] - វិជ្ជា ការចេះដឹងក្បួនខ្នាត គម្ពីរ ដីកា ច្បាប់ សម្រាប់ប្រតិបត្តិឲ្យកើតសេចក្ដីសុខក្សេមក្សាន្ត ឬសេចក្ដីចម្រើនលាភ ។

ដែលគេបង្វឹកបង្ហាត់ដល់កូនក្មេងទាំងឡាយដោយថា ជាគ្រឿងប្រៀបធៀប ក៏ជាប់នៅយ៉ាងនោះ លោកពោលទុកក្នុងទីនេះគឺៈ

៩- ១. មិត្តភាព (ការគប់មិត្ត) ២. សុហ្ឫទ្ភេទ (ការបំបែកមិត្ត) ៣. វិគ្រហៈ (សង្គ្រាម) ៤. សន្ធិ (សន្តិភាព) ដែលដកស្រង់យកមកពីគម្ពីរបញ្ចតន្ត្រៈ និងគម្ពីរដទៃទៀតនោះ ខ្ញុំពោលទុកក្នុងទីនេះដូចសេចក្តីតទៅ ។

ក្នុងអតីតកាល, មាននគរមួយឈ្មោះបាដលីបុត្រ ស្ថិតនៅក្បែរស្ទឹងគង្គា ។ ព្រះបាទសុទសិនៈ ទ្រង់ប្រកបដោយស្វាមីគុណគ្រប់ប្រការ ស្តេចគ្រប់គ្រងនគរនោះ ។ សម័យមួយ, ទ្រង់បានធ្វើព្រះសណ្តាប់ស្លោកពីរបទដែលអ្នកប្រាជ្ញបានពោលទុក មានសេចក្តីដូចតទៅនេះៈ

១០- សាស្ត្រវិជ្ជា ជាគ្រឿងកាត់បង់នូវសេចក្តីសង្ស័យជាអនេក ជាគ្រឿងបើកបង្ហាញនូវអាថ៌កំបាំង និងជាភ្នែកសម្រាប់មើលសព្វសារពើការណ៍ទាំងឡាយ, អ្នកណាមិនមានសាស្ត្រវិជ្ជា អ្នកនោះទុកដូចជាមនុស្សខ្វាក់ ។

១១- ភាពជាយុវជន១ ភាពជាអ្នកមានទ្រព្យច្រើន១ ភាពជាអ្នកមានអធិបតេយ្យ១ និងភាពជាអ្នកមិនបែកបាក់គ្នា១ បើមានតែមួយៗ ក៏នាំឲ្យខូចប្រយោជន៍, ធ្វើដូចម្តេចហ្ន៎ឲ្យបានគ្រប់ទាំង៤ ប្រការក្នុងខ្លួនមនុស្ស?

កាលព្រះរាជាអង្គនោះទ្រង់ព្រះសណ្តាប់ដូច្នោះហើយ ក៏ទ្រង់ព្រួយតានតឹងព្រះរាជហឫទ័យចំពោះព្រះរាជបុត្ររបស់ព្រះអង្គ ដែលមិនទាន់បានសិក្សាសាស្ត្រវិជ្ជាទាំងឡាយ ព្រមទាំងប្រព្រឹត្តក្នុងផ្លូវខុសគន្លងធម៌ដោយសេចក្តីប្រមាថ ទើបទ្រង់ព្រះតម្រិះក្នុងព្រះរាជហឫទ័យដូច្នេះថាៈ

១២- មានប្រយោជន៍អ្វី ចំពោះកូនដែលកើតហើយល្ងង់ផង មិនប្រកបដោយធម៌ផង? ដូចភ្នែកឈើ មានប្រយោជន៍អ្វី? បានគ្រាន់តែឈឺចាក់ដោតនាំឲ្យរំខានប៉ុណ្ណោះ ។

១៣- បណ្តាកូន៣ ពួក គឺកូនមិនទាន់កើត១ ពួក កូនកើតហើយស្លាប់ទៅវិញ១ ពួក និងកូនល្ងង់១ ពួក កូនពីរពួកខាងដើមជាកូនគាប់ប្រសើរ, ពួកកូនទីបី មិនប្រសើរឡើយ ព្រោះថា កូនពីរពួកខាងដើមធ្វើទុក្ខព្រួយតែម្តងក៏អស់ហើយទៅ ឯពួកកូនទីបីធ្វើទុក្ខមាតាបិតាឲ្យលំបាកគ្រប់ជំហានជើង ។

១៤- អ្នកណាកើតហើយដឹកនាំត្រកូលឲ្យចម្រើនខ្ពង់ខ្ពស់ឡើង អ្នកនោះទើបឈ្មោះថា "កើត" មែនទែន ឬពេញជាកើតត្រឹមត្រូវ ព្រោះក្នុងសំសារវដ្តដែលប្រព្រឹត្តទៅនេះ អ្នកណាមួយដែលស្លាប់ទៅហើយមិនត្រឡប់កើតវិញទៀត?

១៥- ក្នុងពេលប្រារព្ធនឹងរើសរកឈ្មោះ នៃពួកអ្នកមានគុណ ចុះក្នុងបញ្ជី ឬផែនថ្ម ឈ្មោះអ្នក

ណាឥតគុណ មិនញុំាងចិត្តគេឱ្យរំភើបព្រឺព្រួចទេ គេមិនចារឹកឈ្មោះអ្នកនោះឡើយ បើដូច្នោះ តើគួរនឹងហៅម្ដាយដែលបង្កើតកូននោះ ថាជាស្ត្រីអា ឬស្ត្រីអ្វីហ្ន៎?

១៦- អ្នកណាមិនតម្កល់ខ្លួនក្នុងការឱ្យទាន, ក្នុងតបធម៌ គឺសុច្ចរិត, ក្នុងសេចក្ដីអង់អាចក្លាហាន, ក្នុងវិទ្យាសាស្ត្រ និងការស្វែងរកទ្រព្យ អ្នកនោះលោកទុកជាឧច្ចារៈនៃមាតា ។

១៧- កូនមានគុណគាប់តែម្នាក់ជាកូនប្រសើរ កូនល្ងង់រាប់រយមិនប្រសើរទេ ដូចព្រះចន្ទ្រតែមួយដួង អាចកម្ចាត់ងងឹតអន្ធការបាន កងតារាទាំងឡាយកម្ចាត់ងងឹតមិនបានទេ ។

១៨- តបៈ គឺការបំពេញកុសល ដែលបុគ្គលណាមួយធ្វើក្នុងទីស័ក្ដិសិទ្ធិ ពុំនោះបំពេញទុក្ករកម្មដ៏ក្រៃលែងឯណាមួយ ព្រោះប្រាថ្នាកូន កូននៃអ្នកនោះ គួរជាកូនប្រដៅងាយ សមឫទ្ធិ សម្រេចប្រយោជន៍ ប្រកបដោយធម៌ និងមានប្រាជ្ញាបរិបូណ៌ ។

១៩- កិរិយាបានទ្រព្យ១ ភាពជាបុគ្គលមិនមានរោគជានិច្ច១ ភរិយាជាទីស្រឡាញ់១ ភរិយាពោលពាក្យពីរោះ១ កូនប្រដៅងាយ១ និងមានវិជ្ជាធ្វើប្រយោជន៍ដល់សាធារណជន១, បពិត្រព្រះរាជា! ធម៌៦ ប្រការនេះ ជាបរមសុខក្នុងជីវលោកនេះ ។

២០- គួរនឹងរាប់អ្នកមានកូនច្រើនថា គាប់ប្រសើរឬទេ? បើកូនទាំងឡាយនោះទុកដូចជានាឡិទទេក្នុងជង្រុក, កូនតែម្នាក់ជាទីពឹងផ្អែកទំនុកបម្រុងត្រកូលល្អជាជាង កេរ្តិ៍ឈ្មោះបិតាក៏ល្បីល្បាញព្ធខ្ចរខ្ចាយទៅគ្រប់ទិសានុទិស ។

២១- បិតាធ្វើបំណុលទុកឱ្យកូនជាសត្រូវ, មាតាប្រព្រឹត្តទុច្ចរិតខុសគន្លងប្រពៃណីជាសត្រូវ, ភរិយាមានរូបល្អ ជាសត្រូវ, កូនល្ងង់ក៏ជាសត្រូវ ។

២២- វិជ្ជា បើមិនយកទៅប្រើប្រាស់ ជាពិសពុល, ភោជន ដែលបរិភោគទៅហើយមិនរលួយជាពិសពុល សភា([១]) ជាពិសពុលសម្រាប់អ្នកក្រីក្រ, ស្ត្រីក្រមុំជាពិសពុល សម្រាប់មនុស្សចាស់ជរា ។

២៣- នរជន សូម្បីកើតចេញពីត្រកូលណាក៏ដោយ តែមានគុណគាប់ប្រសើរហើយ លោកក៏គួរគោរពបូជា, ធ្នូសូម្បីបរិសុទ្ធដោយវង្ស ([២]) តែមិនប្រសិទ្ធី នឹងធ្វើអ្វីកើត?

២៤- ឱកូនតូចកម្សត់អើយ! អ្នកមិនទាន់បានរៀនសូត្រសោះ រាត្រីទាំងឡាយចេះតែប្រព្រឹត្តកន្លងទៅៗ បើដូច្នោះ ខ្លួនអ្នកនឹងកប់បាត់នៅកណ្ដាលហ្វូងអ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយ ដូចគោលង់ទ្រនេសជាប់ក្នុង

---

[១] ទីប្រជុំ រោងមហោស្រព ឬទីថានឥស្សរជន ។

[២] វំស ប្រែថា ឫស្សី វន្ទូត រត ខ្ពុយ ឆ្អឹងខ្នង ខ្សែស្រឡាយវង្សជាតិ ។ ទីនេះមានសេចក្ដីផ្សេងគ្នា គឺធ្នូឫស្សីនេះ គេមិនប្រសិទ្ធីក៏មិនពូកែ, ធ្នូមានវង្ស ដូចជាធ្នូព្រះឥសូរ ព្រះរាមជាដើម បើមិនបានប្រសិទ្ធីក៏មិនពូកែ ។

កណ្ដាលបឹងភក់ ។

កាលបើដូច្នេះ ធ្វើដូចម្ដេចឲ្យកូនអាត្មាអញត្រឡប់បានជាបុគ្គលមានគុណគាប់ប្រសើរឡើង ក្នុងកាលឥឡូវនេះ?

២៥- បរិភោគអាហារ១ ការដេក១ ភ័យ១ និងសេពមេថុន១ ធម៌ទាំង៤ប្រការនេះ មនុស្ស និងសត្វមានស្មើគ្នា, មានតែព្រះធម៌ប៉ុណ្ណោះទេ ទើបអាចធ្វើមនុស្ស និងសត្វឲ្យវិសេសប្លែកពីគ្នា នរណាប្រាសចាកធម៌ អ្នកនោះទុកស្មើសត្វ ។

២៦- ធម៌ (ព្រះវេទ), អាថ៌ធម៌ (សេចក្ដីអធិប្បាយព្រះវេទ) កាម (សេចក្ដីប្រាថ្នាធម៌ និងអាថ៌ធម៌) និងមោក្ស:ធម៌ ទាំង៤ប្រការនេះ អ្នកណាមិនមានក្នុងខ្លួន សូម្បីតែមួយប្រការ ជីវិតអ្នកនោះឥតប្រយោជន៍សោះសូន្យទទេ ដូចបូកពពែ([1]) រកប្រយោជន៍គ្មាន ។

២៧- អាយុ១ កម្ម១ ទ្រព្យ១ វិជ្ជា១ និងសេចក្ដីស្លាប់១ ធម៌៥ប្រការនេះកើតសម្រេចមកជាមួយរាងកាយមនុស្សតាំងពីស្ថិតនៅក្នុងគភ៌ម្ដេះ ។

២៨- ភាវធម៌ នៃបុគ្គលមានភាវធម៌ តែងកើតមានដល់ភាវ: នៃបុគ្គលជាធំដោយពិត, ភាវ: អាក្រាត តែងមានដល់ព្រះឥសូរ កិរិយាដេកលើពស់ធំ([2]) តែងមានដល់ព្រះហរិ([3]) ។

២៩- របស់ណាមិនមានបច្ច័យ របស់នោះក៏តែងមិនមាន, ថាបើរបស់ណាមានបច្ច័យ របស់នោះក៏មិនមែនជាមិនមាន, ថ្នាំនេះរម្ងាប់នូវពិសពុល គឺសេចក្ដីគិតបាន ហេតុដូចម្ដេចក៏គេមិនផឹកថ្នាំនេះហ្ន៎? ។

តែភាសិតនេះប្រើជាសម្ដីមនុស្សខ្ជិលពួកខ្លះ ក្នុងចំណោមមនុស្សមិនចេះអត់ធន់ដល់ការងារទាំងឡាយ ។

៣០- បុគ្គល សូម្បីគិតឃើញព្រេងវាសនា ក៏មិនគួរលះបង់សេចក្ដីព្យាយាមខ្លួនចោលឡើយ, បើបុគ្គលមិនព្យាយាមចម្រាញ់ល្ង មិនបានប្រេងល្ងទេ ។

៣១- ជោគលាភ តែងចូលទៅរកបុរសសីហ: ដែលជាអ្នកមានព្យាយាមក្លៀវក្លា, មានតែបុរសគម្រក់ទេ តែងពោលថា “ស្រេចតែព្រេងសំណាង!” បុគ្គលចូរផ្ចាញ់វាសនា ហើយធ្វើនូវព្យាយាមឲ្យពេញជាកូនប្រុស តាមកម្លាំងខ្លួនដែលអាចធ្វើបាន ថាបើតាំងព្យាយាមប្រឹងប្រែងធ្វើហើយ នៅតែមិនសម្រេចទៀត តើវានឹងកើតទោសអ្វី? ។

---

[1] នៅប្រទេសឥណ្ឌាខាងបេង្កាល់មានពពែមួយពួកគេហៅថា គលស្តនី ប្រែថា ពពែមានដោះនៅក ។

[2] យានព្រះនារាយណ៍ ឈ្មោះមហាអហិ ។

[3] នាមព្រះនារាយណ៍ ។

៣២- រថមិនគប្បីទៅបានដោយកង់តែមួយយ៉ាងណា, ព្រេងវាសនាបើវៀរចាកព្យាយាមនៃបុរស ហើយ ក៏មិនសម្រេចយ៉ាងនោះដែរ ។

៣៣- កម្ម ដែលបុគ្គលធ្វើអំពីបុព្វជាតិ លោកហៅថា "ព្រេងវាសនា" ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គល មិនខ្ជិលច្រអូស គប្បីធ្វើសេចក្ដីប្រឹងប្រែងដោយព្យាយាមពេញជាបុរស ។

៣៤- ជាងប៉ាន់ ប៉ាន់ដុំដីជារូបផ្សេងៗ តាមចិត្តខ្លួនប៉ាន់ យ៉ាងណាកម្មដែលបុគ្គលសាងទុកខ្លួនឯង ក៏ប៉ាន់មនុស្សមានភាវៈផ្សេងៗ តាមលក្ខណៈនៃកម្មរបស់ខ្លួនយ៉ាងនោះដែរ ។

៣៥- បុគ្គល សូម្បីឃើញកំណប់ទ្រព្យនៅក្នុងទីចំពោះមុខ ដូចរឿងក្អែក ដោយមិននឹកនាថា នឹង កើតមានបាន ហើយចាំព្រេងវាសនាគាស់កកាយយកមកឲ្យឯងៗ មិនរវល់ធ្វើសេចក្ដីព្យាយាមពេញជា ប្រុស មិនបានកំណប់នោះទេ ។

៣៦- ការទាំងឡាយ តែងសម្រេចដោយសេចក្ដីព្យាយាមប្រឹងប្រែងដោយពិត មិនមែនដោយ មនោរថទេ ដូចម្រឹគទាំងឡាយមិនដែលបោលចូលមាត់សីហៈដេកលក់ឡើយ ។

៣៧- កូនក្មេង ដែលមាតាបិតាបានហ្វឹកហ្វឺនហើយ ទៅជាកូនមានគុណគាប់ប្រសើរបាន មិន ដែលមានកូនក្មេងណាបានទៅជាបណ្ឌិត ដោយគ្រាន់តែច្បុតចេញពីគភ៌មាតាទេ ។

៣៨- កូនក្មេង ដែលមាតាបិតាណាមិនបានឲ្យរៀនសូត្រ មាតានោះត្រឡប់ជាសត្រូវ បិតានោះ ត្រឡប់ជាបុគ្គលមានពៀរ ព្រោះកូនមិនបានរុងរឿងក្នុងទីប្រជុំជន ដូចកុកកណ្ដាលហ្វូងហង្ស ។

៣៩- ក្មេងបរិបូណ៌ដោយរូប និងវ័យ ក្មេងសម្ភពក្នុងត្រកូលដ៏វិសេសឥតចេះដឹងវិជ្ជាអ្វី មិនមាន រាសីរុងរឿងទេ ដូចផ្កាចារឥតមានក្លិនក្រអូប ។

៤០- មនុស្សល្ងង់ ប្រដាប់កាយដោយគ្រឿងអម្ពរ តែងមានរាសីរុងរឿងក្នុងទីប្រជុំជន បើមនុស្ស ល្ងង់នោះ មិនទាន់ហារមាត់ចេញនិយាយដរាបណា ក៏នៅតែមានរាសីរុងរឿងដរាបនោះ ។

កាលព្រះរាជាទ្រង់រំពឹងដូច្នោះ ទ្រង់ត្រាស់បង្គាប់ឲ្យប្រជុំអ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយ ទើបទ្រង់ ត្រាស់ថា៖ "នៃលោកបណ្ឌិតទាំងឡាយ សូមលោកស្ដាប់ខ្ញុំ បណ្ដាលោកបណ្ឌិតទាំងឡាយនេះ មានលោក ណាខ្លះ ជាអ្នកប្រាជ្ញអាចបង្រៀននីតិសាស្ត្រដល់កូនខ្ញុំ ដែលល្ងង់ខ្លៅ ប្រព្រឹត្តខុសគន្លងធម៌ជានិច្ច ឲ្យមាន កំណើតថ្មី ឲ្យត្រឡប់បានល្អឡើង ក្នុងកាលឥឡូវនេះបានឬទេ?", ព្រោះថា៖

៤១- កញ្ចក់នៅរួមជាមួយនឹងមាស អាចចោលស្រមោលក្លាយទៅជាកែវមរកតយ៉ាងណា, មនុស្សល្ងង់ នៅរួមជាមួយនឹងលោកសប្បុរស ក៏អាចត្រឡប់ទៅជាសប្បុរសឆ្លៀវឆ្លាតបានយ៉ាងនោះ ដែរ ។

៤២- កូនអើយ! មតិថោកទាប ព្រោះសមាគមមួយអន្លើដោយបុគ្គលថោកទាប សមាគមមួយអន្លើដោយបុគ្គលស្មើគ្នា មតិក៏ស្មើគ្នា, សមាគមមួយអន្លើដោយបុគ្គលប្រសើរ មតិក៏រឹងរឹតតែប្រសើរឡើង ។

សម័យនោះ, មហាបណ្ឌិតម្នាក់ឈ្មោះ **វិស្ណុស័ម៉ន** មានការចេះដឹងសាកលនីតិសាស្ត្រពិតប្រាកដ ដូចជាព្រះព្រឹហស្បតិ៍ ក្រាបទូលថា៖ “បពិត្រព្រះសម្មតិទេវាវង្ស! ព្រះរាជបុត្រទាំងឡាយនេះ ទ្រង់សម្ភពក្នុងមហាត្រកូល ទូលព្រះបង្គំអាចបង្រៀននីតិសាស្ត្រទាំងឡាយ តាមព្រះរាជបំណងបាន, ព្រោះថា៖

៤៣- កិច្ចការអ្វីមួយដែលប្រកបដោយអំពើឥតប្រយោជន៍ ក៏រមែងមិនបានផលសមតាមប្រាថ្នាទេ ដូចជាប្រើពេលវេលាព្យាយាមបង្រៀនសត្វកុកឲ្យចេះនិយាយដូចសត្វសេក សូម្បីច្រើនរយដង នឹងបានផលក៏ឥតអង្គឹមានឡើយ ។

៤៤- តែក្នុងមហាត្រកូលបែបនេះ អ្នកគ្មានបុណ្យមិនមកកើតទេ ប្រៀបដូចអណ្តូងរ៉ែកើតត្បូងទទឹម ធ្វើដូចម្តេចនឹងកើតមានកញ្ចក់? ។

ហេតុនេះ, ខ្ញុំព្រះអង្គសូមទទួលយកព្រះរាជទានអាសាបង្រៀនព្រះរាជកុមារទាំងឡាយនេះ ត្រឹមតែឆមាសប៉ុណ្ណោះ ឲ្យមានការចេះដឹងនីតិសាស្ត្រស្ទាត់ជំនាញ” ។

ព្រះរាជា ទើបទ្រង់ត្រាស់តបដោយសុភាពថា៖

៤៥- ដង្កូវឡើងទៅទំនៅលើក្បាលសាធុជនទាំងឡាយ ព្រោះនៅលាយឡំជាមួយកម្រងផ្កា, ដុំថ្មដែលអ្នកធំលើកតម្កើងហើយ ក៏ក្លាយទៅជាភាពទេវតាពូកែស័ក្តិសិទ្ធិ ។

៤៦- របស់ទ្រព្យដែលនៅលើកំពូលភ្នំខាងឧទយាទិត្យ តែងបានទទួលពន្លឺស្វាងរុងរឿង ព្រោះនៅជិតព្រះអាទិត្យយ៉ាងណា, ជនហីនជាតិវណ្ណៈថោក តែងបានទទួលការចេះដឹងជាពន្លឺ ព្រោះនៅជិតលោកអ្នកសប្បុរសយ៉ាងនោះដែរ ។

៤៧- អ្នកមានគុណគាប់ តែងដឹងល្អ និងអាក្រក់, អ្នកមានគុណគាប់នោះ បើទៅសេពគប់មនុស្សអាក្រក់ ក៏ត្រឡប់ទៅជាអាក្រក់វិញ ដូចស្ទឹងមានទឹកដ៏ហើយដោយរសជាតិល្អ លុះហូរចូលដល់សមុទ្រហើយក៏ក្លាយទៅជាមានរសប្រៃផឹកមិនបាន ។

ព្រោះហេតុនោះ, ខ្ញុំសូមប្រគល់អំណាចដល់លោកជាអ្នកបង្រៀននីតិសាស្ត្រដល់កូនខ្ញុំ, ទ្រង់ត្រាស់ហើយ ទើបប្រគល់ព្រះរាជឱរសដល់បណ្ឌិត**វិស្ណុស័ម៉ន** ដោយសេចក្តីគោរពក្រៃលែង ។

អារម្ភបទ ចប់ប៉ុណ្ណោះ

១- ការគប់មិត្ត

កាលនោះ, មហាបណ្ឌិត**វិស្ណុស័ម៌ន**ក្រាបបង្គំទូលព្រះរាជបុត្រទាំងឡាយ ដែលប្រថាប់នៅក្នុងទីចំពោះមុខ ដោយសេចក្ដីសុខសម្រាន្តលើផ្ទៃនៃប្រាសាទ ដោយស្លោកដូច្នេះថា៖

១- អ្នកប្រាជ្ញតែងប្រើកាលវេលាឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដោយការកំសាន្តកាព្យសាស្ត្រ, មនុស្សល្ងង់តែងប្រើកាលវេលាឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដោយការប្រព្រឹត្តសេចក្ដីវិនាស ដោយការដេក និងដោយការឈ្លោះទាស់ទែង ។

ព្រោះហេតុនោះ ទូលព្រះបង្គំនឹងពោលកថាដ៏វិចិត្រមានរឿងក្អែក និងអណ្ដើកជាដើមចម ទុកជាព្រះសណ្ដាប់ ដើម្បីកំសាន្តព្រះហឫទ័យនៃទ្រង់ទាំងឡាយ ។ ព្រះរាជបុត្រទាំងឡាយត្រាស់បតថា៖ “បពិត្រលោកអាយ៏ៈ! សូមលោកមេត្តារាយរឿងនោះៗ ឲ្យទានស្ដាប់” ។ បណ្ឌិត**វិស្ណុស័ម៌ន** ពោលពាក្យដាស់តឿនថា៖ “បើដូច្នោះ, សូមទ្រង់តាំងព្រះទ័យស្ដាប់ចុះ ការគប់មិត្តនេះនឹងផ្ដើមពោលឥឡូវនេះ ដូចមានស្លោកទុកជាខាងដើមថា៖

២- អ្នកប្រាជ្ញមានចិត្តល្អ សូម្បីខ្សត់ទ្រព្យហើយឥតកម្លាំង ក៏អាចជួយកែខៃឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍បានដោយរួសរាន់ ដូចរឿងក្អែក អណ្ដើក និងកណ្ដុរ ។

ព្រះរាជបុត្រទាំងឡាយត្រាស់សួរថា៖ “រឿងនោះតើដូចម្ដេច?” ។ បណ្ឌិត**វិស្ណុស័ម៌ន**ក្រាបបង្គំទូលថា៖

រឿងក្អែក អណ្ដើក និងកណ្ដុរ

- នៅលើត្រើយស្ទឹងគោទាវរី មានជ្រៃមួយដើមធំត្រសុំសាខាមែកត្រឈឹងត្រឈៃ ពួកហ្វូងបក្សីផ្សេងៗ លុះដល់វេលាទន់ទាបព្រះសុរិយាល្ងាចថ្ងៃហើយ តែងបបួលគ្នាហើរមកពីទិសានុទិស ច្រៀវច្រៃចូលមកជ្រកអាស្រ័យពួដ៏ដើមជ្រៃនោះ ។ សម័យមួយ, វេលាព្រឹកព្រាងស្វាងឡើង ជិតអស់ខែនៃរាត្រីកាលហើយ ព្រះចន្ទ្រជាទីគោរពជានាយកនៃកងកោមុទជាតិ លិចបាត់វង់រស្មី កំពូលភ្នំអស្តង្គត, មានក្អែកមួយឈ្មោះ ***លឃុបតនក:*** ភ្ញាក់ឡើងពីពន់ព្រលឹមក្រឡេកមើលទៅឃើញព្រានម្នាក់មកដល់ ប្រៀបដូចជាឃើញព្រះយមរាជទី២ លុះឃើញហើយក៏រំពឹងគិតថា “ថ្ងៃនេះ, ឃើញឧបទ្រព្យចង្រៃកើតឡើងតាំងពីព្រលឹមតែម្ដង អាត្មាអញមិនគប្បីដឹងបានថា ឧបទ្រព្យចង្រៃនេះ នឹងកើតប្រាកដឡើងបែបណា! រំពឹងគិតហើយ រន្ធត់តក់ស្លុតក្នុងចិត្តឥតឧបមា ក៏ហើរឆ្ពោះទៅតាមមើលស្នាមព្រាននោះចរទៅ, ព្រោះថា៖

៣- មនុស្សល្ងង់ តែងជួបប្រទះ ប៉ះទង្គិច ហេតុដែលនាំឲ្យកើតសេចក្ដីសោកមួយពាន់ដង ឬ

ហេតុដែលនាំឲ្យកើតភ័យមួយរយដង ក្នុងមួយថ្ងៃៗ តែអ្នកប្រាជ្ញជួបប្រទះប៉ះទង្គិចហេតុដូច្នេះឥតអង្គឺមានឡើយ ។ នរជននៅក្នុងលោកនេះ គួរធ្វើមនសិការៈ ក្នុងចិត្តដូច្នេះរាល់ថ្ងៃកុំខាន ។

៤- ការភ្ញាក់ក្រោកឡើងពីព្រលឹម នរជន គប្បីដាស់សតិ រឭករាល់ថ្ងៃថា "មហាភ័យទាំងឡាយជិតមកដល់ហើយ បណ្តាមហាភ័យទាំងឡាយនោះ ការឈឺចាប់ សេចក្តីស្លាប់ និងសេចក្តីទុក្ខសោករោគភ័យ ឬអន្តរាយអ្វីមួយ មុខជាធ្លាក់មកដល់អាត្មាអញក្នុងថ្ងៃនេះ" ។

កាលនោះ, ព្រានបក្សីនោះខ្ញីឃ្នាត ព្រោះគ្រាប់ស្រូវ ហើយត្រដាងលប់ លុះចាត់ចែងរួចសព្វគ្រប់ហើយ ក៏ពួនសំងំអាត្មាក្នុងទីមួយ ។ ក្នុងកាលនោះឯង, ស្តេចព្រាប**ចិត្រគ្រីព** ហើរចរមកពីចម្ងាយ ព្រមមួយអន្លើដោយព្រាបជាបរិវារ វេរាលើអាកាសវេហាស៍ ឃើញគ្រាប់ស្រូវរាត់រាយខ្ចាត់ខ្ចាយដូច្នោះ ក៏ពោលរំឭកព្រាបជាបរិវារដែលល្មោភចង់ចុះទៅស៊ីគ្រាប់ស្រូវនោះថា៖ "ហេតុអ្វីក៏មានគ្រាប់ស្រូវនៅក្នុងដងព្រៃជ្រៅ នីរជនលន្លង់លន្លោចឆ្ងាយពីទីឋានមនុស្សដូច្នេះហ្ន៎? ដំណើរនេះគួរពិចារណាមើលសិន យើងឃើញរបស់នេះ នឹងទុកជាលាភចម្រើន ក៏ឥតអង្គឺមាន, ព្រោះការល្មោភស៊ីគ្រាប់ស្រូវនេះ នឹងត្រឡប់ឲ្យវិនាសអន្តរាយ ក្តៅក្រហាយ ស្តាយក្រោយដល់យើងគ្រប់គ្នាក៏សឹងថាបាន ។

៥- ព្រោះលោភចង់បានកងមាស, អ្នកដំណើរម្នាក់ធ្លាក់ផុងជាប់ក្នុងបឹងភក់ជ្រៅឡើងមិនរួច ត្រូវខ្លាចាស់សង្គ្រប់ចាប់ហែកស៊ីស្លាប់ទៅ" ។

ព្រាបជាបរិវារសួរឡើងថា៖ "រឿងនោះតើដូចម្តេច?" ។ ស្តេចព្រាបឈ្មោះ**ចិត្រគ្រីព**និយាយរឿងប្រាប់ថា៖

កថាទី១

រឿងអ្នកដំណើរ និងខ្លាចាស់

ថ្ងៃមួយ, កាលខ្ញុំហិចហើរកាត់ឆ្លងទក្សិណារណ្យ ខ្ញុំបានឃើញរឿងនេះ, មានខ្លាចាស់មួយ ធ្វើពិធីមុជទឹកលាងបាប([១]) ហើយឡើងមក ដៃកាន់ស្បូវភ្លាំង ឈរទៀបមាត់ស្រះ ស្រែកហៅអ្នកដំណើរម្នាក់ថា៖ "នែអ្នកដើរ! អ្នកចូលមកយកកងមាសឯនេះ" ។ លំដាប់នោះ, អ្នកដំណើរបានឮហើយ ក៏មានចិត្តចង់បានកងមាសដោយសេចក្តីលោភ ទើបគិតថា៖ អាត្មាអញមានបុណ្យវាសនាធំណាស់ ត្រូវបានកង

---

[១] ទំនៀមទម្លាប់សាសនាព្រាហ្មណ៍ ត្រូវមុជទឹកលាងបាប គេប្រកាន់ថាជាការបរិសុទ្ធ ។ នៅទន្លេគង្គាប្រទេសឥណ្ឌាមានព្រាហ្មណ៍រាប់ពាន់នាក់ចុះទៅមុជទឹកលាងបាបរាល់ថ្ងៃ ។ នៅប្រទេសខ្មែរយើងគេយកទឹកដូងជំនួសទឹកគង្គា លាងធាតុប្រកាន់ថាបរិសុទ្ធជ្រះឧបទ្រព្យចង្រៃ ។

មាស តែក្នុងទីនេះប្រកបដោយសេចក្ដីរង្កៀស ក្រែងមានសេចក្ដីអន្តរាយដល់អាត្មា មិនគួរពានពារខ្លួនទេ, ព្រោះថា៖

៦- ការស្វែងលាភក្នុងវត្ថុដែលពេញចិត្តអំពីមនុស្សអាក្រក់ មិនមែនជាគតិល្អទេ ព្រោះថា ទឹកអម្រឹតលាយដោយពិសពុល មានក្នុងទីណា គេអាចស្លាប់បានក្នុងទីនោះ ។

ការស្វែងរកទ្រព្យក្នុងទីទាំងពួង នឹងថាមិនត្រូវពានពារឧបស័គ្គក៏មិនមែន, ព្រោះថា៖

៧- នរជនមិនឡើងកាន់សេចក្ដីសង្ស័យ (មិនចេះសង្ស័យ) មើលមិនឃើញសេចក្ដីចម្រើនទេ ថាបើឡើងកាន់សេចក្ដីសង្ស័យម្ដងហើយ ម្ដងទៀត ចិត្តនៅសាញ សាំញ៉ាំ ចេះតែសង្ស័យ ស្ទាក់ស្ទើរ កាលបើឃើញសេចក្ដីចម្រើនហើយ ក៏ឈ្មោះថាមិនឃើញដែរ ។

បើដូច្នោះ អាត្មាអញគួរសួរដេញដោលឲ្យអស់ជើងសិន ។ អ្នកដំណើរនោះប្រកាសសួរទៅថា “នៅឯណាកងឯងនុ៎ះ?” ។ ពេលនោះ, ខ្លាក៏លើកជើងមុខបង្ហាញឲ្យមើល ។ អ្នកដើរផ្លូវពោលថា៖ “ធ្វើម្ដេចឲ្យទុកចិត្តស្និទ្ធស្នាលនឹងឯង ពីព្រោះឯងនេះជាសត្វខ្លា ចូលចិត្តស៊ីសាច់ប្រចាច់ក សម្លាប់គេដូច្នេះ?” ។ ខ្លាឆ្លើយតបថា៖ “នែអ្នកអើយ! ចូរអ្នកស្ដាប់ខ្ញុំ កាលខ្ញុំនៅពីបឋមវ័យនៅឡើយ ខ្ញុំប្រព្រឹត្តអាក្រក់មែន ខ្ញុំខាំសម្លាប់គោ មនុស្សច្រើនអនេក, ដល់អំពើអាក្រក់នោះឲ្យផល កូនប្រពន្ធខ្ញុំស្លាប់ចោលអស់ ខ្ញុំផុតពូជអស់ហើយ ខ្ញុំនៅកំព្រាតែម្នាក់ឯង ។ លំដាប់មក, មានតាបសឥសីចិត្តសប្បុរសម្នាក់ទូន្មានប្រដៅខ្ញុំឲ្យកាន់ធម៌ថា៖ “នែអ្នក! អ្នកចូរប្រព្រឹត្តធម៌ ឲ្យទាន កុំប្រព្រឹត្តអាក្រក់ទៀត” ។ តាំងពីនោះមកខ្ញុំធ្វើតាមពាក្យប្រៀនប្រដៅរបស់តាបសឥសីនោះដរាប មិនដែលប៉ានប្រព្រឹត្តិធ្វើអាក្រក់ទេ ប្រព្រឹត្តមុជទឹកលាងបាបជានិច្ច រក្សាសីលដាក់ទានជាប្រក្រតី មានមេត្តាករុណា, ពេលនេះ ខ្ញុំក៏កាន់តែចាស់ជរាគ្រាំគ្រាទុព៌ល ធ្មេញ ក្រចកក៏រេចរឹលអស់រលីងហើយ ដូចម្ដេចក៏អ្នកនៅតែមិនជឿខ្ញុំទៀត មិនអាចយកខ្ញុំជាវិស្សាសភូមិបាន, ព្រោះថា៖

៨- ការបូជាយញ្ញ១ ការសិក្សាព្រះវេទ១ ទាន១ តបៈ១ សច្ចៈ១ សន្ដោស១ សេចក្ដីអត់ធន់១ និងការមិនលោភ១ ទាំង៨ប្រការនេះ ជាបដិបទានៃព្រះវេទ បុគ្គលគប្បីចាំទុកចុះ ។

៩- បណ្ដាធម៌៨ ប្រការនេះ ធម៌៤ ប្រការខាងដើម គេប្រតិបត្តិដើម្បីបង្អួត ឬឆបោកក៏បាន, ធម៌៣ ប្រការខាងចុង ស្ថិតនៅបានចំពោះតែបុគ្គលមានមហាត្ម័ន (មានចិត្តប្រសើរ) ។

ឥឡូវនេះ, ខ្ញុំអស់សេចក្ដីលោភរលីងហើយរហូតដល់ចង់ឲ្យកងមាសដែលនៅក្នុងដៃខ្ញុំនេះ ជាទានដល់អ្នកថែមទៀត តែបើទុកជាខ្ញុំប្រព្រឹត្តល្អដូច្នេះ ក៏នៅតែពិបាកនឹងគេច ឬឃាត់ហាមលោក

ប្រវាទ(១) ពាក្យញុះញង់ ស៊កសៀតមនុស្សលោកថា “ខ្លាស៊ីមនុស្ស” ព្រោះថា៖

១០- មនុស្សលោក តែងផ្ទៀងទៅតាមដំណើរហេតុដែលកន្លងទៅហើយ មិនជឿទុកចិត្តស្ត្រីផ្កាមាស ដែលគេបានឲ្យឧបទេស (គេបានទូន្មានល្អ) ហើយមិនគិតយកព្រះធម៌ជាប្រមាណ ដូចគេមិនជឿទុកចិត្តព្រាហ្មណ៍ដែលធ្លាប់កាប់សម្លាប់គោ ។

មួយទៀត គម្ពីរធម៌សាស្ត្រ ខ្ញុំក៏បានរៀនសូត្រអស់ជើងហើយ សូមអញ្ជើញអ្នកត្រងត្រាប់ស្តាប់ដូចតទៅនេះ៖

១១- បពិត្រព្រះបាទបាណ្ឌនន្ទនៈ! (១) ភ្លៀងដែលបង្អុរចុះលើផែនពសុធាដែលរីងហែងរំហួតយ៉ាងណា ការឲ្យភោជនាហារដល់ជនស្រេកឃ្លានអត់បាយក្រហាយទឹកក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ការឲ្យទានដែលបានផលានិសង្សច្រើន គឺការឲ្យទានដល់មនុស្សអ្នកទីទ័លក្រីក្រលំបាកតោកយ៉ាក ។

១២- ជីវិតរបស់ខ្លួនជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តយ៉ាងណា ជីវិតរបស់ជនដទៃក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ លោកសប្បុរសទាំងឡាយតែងធ្វើសេចក្តីមេត្តាករុណា ព្រោះលោកយកខ្លួនរបស់លោកជាគ្រឿងឧបមា ។

មួយទៀតលោកពោលទុកថា៖

១៣- កំណាញ់ និងការឲ្យទាន, សេចក្តីសុខ និងសេចក្តីទុក្ខ, ស្រឡាញ់ និងស្អប់ បុគ្គលអាចយកប្រមាណសេចក្តីបាន ដោយយកខ្លួនអាត្មាជាគ្រឿងឧបមា ។

១៤- នរជនណាឃើញភរិយាអ្នកដទៃ ទុកស្មើដោយមាតារបស់ខ្លួន, ឃើញទ្រព្យអ្នកដទៃ ទុកស្មើដោយដុំថ្ម, ឃើញសព្វសត្វទាំងឡាយទុកស្មើដោយរូបខ្លួន នរជននោះ លោកហៅថា “បណ្ឌិត” ។

ខ្លួនអ្នកជាបុគ្គលទុគ៌តកម្សត់ក្រីក្រក្រៃលែង ព្រោះហេតុនោះទើបខ្ញុំខំប្រឹងប្រែងជាបំផុត នឹងឲ្យទានដល់អ្នកព្រោះថា៖

១៥- បពិត្រព្រះបាទបាណ្ឌុព សូមទ្រង់មេត្តាករុណាចិញ្ចឹមអ្នកក្រីក្រកម្សត់ទុគ៌ត កុំប្រទានទ្រព្យដល់ឥស្សរជនដែលមានទ្រព្យច្រើនឡើយ ដូចជាឱសថជាប្រយោជន៍ដល់អ្នកជំងឺឈឺចាប់ទុរន់ទុរា ជនឥតរោគាព្យាធិត្រូវការអ្វីដោយឱសថ?

១៦- ទានជារបស់គួរគប្បីឲ្យ តែឲ្យដល់អ្នកមិនមានឧបការគុណ មិនសូវមានប្រយោជន៍ទេ,

---

១ ពាក្យមនុស្សលោកពោលបង្ខូច ។

១ នាមព្រះបាទបាណ្ឌពក្សត្រិយ៍មានបងប្អូន ៥ ព្រះអង្គ ក្នុងរឿងមហាភារៈ, ជាឱរសព្រះនាងកុន្តី បានជានាមខ្លះថា កោរន្តដា ។

ការឲ្យទានដែលអ្នកប្រាជ្ញពោលថាប្រកបដោយផលប្រយោជន៍នោះ គឺឲ្យទានត្រឹមត្រូវតាមកាលៈទេសៈ និងឲ្យដល់បុគ្គលមានគុណគួរឲ្យ ។

ដូច្នេះ អ្នកចូរទៅមុជទឹកលាងបាបក្នុងត្រពាំងនេះឲ្យស្អាតបាតសិន ហើយសឹមឡើងមកយកកងមាសពីខ្ញុំចុះ ។ លំដាប់នោះអ្នកដំណើរបានស្តាប់ពាក្យខ្លាចាស់ពោលលល្បួងឲ្យវង្វេងស្មុងគំនិតហើយ ដើរចុះទៅមុជទឹកលាងបាបក្នុងត្រពាំងនោះ ដោយចិត្តលោភលន់ពន់ប្រមាណ ក៏ផុងប្រាណលង់ទ្រនេសជាប់ក្នុងបឹងជ្រៅ នឹងគេចវេះរត់ល្ងូនទៅពួនក្នុងទីឯណាក៏ពុំបាន រីឯខ្លាចាស់ កាលឃើញអ្នកដំណើរផុងលង់ទ្រនេសស៊ប់ជាប់ក្នុងភក់រើខ្លួនមិនរួចសមបំណងហើយ ទើបក្លែងធ្វើជាស្រែកជួយភ័យថា៖ “ហ៎ា! ហ៎ា! យីអ្នកផុងលង់ក្នុងភក់ហើយតើ! មិនអីទេ ចាំខ្ញុំចុះទៅជួយស្រង់ អ្នកកុំភ័យ!” ថាហើយក៏ដើរចុះសន្សឹមបន្តិចៗ ស្ទាបស្ទង់មើល ធ្វើជាខ្លាចផុងខ្លួនឯង ចូលទៅចាប់អ្នកដំណើរនោះ ។ ឯអ្នកដំណើរ កាលបើខ្លាចូលទៅសង្គ្រប់ជាប់ក្នុងដៃហើយ ក៏នឹកអាណិតខ្លួន ទើបពោលបន្ទោសខ្លួនឯងថា៖

១៧- បគ្គលចិត្តអាក្រក់សាមាន្យ នឹងសម្គាល់បានដោយអាងហេតុថា “ចេះពោលធម្មសាស្ត្រ” ក៏មិនមែន ឬថា “ចេះស្វាធ្យាយគម្ពីរព្រះវេទ” ក៏មិនមែនដែរ ។ មធុរសនៃទឹកដោះគោរមែងផ្អែមល្ហែមទៅតាមប្រក្រតីរបស់ទឹកដោះយ៉ាងណា, សភាពសត្វលោកក្នុងសំសារវដ្តនេះលោកពោលថា ដូចគ្នាយ៉ាងនោះឯង ។

១៨- ការធ្វើអ្វីទាំងពួង នៃបុគ្គលអ្នកមានឥន្ទ្រិយ និងចិត្តមិនលុះនៅក្នុងអំណាចខ្លួន ក៏មិនជាផលដូចជាការលាងជម្រះដំរី([1]) ពុំនោះការចេះដឹង បើប្រាសចាកការធ្វើឲ្យជាប្រយោជន៍ហើយ ក៏ធ្ងន់ខួរក្បាលឥតអំពើ ដូចជាការបំពាក់គ្រឿងអលង្ការ បំប៉នឲ្យភរិយាចង្រៃ បានតែធ្ងន់ខ្លួនឥតប្រយោជន៍ ។

អាត្មាអញ ធ្វើសេចក្តីស្និទ្ធស្នាលទុកចិត្តមនុស្សអាក្រក់សាមាន្យ ចូលចិត្តសម្លាប់គេ ដោយហេតុឯណា ហេតុនោះអាត្មាអញឈ្មោះថាមិនធ្វើសេចក្តីចម្រើនទេ, ព្រោះថា៖

១៩- បុគ្គលមិនគួរគប្បីធ្វើសេចក្តីស្និទ្ធស្នាលទុកចិត្តទឹកទន្លេ, បុគ្គលមានសាស្ត្រាវុធក្នុងដៃ, សត្វមានក្រចកមុត, សត្វមានស្នែង និងស្ត្រីក្នុងរាជត្រកូលទាំងឡាយ ។

២០- សភាព (លក្ខណៈ) នៃបុគ្គលទាំងអស់ក្នុងលោកនេះ គេមើលឃើញច្បាស់ប្រាកដ តែគុណធម៌ទាំងឡាយនៃបុគ្គល គេមើលមិនឃើញងាយទេ, សភាពនៃបុគ្គលនីមួយៗ កម្ចាត់បង់នូវគុណធម៌ទាំងពួង ហើយចូលទៅទំនៅលើក្បាលបាន ។

---

[1] ការលាងដំរី ឥតអំពើ ព្រោះស្បែកដំរីគ្រើមៗ ហើយដំរីចូលចិត្តបាចដីដាក់លើខ្លួន ។

២១- មែនពិត ព្រះចន្ទ្រទ្រទ្រង់នូវសហស្សរង្សី ត្រាច់ចរវុងរឿងពួដ៏នភាល័យប្រទេស កម្ចាត់បង់នូវងងឹតអន្ធការអ័ព្ទសូន្យសុងកណ្ដាលដួងតារាព្រោងព្រាត សូម្បីមានឫទ្ធិដល់ម្ល៉ោះ ដល់គ្រោះជោគគ្រោះជាក៏ត្រូវរាហូចាប់លេបបាន នរណាហ្ន៎! អាចវេះគេចឲ្យរួចពីលិខិតដែលព្រះជាម្ចាស់ត្រាទុកពួដ៏ថ្វាសបាន? ។

វីអ្នកដំណើរនោះ, កាលកំពុងត្រិះរិះពិចារណាដូច្នេះ ត្រូវខ្លាចាស់ខាំជញ្ជែងហែកស៊ី ស្លាប់វិនាសអន្តរធានពួដ៏កាលនោះហោង ។ ហេតុនេះបានជាខ្ញុំ (ស្ដេចព្រាប) ពោលជាស្លោកមានអាទិ៍ថា៖ “ព្រោះលោភចង់បានកងមាសដូច្នេះជាដើម”(៥) ។ ព្រោះហេតុនោះ ការងារផងទាំងពួង ដែលមិនបានពិចារណាឲ្យជុំវិញខ្លួនសព្វគ្រប់ មិនគួរគប្បីធ្វើឡើយ, ព្រោះថា៖

២២- អាហារដែលរលួយល្អ, កូនមានប្រាជ្ញាឆ្លៀវឆ្លាត, ភរិយាស្ដាប់បង្គាប់ឱវាទ, ព្រះនរបតីមានប្រជារាស្ត្រស្វាមីភ័ក្តិ, គិតគូរឲ្យល្អិតល្អ ហើយទើបនិយាយ, ពិចារណាឲ្យជុំវិញខ្លួនហើយទើបធ្វើទាំងអស់នេះលោកពោលថា សូម្បីស្ថិតនៅអស់កាលយូរអង្វែងក៏ដោយ ក៏មិនឃ្លាតក្លាយទៅជាអ្វីឡើយ ។

កាលនោះ មានព្រាបជាបរិវារមួយ បានឮស្ដេចព្រាបពោលថាដូច្នេះហើយ ក៏ទាស់ចិត្តនិយាយដោយអាការទ្រនង់យង់ឃ្នងថា៖ អ៊ំា! ដូចម្ដេចក៏លោកមានប្រសាសន៍ដូច្នេះ?

២៣- បើមានការអន្តរាយមកដល់ជិត បុគ្គលគប្បីកាន់តាមពាក្យចាស់ព្រឹទ្ធាចារ្យ តែបើការពិចារណាឲ្យសព្វគ្រប់ យ៉ាងនោះហើយ សូម្បីស្វែងរកអាហារភោជន ក៏មិនត្រូវស្វែងរកដែរ ។

២៤- បុគ្គលដែលស្វែងរកបាយទឹកនំចំណីលើផែនពសុធានេះ សុទ្ធសឹងប៉ះទង្គិច ដោយសេចក្ដីរង្កៀសភយន្តរាយទាំងឡាយ នឹងប្រព្រឹត្តស្វែងរកក្នុងកាលណា? ធ្វើម្ដេចហ្ន៎ គេនឹងអាចចិញ្ចឹមជីវិតឲ្យប្រព្រឹត្តទៅបាន?

២៥-បុគ្គលមានឥច្ឆាឈ្នានីស បុគ្គលពោលពាក្យនិន្ទារិះគន់, បុគ្គលមិនសន្ដោស, បុគ្គលក្រោធច្រើន, បុគ្គលមានសេចក្ដីរង្កៀសជានិច្ច និងបុគ្គលពឹងផ្អែកស៊ីតែដោយសារបុគ្គលដទៃ បុគ្គលទាំង៦ បែបនេះត្រូវទទួលចំណែកនៃសេចក្ដីទុក្ខ ។

ព្រាបជាបរិវារទាំងឡាយ លុះបានស្ដាប់ពាក្យព្រាបអ្នកនិយាយនោះហើយ ក៏បបួលគ្នាហើរត្រសងទៅចុះក្នុងស្រែនោះ, ព្រោះថា៖

២៦- បុគ្គលជាពហុស្សូត ចេះដឹងនូវសាស្ត្រាវិជ្ជាទាំងឡាយច្រើនមហិមា អារកាត់នូវសេចក្ដីសន្ទិះសង្ស័យគ្រប់ប្រការបាន កាលបើសេចក្ដីលោភចង់បានមកបំបាំងគំនិតឲ្យងងឹតសូន្យសុងហើយ ក៏

តែងទទួលសេចក្តីទុក្ខលំបាកគោកយ៉ាក ។

២៧- សេចក្តីក្រោធមានដើមកំណើតមកពីលោភៈ, កាមរាគកើតមកពីលោភៈ មោហៈ និង សេចក្តីវិនាស ក៏កើតមកពីលោភៈដែរ ព្រោះហេតុនោះ លោភៈជាប្រភពនៃសេចក្តីអាក្រក់គ្រប់ប្រការ ។

២៨- ដោយពិត ប្រើសមាសមិនដែលកើតមានទេ បើទុកជាដូច្នេះ ព្រះរាមក៏ទ្រង់នៅតែជាប់ ព្រះទ័យចង់បានប្រើសមាស រីសេចក្តីអន្តរាយក្នុងកាលវិបត្តិមកដល់ សូម្បីប្រាជ្ញានៃបុរសជាតិ ក៏ត្រឡប់ ជា ងងឹតងងល់គិតមិនយល់បានដែរ ។

លំដាប់នោះ ព្រាបទាំងឡាយត្រូវលប់ជាប់ក្រញង់ទាំងអស់គ្នា ។ ពួកព្រាបទាំងឡាយដែលជឿ ស្តាប់ពាក្យព្រាបជាអ្នកនិយាយនោះ ក៏ជេរប្រទេចផ្តាសា រអ៊ូរទាំដោយប្រការផ្សេងៗ, ព្រោះថា៖

២៩- ([១])បុគ្គលមិនគប្បីចេញមុខជាមេគណៈ ធ្វើការងារណាដែលសម្រេចប្រយោជន៍ទៅហើយ ត្រូវបានផលស្មើគ្នាទេ ព្រោះថា បើការងារនោះអន្តរាយវិញ អ្នកចេញមុខនោះត្រូវស្លាប់ក្នុងទីនោះមុន គេ ។

កាលដែលព្រាបទាំងឡាយកំពុងរអ៊ូរទាំពោលទោសព្រាបអ្នកនិយាយនោះ ស្តេចព្រាបប្រកាស ឲ្យដឹងច្បាស់ថា៖ “ទោសនេះមិនមែន ទោសព្រាបជាអ្នកនាំនោះទេ” ព្រោះថា៖

៣០- សូម្បីមិត្ត ជាអ្នកធ្វើប្រយោជន៍ឲ្យពិតៗ ក៏អាចក្លាយទៅជាដើមហេតុនាំបណ្តាលឲ្យកើត អន្តរាយធ្លាក់មកបាន ដូចស្នងមេគោអាចទៅជាស្នឹងចងកូនគោ ។

៣១- អ្នកណាមួយ អាចជួយអ្នកមានគ្រោះឲ្យរួចពីក្តីអន្តរាយដែលមកដល់ អ្នកនោះលោកទុកជា ផៅពង្ស, ឯបណ្ឌិតតែមាត់ បានតែពោលបន្ទោសទម្លាក់ខុសទៅគេ អួតថាខ្លួនជួយស្រោចស្រង់ឲ្យរួចពី ក្តីភិតភ័យ នឹងទុកថាជាផៅពង្សពុំបានឡើយ ។

ក្នុងគ្រាក្រ ការថយកម្លាំងទឹកចិត្តជាលក្ខណៈបុរសគម្រក់ ។ ក្នុងរឿងនេះ ត្រូវសម្តែងសេចក្តីម៉ឹង ម៉ាតអង់អាច ហើយត្រិះរិះរកឧបាយរើខ្លួនតទៅ ព្រោះថា៖

៣២- ([២])ចិត្តម៉ឹងម៉ាត់ក្នុងគ្រាក្រទុក្ខព្រួយ, ចិត្តនឹងធឹងក្នុងគ្រាសុខចម្រើន, សេចក្តីអង់អាចក្នុងទី ប្រជុំដោយសម្តីថ្វីមាត់, ចិត្តក្តៀវក្លាក្នុងរណរង្គ([៣]), ចិត្តត្រេកអរក្នុងយស និងចិត្តស្រវាស្រទេញក្នុងការ សិក្សាទាំងអស់នេះ ជាលក្ខណៈសម្បត្តិមានជាប្រក្រតី ចំពោះតែបុគ្គលមានមហាត្ម័ន (មានចិត្តដ៏

---

[១] ហិតោបទេសសេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំងរបស់លោកសីរ៉ូ និងសេចក្តីប្រែជាភាសាសៀម របស់លោកនាគប្រទីប មានគាថា លើសដូច្នេះគឺ ការមិនបានទូន្មានឥន្ទ្រិយ លោកពោលថា ជាផ្លូវនាំឲ្យកើតអន្តរាយ, ការទូន្មានឥន្ទ្រិយឈ្នះហើយ ជាផ្លូវនាំ ឲ្យកើតសេចក្តីចម្រើន, នរជន ដើរផ្លូវណាក៏ដើរចុះតាមចិត្តប្រាថ្នា ។

ប្រសើរ) ។

៣៣- អ្នកណាមិនរីករាយហួសហេតុ ក្នុងគ្រាបានសេចក្ដីសុខចម្រើន, មិនខ្វះកម្លាំងទឹកចិត្ត ក្នុងគ្រាក្រទុក្ខព្រួយ, មានសេចក្ដីក្លាហានក្នុងរណរង្គ, មាតាបង្កើតកូនដែលមានតិលក:(១) ដូច្នេះក្នុងលោកទាំងបីនេះកម្រមានណាស់ ។

៣៤- ក្នុងលោកនេះ ទោស៦ប្រការ បុគ្គលប្រាថ្នាសេចក្ដីសុខចម្រើនគួរគប្បីលះបង់ចោល គឺដេកទ្រមក់១ ខ្ជិលច្រអូស១ ភ័យ១ ក្រោធ១ ទន់មួរមុខ និងឡេឡាយឺតយូរក្រោយគេ១ ។

ឥឡូវនេះ គួរយើងទាំងអស់គ្នាធ្វើយ៉ាងនេះ ត្រូវអ្នកទាំងអស់ស្រុះចិត្តគ្នាតែមួយ ហើយស្ទុះហើរតែមួយឯកប្បហារឲ្យព្រមៗគ្នា ទើបរបើកលប់រួចខ្លួនបាន, ព្រោះថា៖

៣៥- ការវេញចងបាច់វត្ថុអ្វីមួយ សូម្បីតូចឆ្មារឲ្យរួបរួមគ្នា ក៏អាចញ៉ាំងការងារឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍បាន ដូចគេប្រមូលស្មៅវេញជាទន្លីងយកទៅផ្អឹងដំរីចុះប្រេងឲ្យជាប់បោលទៅណាមិនរួច ។

៣៦- ការចងបាច់វង្សត្រកូលរបស់ខ្លួនសូម្បីពីរបីនាក់ ឲ្យរួបរួមមូលត្រកូលគ្នា ក៏ជាការគាប់ប្រសើរល្អណាស់ ដូចគ្រាប់ស្រូវដែលបកសំបកចេញហើយ យកទៅសាបព្រោះមិនដុះលូតលាស់ឡើងបានទេ ។

លុះព្រាបទាំងឡាយបានស្ដាប់ពាក្យណែនាំស្ដេចព្រាបឈ្មោះ**ចិត្រគ្រីព**ហើយ ព្រមព្រៀងបបួលគ្នាស្ទុះហើរជាឯកប្បហារ របើកលប់បាន រួចពីក្ដីវិនាសអន្តរាយនោះទៅហោង ។ រីឯព្រានបក្សីពួនលបចាំមើល ឃើញហ្វូងបក្សីស្រុះគ្នាទទះស្លាបហើររបើកលប់រត់រួចទៅបានដូច្នោះ ក៏នឹកស្ដាយណាស់ រត់ទៅតាមបណ្ដើរគិតបណ្ដើរថា៖

៣៧- ហ្វូងបក្សីនេះ ស្រុះចិត្តចងគ្នាជាបាច់ ស្ទុះហើររបើកលប់រត់រួចទៅអស់រលីង តែបើវាចុះដីដរាបណា វានឹងនៅក្នុងកណ្ដាប់ដៃអាត្មាអញដរាបនោះមិនខានឡើយ ។

បក្សីទាំងឡាយ ខំប្រឹងហើរទៅឆ្ងាយសន្ធឹម ក្រឡេកមើលមកក្រោយ ឃើញព្រានអស់សង្ឃឹមត្រឡប់វិលវិញហើយ ក៏សួរទៅកាន់ស្ដេចព្រាប**ចិត្រគ្រីព**ថា៖ "បពិត្រលោកជាស្ដេចបក្សី ឥឡូវនេះតើគួរ

---

[២] ហិតោបទេស សេចក្ដីប្រែជាភាសាបារាំងរបស់លោកឡង់សឺរ៉ូ មានគាថាលើសដូច្នេះ នរជនណា អាចជួយស្រោចស្រង់យើងឲ្យរួចពីក្ដីអន្តរាយ និងចេះរកឧបាយជួយឲ្យរួចភ្លាមៗ មិនបង្អង់, នរជននោះ លោកហៅថា មិត្តពិត ។

[៣] សមរភូមិទីចម្បាំងជាញជ័យ ។

[១] បុរសលក្ខណៈនៃបុគ្គលដ៏ប្រសើរក្នុងត្រៃភព ជាតិឥណ្ឌូចូលចិត្ត តិលក: នេះយកទៅគូសនៅថ្ងាស ទុកជាគ្រឿងសម្រាប់សម្គាល់និកាយខ្លួន ។

នឹងធ្វើដូចម្តេចតទៅទៀត?", ស្តេចព្រាបឈ្មោះ**ចិត្រគ្រីព**ឆ្លើយតបថា៖

៣៨- មាតា, មិត្ត និងបិតា ត្រៃអង្គនេះជាអ្នកធ្វើហិតានុហិតតាមសភាពខ្លួន ឯអ្នកដទៃទៀតធ្វើហិតានុហិតបែបនេះដែរ ព្រោះគេយកនាទីមាតា, មិត្ត, បិតា មកទុកជាហេតុដើម ។

កាលបើដូច្នេះ យើងមានមិត្តមួយឈ្មោះ **ហិរណ្យកៈ** ជាស្តេចកណ្តុរ ចិញ្ចឹមជីវិតអាស្រ័យនៅតាមអរញ្ញប្រទេសឈ្មោះចិត្រវ័ន ទៀបឆ្នេរស្ទឹងគណ្ឌកី យើងនឹងទៅសូមឲ្យជួយកកេរកាត់លប់ ដោះឲ្យរួចពីគ្រោះកាចចង្រៃនេះដោយធ្មេញគេ ។ លុះពិចារណាឃើញដូច្នោះហើយ ព្រាបទាំងនោះក៏បបួលគ្នាហើរត្រសងទៅជិតព្រង់([១]) ជាទីលំនៅនៃស្តេចកណ្តុរឈ្មោះ**ហិរណ្យកៈ**នោះ ។

ឯស្តេចកណ្តុរជាសត្វមានសេចក្តីប្រយ័ត្នខ្លួន ដោយក្តីរង្កៀសពីភយន្តរាយ បានកាយព្រង់មួយមានមាត់មួយរយកន្លែង ហើយអាស្រ័យនៅក្នុងទីនោះ ។ លំដាប់នោះស្តេចកណ្តុរឈ្មោះ **ហិរណ្យកៈ** ឮសូរសន្ធឹកព្រាបហើរមកចុះជិតលំនៅខ្លួន ក៏តក់ស្លុតរន្ធត់ក្នុងចិត្ត ខំសម្លឹងមើលដោយសេចក្តីព្រួយបារម្ភពួនសំងំនៅស្ងៀមឈឹងមិនមាត់ឡើយ ។

ស្តេចព្រាបឈ្មោះ **ចិត្រគ្រីព** ស្រែកសួរថា៖ "អឺសម្លាញ់**ហិរណ្យកៈ**! ហេតុអ្វីក៏សម្លាញ់នៅស្ងៀមទ្រមឹងទ្រមើយ មិននាំពាមាត់កចេញមកទទួលយើងសោះ?" ខណៈនោះ ស្តេចកណ្តុរស្តាប់សម្តីស្តេចព្រាបបាន ក៏ស្ទុះរត់ចេញមកក្រៅដោយប្រញាប់ប្រញាល់ ហើយឆ្លើយឆ្លងទៅវិញថា៖ "អ៎ាសម្លាញ់! ខ្ញុំមានភ័ព្វណាស់ **ចិត្រគ្រីព** សម្លាញ់ជាមិត្តស្មើចិត្តស្មើថ្លើមគ្នា ឥឡូវមកដល់ហើយតើ!" ។

៣៩- ក្នុងលោកនេះ មិនមាននរណាមានបុណ្យវាសនា ជាងអ្នកដែលបានជួបប្រទះសន្ទនាវីករាយជាមួយនឹងមិត្ត អ្នកដែលស្ថិតនៅរួមមួយអន្លើដោយមិត្ត និងអ្នកដែលប្រស្រ័យប្រាប់សុខទុក្ខទៅវិញទៅមកមួយអន្លើដោយមិត្តដូច្នេះទេ ។

កាលស្តេចកណ្តុរឃើញព្រាបទាំងឡាយជាប់ចំណងលប់ដូច្នោះ ក៏ភ្ញាក់ព្រើត ទ្រឹងមួយស្របក់ទើបសួរហេតុនោះថា៖ "នែសម្លាញ់! ចុះហេតុនេះដូចម្តេច?" ។ ស្តេចព្រាបឆ្លើយប្រាប់ថា៖ "អំពើនេះជាផលនៃកម្មរបស់យើងគ្រប់គ្នាពីបុរាណកាលណ៎ាសម្លាញ់! ព្រោះថា៖

៤០- សេចក្តីល្អ និង សេចក្តីអាក្រក់ ជាកម្មរបស់ខ្លួនឯណា ព្រោះហេតុឯណា, ដោយប្រការណា, ក្នុងកាលណា, ដរាបណា, ក្នុងទីណា អំពើនោះ សម្រេចផលតាមអំណាចនៃព្រះព្រហ្មបង្កើតលោក ព្រោះហេតុនោះ ដោយប្រការនោះ ក្នុងកាលនោះ ដរាបនោះ ក្នុងទីនោះ ។

---

[១] - រន្ធ, ប្រហោង

៤១- រោគាព្យាធិ, សោកសង្រេងសង្រៃ, សេចក្តីក្តៅក្រហាយការជាប់អន្ទាក់ចំណង និង សេចក្តីវិនាសអន្តរាយទាំងឡាយនេះ ជាផលដែលមកពីព្រឹក្សាជាតិ គឺទោសកំហុសរបស់ខ្លួននៃមនុស្សទាំងឡាយ ។

ស្តេចកណ្តុរបានស្តាប់ពាក្យនោះហើយ ក៏ស្ទុះចូលទៅជិតសម្លាញ់ ដើម្បីកាត់ចំណងលប់ដោយប្រញាប់ប្រញាល់ ។ ស្តេចព្រាបឃាត់ថា៖ “សម្លាញ់! កុំអាល ឈប់សិន! ចូរអ្នកកាត់ចំណងព្រាបទាំងឡាយដែលជាបរិវារមុនសិន ហើយសឹមកាត់ចំណងឲ្យខ្ញុំក្រោយគេ ។ **ហិរណ្យកៈ** តបឡើងថា៖ “កម្លាំងខ្ញុំខ្សោយណាស់ ធ្មេញក៏មិនសូវមាំមួន ហេតុនេះធ្វើម្តេចនឹងអាចកាត់អន្ទាក់ឲ្យបរិវារអ្នកគ្រប់គ្នាច្រើនដល់ម្ល៉េះបាន? បើដូច្នោះ ខ្ញុំនឹងកកេរកាត់ចំណងឲ្យសម្លាញ់មុនសិន បើធ្មេញខ្ញុំមិនទាន់រេចរឹលទេ ខ្ញុំនឹងកកេរកាត់ឲ្យបរិវារសម្លាញ់ទាំងឡាយតទៅទៀតជាលំដាប់ តាមកម្លាំងដែលអាចនឹងកកេរកាត់បាន” ។ **ចិត្រគ្រីព** ប្រកែកខ្លាំងៗថា៖ “ទេ! ទេ! សម្លាញ់កុំធ្វើដូច្នោះ ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយសូមសម្លាញ់អាណិតមេត្តាកាត់ចំណងឲ្យបរិវារមុនសិន សឹមកាត់ឲ្យខ្ញុំក្រោយគេ” ។ ស្តេចកណ្តុរថ្លែងសុភាសិតថា៖ “កិរិយាការពារថែរក្សានូវបរិវារខ្លួន ដោយការបរិច្ចាកខ្លួនជាពលិកម្មនោះ អ្នកប្រាជ្ញឆ្លៀវឆ្លាតក្នុងនីតិសាស្ត្រលោកមិនសរសើរទេ, ព្រោះថា៖

៤២- បុគ្គលគប្បីថែរក្សាទ្រព្យទុក ដើម្បីការពារគ្រាក្រ គប្បីរក្សាភរិយាដោយទ្រព្យ តែគប្បីរក្សាខ្លួនរឿយៗដោយភរិយាផង ដោយទ្រព្យផង ។

៤៣- ប្រាណគឺជីវិត មានការតាំងនៅមាំជាហេតុដើម្បីប្រព្រឹត្តធម៌ ស្វែងរកទ្រព្យសម្បត្តិ សេពកាម និងរកមោក្ខធម៌ បើប្រាណគឺជីវិតវិនាសហើយ អ្វីមួយដែលឈ្មោះថាមិនវិនាសទៅនុ៎ះ? ការរក្សាប្រាណ គឺជីវិតឲ្យគង់វង់នៅ អ្វីមួយដែលឈ្មោះថា មិនរក្សាផងដែរ?

ស្តេចព្រាបពោលឡើងថា៖ “សម្លាញ់អើយ! សម្តីសម្លាញ់និយាយមកអម្បាញ់មិញនេះ ជាគោលនៃនីតិសាស្ត្រពិតហើយ តែថារូបខ្ញុំនៅតែមិនអស់ចិត្ត មិនអាចឈរមើលបរិវារដែលអាស្រ័យនៅជាមួយរងទុក្ខវេទនាដូចនេះចំពោះភ្នែកសោះ បានជាខំអង្វរករសម្លាញ់ដូច្នេះឯង, ព្រោះថា៖

៤៤- អ្នកប្រាជ្ញគប្បីលះបង់ទ្រព្យផង ជីវិតផង ជាពលិកម្ម ដើម្បីការពារជនដទៃ ការបរិច្ចាកជីវិតក្នុងអំពើល្អបែបនេះ ជាកិត្តិយសប្រសើរណាស់ បើសេចក្តីស្លាប់ជាធម៌ទៀង ។

សម្លាញ់! មានសុភាសិតដែលគួរនឹងទាញយកមកជានិទស្សន៍ទៀតដូច្នេះថា៖

៤៥- បណ្តាគុណធម៌ទាំងឡាយគឺជាតិ ទ្រព្យ និងគុណសម្បត្តិ គុណធម៌៣ប្រការនេះ បរិវារមានស្មើនឹងម្ចាស់, សម្លាញ់! ចូរអ្នកនិយាយឲ្យឃើញច្បាស់មកមើល ដូចម្តេចដែលហៅថា ភាពនៃខ្លួនជាធំ

វិសេសជាងគេ? ដល់កាលណាទៅ ត្រូវសម្តែងភាពជាធំ?

៤៦- បរិវារទាំងឡាយនេះ មិនមានគ្រឿងអាហារចិញ្ចឹមជីវិត និងមិនលះបង់ការសំណាក់ពឹងពាក់ចោលខ្ញុំទេ ព្រោះហេតុនោះ សូមសម្លាញ់ជួយស្រោចស្រង់ជីវិតបរិវារទាំងឡាយនេះមុនសិន សូម្បីតែត្រូវក្តីវិនាសអន្តរាយជីវិត ខ្ញុំក៏មិនថាដែរ ។

៤៧- នែសម្លាញ់ ចូរលះបង់ព្រួយក្នុងកឡេវរៈ រាងកាយដែលនិមិត្តដោយសាច់ទឹកមូត្រ, អាចម៍ និង ឆ្អឹងឆ្អែងជារបស់ពុកផុយរលួយនេះចោលឲ្យស្រឡះទៅ សូមជួយអភិបាលលើកតម្កើងយសកេរ្តិ៍ឈ្មោះខ្ញុំវិញ ។

៤៨- ថាបើបុគ្គលគប្បីបាននូវកិត្តិយស ដែលទៀងទាត់មិនមានមន្ទិល ដោយការបរិច្ចាកកាយដែលផ្ទុកដោយគ្រឿងមន្ទិលសៅហ្មងស្មោកគ្រោក មិនទៀងទាត់នេះបាន បើដូច្នោះតើបុគ្គលនឹងមិនគប្បីកាន់យកនូវគុណធម៌គឺកិត្តិយសនោះឬអ្វី?

៤៩- សរីរៈ និង កិត្តិគុណ មានចន្លោះតាំងនៅឆ្ងាយពីគ្នាលន្លង់លន្លោចណាស់ ។ សរីរៈនេះរលត់រលាយទៅក្នុងមួយខណៈ ឯកិត្តិគុណស្ថិតនៅរហូតកល្បាវសាន ។

កាលស្តេចកណ្តុរបានស្តាប់ពាក្យពោលដូច្នេះហើយ ក៏មានចិត្តរីករាយក្រៃលែង ព្រឺរោមព្រឺស្បែកនិយាយតបថា៖ “សាធុ! សម្លាញ់ សាធុ! សម្លាញ់ឯងមានចិត្តមេត្តាករុណាទន់ភ្លន់ ចំពោះបរិវារដូច្នេះល្អណាស់ សមគួរនឹងជាធំក្នុងត្រៃលោកនេះ ។ ស្តេចកណ្តុរនិយាយហើយកកេរកាត់ចំណង ដែលចងព្រាបទាំងឡាយនោះ ឲ្យរួចស្រឡះក្នុងកាលនោះឯងហោង ។ លំដាប់នោះ ស្តេចកណ្តុរសម្តែងសេចក្តីសាទរចំពោះព្រាបទាំងឡាយ ហើយបែរទៅនិយាយលួងលោមស្តេចព្រាបថា៖ “ហៃសម្លាញ់**ចិត្រគ្រីព**! ក្នុងលោកនេះ ការជាប់លប់ជាប់អន្ទាក់ជាធម្មតាទេ ត្រូវខ្លាចទោសពៃរ៍អន្តរាយទាំងអស់នេះ តែកុំអាក់អន់ចិត្តព្រួយបារម្ភចំពោះភ័ព្វវាសនាដូច្នេះឡើយ, ព្រោះថា៖

៥០- ក្នុងលោកនេះ សត្វបក្សីមើលឃើញអាហារចំណីដែលស្ថិតនៅឆ្ងាយជាងមួយរយយោជន៍ តែសត្វបក្សីនោះ កាលបើគ្រោះជោគគ្រោះជាំមកដល់ហើយ មើលចំណងមិនឃើញទេ ។

៥១- កាលខ្ញុំបានឃើញព្រះចន្ទ្រ និងព្រះអាទិត្យ ត្រូវរាហូចាប់បៀតបៀន, ឃើញដំរី និងនាគជាប់ចំណង, ឃើញអ្នកប្រាជ្ញឆ្លៀវឆ្លាតត្រូវក្តីក្រីក្រលំបាកតោកយ៉ាក ខ្ញុំមានមតិដូច្នេះថា៖ “ឱហ្ន៎ វិធីកម្មនេះមានឫទ្ធិតេជៈកម្លាំងខ្លាំងណាស់តើ!” ។

៥២- វិហគជាតិ (បក្សី) ទាំងឡាយ ហិចហើរខ្ពស់ត្រដួចចរទៅឰដ៏អាកាសព្យោមា, សមបើដែរ! ធ្លាក់ដល់ក្តីវិនាសអន្តរាយបាន, មច្ឆាជាតិទាំងឡាយអាស្រ័យនៅក្នុងសមុទ្រសាគរ មានទឹកដ៏ជ្រាលជ្រៅ

រាប់ប្រមាណមិនបាន សមបើដែរ! ត្រូវព្រានប្រមង់ចាប់យកបានដោយការប៉ិនប្រសប់, បើដូច្នោះមែន ក្នុងលោកនេះចាំបាច់មានទុច្ចរិតធ្វើអ្វី? សេចក្ដីពិត, ព្រះកាល([១]) ជាអ្នកមានដៃក្រាលលាតត្រដាងនូវសេចក្ដីអន្តរាយទូទៅ ហើយចាប់សម្លាប់សត្វទាំងឡាយ សូម្បីស្ថិតនៅក្នុងទីឆ្ងាយស្រឡោចក៏ដោយ ។

ស្ដេចកណ្ដុរនិយាយដាស់តឿនក្រើនរំឭកដោយពាក្យសុភាសិត ធ្វើបដិសណ្ឋារៈទទួលរាក់ទាក់ ចាប់ឱបជប់ព្រាប**ចិត្រគ្រីព**នោះហើយ ទើបបញ្ជូនឲ្យហើរទៅកាន់ស្រុកទេស តាមសេចក្ដីប្រាថ្នាព្រមទាំងបរិវារទៅហោង ។ ឯស្ដេចកណ្ដុរក៏ចូលទៅក្នុងព្រង់ជាលំនៅរបស់ខ្លួនវិញក្នុងពេលនោះឯង ។

៥៣- បុគ្គលគប្បីស្វែងរកសេពគប់មិត្ត ឲ្យបានច្រើនចំនួនរាប់រយ ។ ចូរមើល! សត្វព្រាបទាំងឡាយរួចពីចំណងចងសម្លាប់ខ្លួនបាន ព្រោះអាស្រ័យស្ដេចកណ្ដុរជាមិត្ត ។

កាលនោះ ក្អែកឈ្មោះ **លឃុបតនកៈ** បានឃើញជាក់ច្បាស់នូវព្រឹត្តិការណ៍តាំងពីដើមដល់ចុង ក៏នឹកស្ងើចក្នុងចិត្តឥតឧបមា ទើបបន្លឺវាចាសរសើរថា៖ “ហៃសម្លាញ់**ហិរណ្យកៈ** បងឯងមានគុណគាប់ប្រសើរណាស់ ឥឡូវនេះខ្ញុំមកសូមយកអ្នកធ្វើជាមិត្ត! អែបងក៏គួរគិតសង្គ្រោះលើកយករូបខ្ញុំធ្វើជាមិត្តវិញដែរ” ។ កណ្ដុរបានឮពាក្យសរសើររបស់ក្អែកឈ្មោះ **លឃុបតនកៈ**ហើយ ស្រែកសួរពីក្នុងព្រង់មកថា៖ “ចុះបងឈ្មោះអ្វី?” ។ ក្អែកឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “ឈ្មោះ**លឃុបតនកៈ**ណ៎ាបង!” ។ ស្ដេចកណ្ដុរឮហើយអស់សំណើច សើចបណ្ដើរនិយាយបណ្ដើរថា៖ “យកបងជាក្អែកមកផ្អែកជាមិត្តម្ដេចកើត? ព្រោះថា៖

៥៤- ក្នុងលោកនេះ អ្នកមានប្រាជ្ញាតែងធ្វើសមាគមចំពោះតែអ្នកដែលមានសភាពដូចគ្នាគួរចងជាមិត្តបាន ចុះបើខ្លួនខ្ញុំត្រូវជាចំណីអាហារ ឯខ្លួនបងជាអ្នកស៊ី ដូច្នេះតើគួរចងគ្នាធ្វើជាមិត្តម្ដេចបាន?

៥៥- ការចងគ្នាជាមិត្ត រវាងអ្នកស៊ី និងអ្នកត្រូវគេស៊ី លោកពោលថា ហេតុនាំឲ្យវិបត្តិមិត្តភាពដូចជារឿងប្រើសជាប់អន្ទាក់ ព្រោះចចក បានក្អែកជួយស្រោចស្រង់ ។

ក្អែកសួរឡើងថា៖ “ចុះរឿងនោះ តើដូចម្ដេច?” កណ្ដុរ**ហិរណ្យកៈ**ចាប់ផ្ដើមរៀបរាប់រឿងនោះដូចតទៅនេះ...

កថាទី២

រឿងប្រើស ចចក និង ក្អែក

ក្នុងប្រទេសមគធៈ មានព្រៃធំមួយឈ្មោះចម្បាកវតី ជាទីអាស្រ័យនៅនៃប្រើស និង ក្អែក សត្វ

---

[១] សេចក្ដីស្លាប់ អ្នកកាន់សាសនាព្រាហ្មណ៍ ទុកជាទេវតាមួយអង្គ កាន់នាទីខាងការបំផ្លាញជីវិតសត្វ ។

ទាំងពីរនេះចងគ្នាជាមិត្តស្និទ្ធស្នេហា ស្រឡាញ់គ្នាយូរយារណាស់មកហើយ ។ ប្រើសតែងត្រេកត្រអាលចរទៅស្វែងរកស្មៅជាចំណីអាហារដោយទំនើងចិត្តតាមធម្មតា ជាវិស័យសត្វឥតមានខ្លាចក្រែងរអែងរអាអ្វីឡើយ រហូតដល់មានកាយធាត់ធំមាំមួនឡើងត្រឡុចឡុច ។ សម័យមួយ មិនដឹងជាទេសកាលអ្វីបណ្ដាលឲ្យឆ្កែព្រៃ(?)គំនិតភ្ជាត់ខ្លួនឲ្យចចកឃើញ ។ ឯចចក លុះឃើញប្រើសហើយ ក៏ត្រេកអររកខិបកខុបនឹកត្រិះរិះគិតរកឧបាយថា៖ "ធ្វើដូចម្ដេចអេះ អាត្មាអញនឹងបានស៊ីសាច់ប្រើសមុខគួរឲ្យឆ្ងាញ់ណាស់នេះហ្ន៎? គង់បានកណ្ដាប់ដៃអញទេ ។ អាត្មាអញនឹងបញ្ឆោតបោកវៃអែបឲ្យស្និទ្ធ ទាល់តែស្លាប់ចិត្តជាមុនសិន" ។ ចចកគិតរកឧបាយឃើញហើយ ក៏ដើរចូលទៅសុំជួបនឹងប្រើស ស្រែកសួរពីចម្ងាយថា៖ "អើសម្លាញ់អើយ! អ្នកបានប្រកបដោយសេចក្ដីសុខសប្បាយឬទេ?" ។ ប្រើសបានឮហើយដណ្ដឹងសួរថា៖ "បងឈ្មោះអ្វី?" ចចកឆ្លើយប្រាប់ថា៖ "ឈ្មោះ**ក្សុទ្រពុទ្ធ**អាស្រ័យនៅនាព្រៃនេះ ឥតមានញាតិសន្ដានពឹងពាក់ទេ នៅត្រមង់ត្រមោចឯកោអនាថាតែម្នាក់ឯង ដូចជាមនុស្សស្លាប់ទៅហើយ, ពេលនេះ មានភ័ព្វសំណាងបានសាងមកជួបនឹងបង នាំឲ្យកើតសេចក្ដីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត ហាក់ដូចជាបានចាប់កំណើតកើតក្នុងលោកនេះជាថ្មីម្ដងទៀត ហើយបានជួបជុំញាតិសន្ដានព្រៀងលានវិញ, តទៅរូបខ្ញុំសូមធ្វើជាមិត្តស្និទ្ធស្នាលជាមួយនឹងបង គ្រាន់បានជាទីពឹងពាក់បណ្ដើរគ្នាទៅមករកស៊ីតាំងពីពេលនេះតទៅ" ។ ប្រើសស្លុងចិត្តជឿ ហើយឆ្លើយថា៖ "មិនអីទេ! តាមចិត្តបងស្ម័គ្រចុះ" ។

ក្សិណនោះព្រះទិនករដ៏ជាទីគោរព មានរស្មីរុងរឿងត្រចះពណ្ណរាយ ទ្រង់បររថប្រទក្សិណភ្នំព្រះសុមេរុ រសៀលជ្រៀងជ្រេរទេរទន់ទាបរៀបនឹងអស្ដង្គតរលត់ចូលទៅកាន់សន្ធិយារាត្រី នៅនាភ្នំខាងបស្ចិមទិស សត្វទាំងពីរក៏លីលាបណ្ដើរគ្នាត្រសងទៅកាន់ទីលំនៅនៃប្រើស ។ កាលនោះ ក្អែកឈ្មោះ**សុពុទ្ធិ** ដែលជាមិត្តស្និទ្ធស្នេហានិងសត្វប្រើសមកអស់កាលយូរអង្វែងហើយ កំពុងទំអាស្រ័យនៅលើមែកចំបក់នោះ លុះឃើញសត្វទាំងពីរបណ្ដើរគ្នាមកដល់ ក៏សួរទៅថា៖ "ហៃសម្លាញ់**ចិត្រាង្គៈ**! អ្នកទីពីរនោះហ្ន៎! ត្រូវជាអ្វីនឹងបងឯង?" ។ ប្រើសឆ្លើយប្រាប់ថា៖ "ជាសត្វចចក ចូលមកសូមចងស្ពានមេត្រីរាប់អានយើង" ។ ក្អែកក៏ពោលឡើងថា៖ "នែសម្លាញ់! ការទុកចិត្តចងមេត្រីរាប់អានជាមួយអាគន្តុកៈមិនស្គាល់មុខដូច្នេះមិនល្អទេ ព្រោះថា៖

៥៦- អ្នកណានីមួយ មិនគួរគប្បីឲ្យទីអាស្រ័យនៅរួមគ្នាដល់មនុស្សមិនស្គាល់មុខ មានត្រកូលផ្សេងគ្នាឡើយ ដូចឆ្មាតឈ្មោះ**ជរទ្គវៈ**ត្រូវគេសម្លាប់បង់ ព្រោះទោសមកពីឆ្មា" ។

ប្រើស និងចចកសួរឡើងថា "រឿងនោះតើដូចម្ដេច?" ។ ក្អែកថ្លាថ្លែងរឿងនោះថា៖

កថាទី៣

រឿងត្បាត ឆ្មា និង បក្សី

នៅក្បែរត្រើយទន្លេគង្គា លើភ្នំគិជ្ឈកូដ មានជ្រៃមួយដើមធំត្រសុំសាខាដ៏ហើយដោយព្រង់ជាទីអាស្រ័យនៅនៃបក្សី និងត្បាតឈ្មោះ**ជរទ្គវៈ** ។ ដោយកម្មអាក្រក់តាមឲ្យផល ត្បាតនោះក៏ទៅជាខ្វាក់ងងឹតងងល់ក្រចករេចរឹលក្សិលអស់រលីង ។ ហ្វូងបក្សីជាតិទាំងឡាយដែលអាស្រ័យនៅនាដើមជ្រៃនោះ មានចិត្តអាណិតអាសូរ តែងរំលែកចែកអាហារខ្លួនបន្តិចៗម្នាក់ឲ្យដល់ត្បាតនោះ ជួយចិញ្ចឹមឲ្យមានជីវិតរស់នៅតទៅ ។ គ្រានោះ, មានឆ្មាមួយឈ្មោះ **ទីឃ៍កណ៌ៈ** ចូលមករកចាប់កូនបក្សីស៊ីជាចំណីអាហារនៅក្នុងព្រង់ឈើនោះ ។ កូនបក្សីទាំងឡាយកាលឃើញឆ្មាកំពុងដើរចូលមក ក៏ភិតភ័យរន្ធត់រត់ឆ្ពេឆ្ពាកោលាហលពេញទាំងព្រង់ ។ ត្បាតឈ្មោះ **ជរទ្គវៈ** បានឮសំឡេងអឺងកងខ្សៀវខ្សាដូច្នោះ ក៏ស្រែកសួរទៅថា៖ “អាណាមកធ្វើអ្វីឲ្យជ្រួលច្របល់រចល់ដូច្នេះ?” ។ ឆ្មាសម្លឹងមើលទៅឃើញត្បាត ក៏តក់ស្លុតញាប់ញ័រត្រិះរិះគិតថា៖ “ឱអាត្មាអញ ដល់គ្រោះស្លាប់ហើយតើ” ព្រោះថា៖

៥៧- ដរាបណា ក្តីភយន្តរាយមិនទាន់មកដល់ទេ ដរាបនោះបុគ្គលគប្បីប្រុងប្រយ័ត្នដល់ភ័យនោះ បើក្តីភយន្តរាយមកដល់ហើយ បុគ្គលគប្បីក្លាហានតស៊ូនឹងភ័យនោះ តាមគំនិតខ្លួនដែលបានគិតទុកស្រេចហើយ ។

ឥឡូវនេះ អាត្មាអញចូលមកខកខ្លួនដល់ជិតក្តីស្លាប់ហើយ នឹងដកខ្លួនថយរត់ទៅក្រោយវិញក៏មិនបាន ណ្ហើយចុះ បើមានការណ៍យ៉ាងណាកើតឡើងក៏តាមការណ៍ចុះ អាត្មាអញនឹងចូលទៅឲ្យដល់ត្បាតរ៉ៃអែបឲ្យស្និទ្ធជាមុនសិន ។ ឆ្មាគិតរកឧបាយឃើញដូច្នេះហើយ ក៏លោតចូលទៅជិតត្បាត ពោលពាក្យសំពះសួរថា៖ បពិត្រលោកអាយ៉ៈ! ខ្ញុំបាទសូមសំពះជម្រាបសួរលោក” ។ ត្បាតសួរថា៖ “ឯងជាអ្វី?” ឆ្មាឆ្លើយតបទៅវិញថា “ខ្ញុំបាទជាសត្វឆ្មា” ។ ត្បាតនិយាយកំហែងថា៖ “នែអាសត្វចង្រៃ! ចូរថយចេញឲ្យឆ្ងាយទៅ បើមិនថយចេញទេ អាឯងត្រូវគ្រោះស្លាប់ឥឡូវមិនខាន” ។ ឆ្មានិយាយអង្វរកថា “សូមលោកស្តាប់ពាក្យខ្ញុំបាទសិន កាលបើលោកស្តាប់ពាក្យខ្ញុំបាទហើយ ឃើញថាគួរសម្លាប់កាលណា ខ្ញុំបាទក៏សុខចិត្តស្លាប់ឥតប្រកែកកាលនោះ, ព្រោះថា៖

៥៨- ហេតុអ្វីក៏ស្រាប់តែត្រូវគេកាប់សម្លាប់ ឬ ត្រូវគេបូជាដល់អ្នកណានីមួយ តាមតែជាជាតិអ្វីក៏ដោយតែម្តង គួរតែពិចារណាឲ្យជុំវិញខ្លួន មើលឲ្យឃើញច្បាស់សេចក្តីប្រព្រឹត្តរបស់គេសិន សឹមយល់ជាគួរសម្លាប់ ឬពុំនោះ គួរបូជា ។

ត្មាតស្តាប់ហើយនិយាយថា៖ “មើល៍! និយាយមកមើលអាឯងចូលមកនេះត្រូវការរកអ្វី?” ។ ឆ្មាឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “ខ្ញុំបាទនៅក្បែរត្រើយទន្លេគង្គានេះឯង ប្រព្រឹត្តមុជទឹកលាងបាបជានិច្ច ប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌ជាប្រក្រតី មិនប៉ានស៊ីសាច់ឈាមទេ សមាទានតែចន្ទ្រាយណាព្រត([1]) ខ្ញុំបាទបានឮហ្វូងបក្សីជាតិ សរសើរកិត្តិគុណលោក ចំពោះមុខខ្ញុំបាទជារឿយៗថា លោកជាអ្នកចេះដឹងច្រើន ចិត្តធ្ងន់ក្នុងធម៌ល្អមទុកចិត្តស្និទ្ធស្នេហាយកជាវិស្សាសភូមិ, ហេតុនេះ បានជាខ្ញុំបាទមានចិត្តត្រេកអរ ចង់ចូលមកត្រងត្រាប់ស្តាប់ធម៌រៀនវិជ្ជា ច្បាប់គតិលោក គតិធម៌អំពីសំណាក់លោក ដែលជាបុគ្គលចាស់ព្រឹទ្ធាចារ្យ មានការចេះដឹងស្ទាត់ជំនាញ ប្រសប់ប៉ុនប៉ាវក្នុងវិជ្ជាផ្សេងៗ ហេតុអ្វីក៏លោកដែលជាអ្នកចេះធម៌អាថ៌ជ្រាលជ្រៅប្រាកដយ៉ាងនេះ បែរទៅជារករឿងកាប់សម្លាប់ខ្ញុំបាទដែលជាភ្ញៀវទៅវិញ ព្រោះធម៌ជានាទីអ្នកគ្រប់គ្រងផ្ទះនេះលោកពោលថាដូច្នេះ៖

៥៩- បុគ្គលគប្បីព្រមធ្វើបដិសណ្ឋារៈ ទទួលភ្ញៀវដែលមកដល់ផ្ទះហើយ ទោះបីភ្ញៀវជាសត្រូវក៏ដោយ ដូចព្រឹក្សាជាតិ តែងឲ្យម្លប់ជាទីសំចតមិនរើសមុខ សូម្បីអ្នកកាប់ឈើក៏ដោយ ។

បើទុកជាខ្សត់ខ្សោយទ្រព្យ មិនមានចំណីអាហារទទួលភ្ញៀវដែលមកដល់ ដោយហោចទៅ ក៏គួររាប់អានរាក់ទាក់ទទួលភ្ញៀវ ដោយសម្តីពីរោះជាទីត្រេកអរដែរ, ព្រោះថា៖

៦០- ស្មៅ (ឬចំបើងសម្រាប់អុជបំភ្លឺ) ភូមិទីលំនៅ ទឹក និងសម្តីពីរោះផ្អែមល្ហែម ធម៌៤ប្រការនេះ ក្នុងកាលណាក៏ដោយមិនដែលខ្វះខាតរលីបរលាប ក្នុងផ្ទះលោកអ្នកសប្បុរសទាំងឡាយទេ ។

៦១- ([2])លោកសប្បុរសទាំងឡាយតែងសម្តែងមេត្តាករុណាចំពោះសត្វទាំងឡាយមិនរើសមុខ សូម្បីបុគ្គលថោកទាបក៏ដោយ ដូចជាព្រះចន្ទ្រនឹងថាកំណាញ់ពន្លឺមិនឲ្យដល់លំនៅជនចណ្ឌាល ក៏ឥតអង្គីមានឡើយ ។

៦២- ភ្ញៀវវិលត្រឡប់ចេញពីផ្ទះអ្នកណា ដោយក្តីក្តៅក្រហាយចិត្ត ភ្ញៀវនោះឈ្មោះថាប្រគល់ឲ្យ

---

[1] ការប្រតិបត្តិវត្តតាមដំណើរព្រះចន្ទ្រតាមទំនៀមប្រទេសឥណ្ឌា ។ ព្រតនេះមានច្រើនបែប, ព្រតដែលគេប្រតិបត្តិដោយច្រើននោះគឺការប្រព្រឹត្តបរិភោគបាយ ១៥ពំនូតនៅថ្ងៃ ១៥កើត ហើយ បន្ថយ១ថ្ងៃ ១ពំនូតទៅខាងរនោចគឺថ្ងៃទី២ បរិភោគ១៤ពំនូតធ្វើដូច្នេះរៀងរាល់ថ្ងៃដល់ទី ១៥ គេអត់អាហារ ។ ដល់ខាងខ្នើតថ្ងៃ ១កើត គេបរិភោគបង្កើត១ពំនូតវិញ គឺថ្ងៃទី ១ បរិភោគ ១ពំនូត ថ្ងៃទី២ បរិភោគ ២ពំនូត ធ្វើដូច្នេះរៀងទៅដល់ថ្ងៃទី ១៥កើត គេបរិភោគ ១៥ពំនូត ។

[2] ហិតោបទេស សេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំង របស់លោកឡង់ស៊ីរ៉ូ និងសេចក្តីប្រែជាភាសាសៀមរបស់លោកនាគប្រទីប មានគាថាលើសដូច្នេះគឺ ទោះបីក្មេងកំលោះ ក្រមុំ ឬចាស់ព្រឹទ្ធាចារ្យ ដែលមកដល់ផ្ទះហើយ បុគ្គលត្រូវតែជ្រះថ្លាទទួលរាក់ទាក់ដោយការរាប់អានយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់ ព្រោះក្នុងលោកនេះ គេទុកភ្ញៀវជាបុគ្គលខ្ពង់ខ្ពស់ជាងជនទាំងពួង ។

នូវបាប អពមង្គល ដល់អ្នកម្ចាស់ផ្ទះនោះ ហើយកាន់យកនូវបុណ្យសិរីសួស្តីត្រឡប់ទៅវិញ ។

៦៣- បុគ្គលមានគោត្រកូលឧត្តមខ្ពង់ខ្ពស់ ហើយមានភ្ញៀវត្រកូលថោកទាបមកដល់ផ្ទះហើយ ក៏គួរតែគោរពបូជា តាមគួរដែលអាចទទួលបាន ព្រោះភ្ញៀវទាំងអស់សុទ្ធតែទេវតា ។

ត្មាតនិយាយកាត់ថា៖ “ឲ្យឈ្មោះតែឆ្មាហើយ សុទ្ធតែជាសត្វចូលចិត្តស៊ីសាច់ជាអាហារទាំងអស់ នៅក្នុងព្រង់ដើមឈើនេះ មានសុទ្ធតែកូនបក្សីអាស្រ័យនៅ ហេតុនេះកូវ បានជាអញនិយាយហាមឃាត់យ៉ាងនេះ” ។ ឆ្មាស្តាប់ពាក្យត្មាតហើយ ក៏ស្រពោនឱនដាក់មុខយកជើងមុខស្ទាបត្រចៀកទាំងសងខាងក្រាបសំពះនិយាយបញ្ជាក់ថា៖ “ខ្ញុំបាទបានសិក្សាគម្ពីរធម្មសាស្ត្រចប់អស់ជើងហើយ បានប្រព្រឹត្តធម៌លះបង់រាគ: ទោស: មោហ: សមាទានចន្ទ្រាយណព្រត ជាទុក្ករកម្មដ៏ក្រៃលែង សូម្បីគម្ពីរធម្មសាស្ត្រទាំងឡាយ ដែលមានសេចក្តីខ្លះប្លែក គេតែងជជែកវែកញែកគ្នាទៅវិញទៅមក ក៏គង់រួមគោលសេចក្តីធំដើមមកនៅត្រឹមតែមួយម៉ាត់គឺ៖ “អហឹសា ការមិនបៀតបៀន” ថាជាធម៌ដ៏ប្រសើរ ក្រៃលែង, ព្រោះថា៖

៦៤- នរជនណា មិនបៀតបៀនសព្វសត្វទាំងឡាយឲ្យក្តៅក្រហាយ មានព្យាយាមអត់ធន់ចំពោះការងារទាំងពួង និងជាទីពឹងពំនាក់អាស្រ័យនៃសព្វសត្វ នរជននោះឈ្មោះថា កសាងស្ពានទៅកាន់ស្ថានសួគ៌ ។

៦៥- មានតែធម៌មួយទេ លោកហៅថា “មិត្តធម៌” ដែលជាប់ជិតតាមជាមួយខ្លួនទៅក្នុងពេលស្លាប់ ឯអវ:អយ: ដទៃទៀត សុទ្ធតែដល់នូវក្តីវិនាសអន្តរាយជាមួយនឹងសរីរាងកាយទាំងអស់ ។

៦៦- កាលបើអ្នកនឹងស៊ីសាច់គេ គួរពិចារណាមើល អ្នកស៊ីសាច់គេ និងសាច់គេដែលអ្នកត្រូវស៊ីឲ្យឃើញប្លែកគ្នាទាំងសងខាងសិនថា អ្នកម្ខាងបានឆ្អែត មានបីតិរីករាយតែក្នុងមួយខណ:ប៉ុណ្ណោះ ឯអ្នកម្ខាងទៀតនោះត្រូវបាត់បង់ជីវិត ។

៦៧- នរជន តែងមានសេចក្តីទុក្ខព្រួយ ដោយគិតឃើញថា “ខ្លួនត្រូវគេសម្លាប់” កាលបើគិតឃើញដូច្នេះគ្រប់គ្នាហើយ និយាយថ្វីដល់ទៅមិត្ត សូម្បីសត្រូវក៏អាចជួយការពារជីវិតបាន ។

៦៨- បុគ្គលគប្បីបំពេញផ្ទៃខ្លួនឯង ដោយបន្លែជារុក្ខាលតាជាតិ ដែលដុះក្នុងព្រៃតាមទំនើងវាបាន ហេតុអ្វីចាំបាច់កាប់សម្លាប់គេដ៏អាក្រក់ក្រៃលែង ដើម្បីបំពេញផ្ទៃខ្លួនដែលគ្រាន់តែស្រេកឃ្លានប៉ុណ្ណោះ?

កាលឆ្មា វិឡារជាតិ និយាយបន្ទន់ចិត្តត្មាតឲ្យជឿទុកចិត្តហើយ ក៏សរសៀចូលទៅក្នុងព្រង់ជ្រៃនោះបាន ។ លំដាប់មក ឆ្មាចាប់កូនបក្សីក្នុងព្រង់យកមកហែកជញ្ជែងស៊ីជាចំណីអាហាររាល់ៗថ្ងៃ ឯមេបក្សីទាំងឡាយលុះឆ្មាស៊ីកូនអស់ហើយ ក៏សោកសង្រេងសង្រែងយំខ្សៀវខ្សា រត់ឆ្កេឆ្កាទៅខាងនេះទៅខាងនោះ ប្រជុំគ្នាស៊ើបសួររកដំណើរដើមទងនៃការបាត់បង់កូន ។ ឯឆ្មា លុះបានដឹងរឿងនោះហើយ ក៏បោល

ចេញពីព្រង់រត់ទៅខាងក្រៅបាត់ភ្លាម ។ ក្រោយដែលឆ្មាររត់បាត់ទៅបក្សីទាំងឡាយបបួលគ្នាគយគន់មើលខាងនេះខាងនោះ ប្រទះឃើញតែឆ្អឹងកូននៅក្នុងព្រង់ដើមជ្រៃនោះ ក៏ចោទប្រកាន់ត្មាតចាស់នោះថា "ត្មាតខ្វាក់កញ្ចាស់នេះឯង ដែលស៊ីកូនរបស់យើង" ទើបបក្សីទាំងអស់នោះមូលមតិគ្នា សម្លាប់ត្មាតចាស់ចោលបង់សៀតពួដ៏កាលនោះទៅ ។ ហេតុនោះបានខ្ញុំ (ក្អែកឈ្មោះ**សុពុទ្ធិ**) ពោលថា៖ "អ្នកណានីមួយ មិនគួរគប្បីឲ្យទីអាស្រ័យនៅរួមគ្នា ដូច្នេះជាដើម(៥៦) ។

កាលនោះ ចចកបានស្តាប់ក្អែកនិយាយមកត្រូវគំនិតខ្លួនហើយ ក៏ក្រេវក្រោធច្រឡោតខឹង និយាយស៊កតបទៅវិញថា៖ "កាលបងឯង និងប្រើសបានមកជួបប្រទះគ្នាជាបឋមនោះ រូបរាងក៏មិនបានស្គាល់វង្សត្រកូល និងចិត្តថ្លើមបងក្អែកដែរ ហើតុអ្វីក៏បងឯងចេះស្នេហាស្រឡាញ់គ្នាស្និទ្ធស្នាលរហូតមកកើត?

៦៩- ទីឋានណា មិនមានអ្នកប្រាជ្ញរាជបណ្ឌិត ទីឋាននោះសូម្បីមានតែអ្នកចេះដឹងបន្តិចបន្តួច ក៏គួរលើកតម្កើងសរសើរ ដូចជាប្រទេសណានីមួយ ដែលឥតមានព្រឹក្សាជាតិ បើមានតែដើមល្ហុង ក៏លោកសន្មត់ថាជាដើមឈើបានដែរ ។

៧០- អ្នកនេះជាពួកយើង អ្នកនោះជាពួកគេ នេះជាសម្តីអ្នកមានចិត្តគំនិតស្រាលទេ ឯអ្នកដែលមានការសិក្សាច្រើនមានចិត្តគំនិតល្អតែងនិយាយថា អ្នកនៅលើផែនពសុធា សុទ្ធតែជាផៅពង្សនឹងគ្នាទាំងអស់" ។

ប្រើសនេះជាផៅពង្សរូបខ្ញុំយ៉ាងណា បងឯងក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ប្រើសឆ្លើយ៖ "និយាយជជែកតវ៉ាគ្នាតទៅទៀត បានប្រយោជន៍អ្វី? ចូរយើងទាំង៣នាក់ នៅជាសុខសប្បាយក្នុងទីនេះជាមួយគ្នា ជាមិត្តស្និទ្ធស្នាលតទៅ, ព្រោះថា៖

៧១- នឹងថាអ្នកណាជាមិត្តអ្នកណាក៏ពុំទាន់បាន នឹងថាអ្នកណាជាសត្រូវនឹងអ្នកណាក៏ពុំទាន់បាន ដោយអំពើដែលគេប្រព្រឹត្ត ទើបគេស្គាល់គ្នា "អ្នកនេះជាមិត្ត អ្នកនោះជាសត្រូវ" ។

ក្អែកនិយាយចាក់បណ្តោយតាមថា៖ "យ៉ាងនេះក៏បាន" ។ លុះព្រឹកព្រាងស្វាងឡើង សត្វទាំងបីបបួលគ្នាទៅស្វែងរកចំណីអាហារតាមទីឋានដែលខ្លួនគាប់ចិត្ត ។ ថ្ងៃមួយ ចចកនិយាយនឹងប្រើសដោយសម្ងាត់ថា៖ "សម្លាញ់អើយ! នៅក្នុងព្រៃមួយនោះមានស្រែមួយពេញដោយសន្ទូងលាស់ខៀវខ្ចី រូបខ្ញុំនឹងនាំសម្លាញ់ភក្តិទៅបង្ហាញសន្ទូងក្នុងស្រែនោះ" លុះចចកបង្ហាញស្រែនោះហើយ ប្រើសទៅរកស៊ីសន្ទូងក្នុងស្រែនោះតែរាល់ថ្ងៃ ។ កាលនោះអ្នកស្រែបានឃើញប្រើស ចេះតែចូលទៅស៊ីសន្ទូងក្នុងស្រែខ្លួន ក៏គ្នាន់ក្នាញ់មួម៉ៅក្នុងចិត្តណាស់ ទើបធ្វើអន្ទាក់ដាក់ប្រើសនោះ ។ តមកមិនយូរប៉ុន្មាន ប្រើសមកស៊ីសន្ទូងក្នុងស្រែនោះទៀតត្រូវអន្ទាក់ជាប់រើខ្លួនមិនរួច ទើបត្រិះរិះគិតថា៖ "ក្រៅពីមិត្ត, នរណាហ្ន៎ អាចជួយដោះទុក្ខ

អាត្មាអញចេញពីអន្ទាក់ព្រាន ដែលទុកដូចជាអន្ទាក់នៃព្រះកាលនេះបាន? កាលប្រើសកំពុងរិតក្កដូច្នេះ ចចកដើរមកដល់ជិត នឹកសប្បាយក្នុងចិត្តថា៖ “ឧបាយកលរបស់អាត្មាអញបានសម្រេចផលតាមបំណង ហើយតើ! កាលបើអ្នកស្រែពន្លះប្រើសនេះអាត្មាអញត្រូវបានឆ្អឹង ដែលជាប់ដោយសាច់ និងឈាមដោយ ពិតឥតសង្ស័យឡើង អាត្មាអញនឹងបានភោជនាហារឆ្ងាញ់ពិសាយ៉ាងច្រើនបរិភោគមិនខាន” ។ ឯប្រើស លុះឃើញចចកមកដល់ហើយក្រោកឈរឡើងសប្បាយចិត្តឥតឧបមា ស្រែកប្រាប់ថា៖ “អើសម្លាញ់ អើយ! ចូរសម្លាញ់អាណិតកាត់អន្ទាក់នេះឆាប់ៗ ដើម្បីឲ្យខ្ញុំបានរួចខ្លួន, ព្រោះថា៖

៧២- គេដឹងចិត្តមិត្តក្នុងគ្រាក្រ, ដឹងចិត្តទាហានក្លៀវក្លាក្នុងសង្គ្រាម ដឹងចិត្តស្មោះត្រង់ក្នុងការ សងបំណុលគេ, ដឹងចិត្តភរិយា ក្នុងពេលខ្សត់ទ្រព្យ និងដឹងចិត្តផៅពង្សក្នុងគ្រាវិនាសអន្តរាយ ។

៧៣- អ្នកណាមិនលះបង់មិត្តក្នុងគ្រាមានទុក្ខ ក្នុងគ្រាអន្តរាយ ក្នុងគ្រាទុរភិក្ស ក្នុងគ្រារាស្ត្រ ចលាចល ក្នុងទ្វារព្រះរាជា និងក្នុងអង្គព្រៃស្មសាន, អ្នកនោះលោកហៅថាផៅពង្ស” ។

ចចកសម្លឹងមើលអន្ទាក់ មើលហើយមើលទៀតច្រើនដងឃើញថាអន្ទាក់នេះជាប់មាំមួនណាស់ ទើបនិយាយថា៖ “សម្លាញ់អើយ! អន្ទាក់នេះធ្វើពីសរសៃសត្វ ថ្ងៃនេះជាភដ្ដារកវារ[១] ខ្ញុំយកធ្មេញទៅឲ្យ ប៉ះពាល់អន្ទាក់សរសៃសត្វដូចម្ដេចកើត? ណ្ហើយសម្លាញ់! ខំអត់ទ្រាំបន្តិចទៅសិនចុះ ថាបើចិត្តបងមិន មានគិតអ្វីដទៃផ្សេងទេ ចាំព្រឹកព្រាងស្អែកឡើង, ពេលនោះ បើបងប្រាប់ឲ្យធ្វើយ៉ាងណា ខ្ញុំនឹងធ្វើតាមចិត្ត បងមិនខាន” ។ ចចកថាដូច្នោះហើយ ចូលទៅលាក់ខ្លួនពួនអាត្មាសំងំក្នុងព្រៃស៊ុបទ្រុបជិតខាងនោះទៅ ។ ថ្លែងពីក្អែក លុះវេលារសៀលជ្រៀងជ្រេរទេរទន់ទាបព្រះទិនករ ក្រឃើញប្រើសវិលត្រឡប់មកលំនៅវិញ ក៏ហើរឆ្វេឆ្វាតាមរកខាងនេះខាងនោះ រកទៅៗបានឃើញប្រើសមានគ្រោះជាប់អន្ទាក់ទើបសួរទៅថា៖ “ហៃសម្លាញ់! ហេតុអ្វីក៏ជាប់អន្ទាក់ធ្លាក់កដូច្នេះ?” ប្រើសបានស្ដាប់ពាក្យក្អែកហើយ ឆ្លើយប្រាប់ថា៖ “អំពើនេះ ជាផលនៃការមើលងាយពាក្យសម្ដីមិត្តនេះឯង ព្រោះថា៖

៧៤- នរជនណា មិនជឿស្ដាប់ភាសិតមិត្តសម្លាញ់ដែលប្រាថ្នាធ្វើប្រយោជន៍ឲ្យ ក្ដីភយន្តរាយស្ថិត នៅជិតអ្នកនោះ នរជននោះឈ្មោះថា ធ្វើសេចក្ដីត្រេកអរដល់សត្រូវ ។

ក្អែកសួរប្រើសថា៖ “ចុះអាចចកចង្រៃបោកប្រាស់គេនោះ វាទៅនៅឯណាហើយ?” ។ ប្រើស ប្រាប់ថា៖ “វាទៅពួនសំងំនៅក្នុងព្រៃស៊ុបទ្រុបនោះឯង ដើម្បីចាំស៊ីសាច់ខ្ញុំ” ។ ក្អែកនិយាយសើរើរឿង ដើមមកពោលថា៖ “អើ! ដូចខ្ញុំបានដាស់តឿនបងតាំងពីដើមមកហើយ” ។

---

[១] ថ្ងៃព្រះជាម្ចាស់សួគ៌ គឺថ្ងៃអាទិត្យគេកាន់សីលតមមិនធ្វើបាប មិនពាល់សាច់ ។

៧៥- បើមានអ្នកណានីមួយនិយាយថា៖ "ខ្ញុំមិនមានចិត្តអាក្រក់ព្យាបាទទេ ដូច្នេះក៏ដោយ បុគ្គលមិនគួរជឿពាក្យនេះ យកជាហេតុមេត្រីស្និទ្ធស្នាលឡើយ សេចក្តីពិត អ្នកដែលមានគុណ គឺការចេះដឹងច្រើន ក៏តែងមានភ័យកើតមកពីមនុស្សទុច្ចរិតទាំងឡាយដែរ ។

៧៦- មនុស្សស្លាប់ មិនធុំក្លិនផ្សែងចង្កៀងដែលគេលត់ ស្តាប់មិនឮពាក្យដាស់តឿនមិត្តសម្លាញ់ មើលឃើញផ្កាយអរុន្ធតី([២]) ។

៧៧- បុគ្គលគប្បីវៀរមិត្ត ដែលប៉ងបំផ្លាញការងារក្នុងទីកំបាំងមុខ ហើយនិយាយពាក្យពីរោះផ្អែមល្ហែមក្នុងទីចំពោះមុខ មិត្តបែបនេះប្រៀបដូចឆ្នាំងដ៏ពេញដោយពិសពុល មានមាត់ប្រឡាក់ដោយទឹកដោះផ្អែម" ។

ខណៈនោះ ក្អែកតានតឹងចិត្តស្ទើរប្រេះទ្រូង ដកដង្ហើមវែងឃ្យូរៗនិយាយថា៖ "ឱអាចម្រៃបោកប្រាស់នេះ! ម្តេចក៏អាឯងប៊ានធ្វើកម្មអាក្រក់អ្វីម្ល៉េះ? ព្រោះថា៖

៧៨- ក្នុងលោកនេះ បើគេនិយាយឲ្យស្តាប់ចិត្ត ដោយប្រើពាក្យផ្អែមល្ហែមដូចទឹកឃ្មុំ បើគេធ្វើឲ្យលុះក្នុងអំណាច ដោយឧបាយមច្ឆាចារ គេមិនបញ្ឆោតបោកបាន? ឱគួរសង្វេគណាស់! ។

៧៩- ឱព្រះម្ចាស់ផែនពសុធាដ៏មានបុណ្យអើយ! ហេតុអ្វីក៏លោកព្រមទទួលមនុស្សបោកគេ ចិត្តបាបអាក្រក់ក្រៃលែងមិនដឹងឧបការគុណគេ ដែលគេប្រគល់ជំនឿ គឺគេជឿទុកចិត្តអស់ពីពោះពុង នឹងដែលគេមានចិត្តបរិសុទ្ធ ឲ្យនៅលើផ្ទៃផែនដីនេះដូច្នេះ?

៨០- បុគ្គលកុំគប្បីចងមិត្តសម្លាញ់ ឬ ចងស្ពានមេត្រីមួយអន្លើដោយមនុស្សទុជ៌នឲ្យសោះ ដូចជាធ្យូង បើនៅក្តៅរលាកដៃ បើរលត់ហើយ វាប្រឡាក់ដៃ ។

ពាក្យទាំងនេះ ជាលក្ខណៈនៃមនុស្សទុជ៌ន ។

៨១- នៅមុខអ្នក វាសំពះលុតក្រាបជិតបាតជើង នៅក្រោយអ្នកវាបេះសាច់ឆ្អឹងជំនីរស៊ី វានិយាយសម្តីទន់ផ្អែមល្ហកល្ហិន មានលែបខាយដ៏វិចិត្រ ល្ហឹមៗ ជិតត្រចៀកអ្នក បើមានចម្លោះ លូកចូលទៅបេះយកថ្លើមប្រមាត់មួយរំពេច ឥតកោតញញើតឡើយ, សត្វរុយវាចេះធ្វើត្រាប់លក្ខណៈមនុស្សចិត្តអាក្រក់សាមាន្យបានទាំងអស់ ។

៨២- មនុស្សទុជ៌ន និយាយពាក្យពីរោះគួរជាទីពេញចិត្ត តែមិនត្រូវយកជាហេតុមកធ្វើសេចក្តីស្និទ្ធស្នាល ព្រោះតែសម្តីពីរោះនោះទេ ប្រៀបដូចទឹកឃ្មុំជាប់នៅចុងអណ្តាត ក្នុងចិត្តពេញដោយពិសពុល

---

[២] ផ្កាយព្រឹក ។

ដ៏ក្ដៅក្រហាយរោលរាល ។

លុះព្រឹកព្រាងស្វាងឡើង ក្អែក**សុពុទ្ធិ**នោះ ឃើញអ្នកស្រែកាន់ដំបងងងាសដើរមកដល់ ទើបស្រែកទៅប្រើសថា៖ "អើបងប្រើសសម្លាញ់អើយ! អ្នកស្រែមកដល់ហើយ ចូរបងដេកពុតក្លែងជាស្លាប់ទៅ ធ្វើភ្នែកស្ដឹង បំប៉ោងពោះឲ្យធំ ជើងឲ្យរឹងស្លូក ហើយនៅឲ្យស្ងៀមនឹងថ្កល់ ។ ដរាបណាខ្ញុំស្រែកប្រាប់ឲ្យសញ្ញា ដរាបនោះចូរបងក្រោកភ្លាមយ៉ាងរហ័ស ហើយស្ទុះរត់បោលឲ្យអស់ទំហឹង ។ ឯប្រើសលុះបានស្ដាប់ពាក្យក្អែកហើយ ក៏ពុតក្លែងធ្វើជាស្លាប់ដូចសម្ដីក្អែកប្រាប់ នៅនឹងថ្កល់ ។ ថ្លែងឯអ្នកស្រែដើរមកដល់ យល់ប្រើសជាប់អន្ទាក់ស្លាប់ក្រញូង់ដូច្នោះ បើកភ្នែកក្រឡោតធំៗ រីករាយសប្បាយចិត្តណាស់ លាន់មាត់ថា៖ "អេះប៉ៃអាតាយហោង អាឯងស្លាប់ខ្លួនឯងហើយតើ!... ពោលដូច្នេះហើយក៏ស្រាយអន្ទាក់ចេញពីប្រើស ដោះរួចស្រេច ភ្លេចខ្លួនអាល័យតែរៀបចំអន្ទាក់ ស្រាប់តែក្អែកស្រែកឲ្យសញ្ញាក្អកៗ ប្រើសក៏ក្រោកឡើងស្ទុះបោលផ្លោះប្រិចដូចគេបោះព្រួយលឿនស្ដៅសំដៅព្រៃប្រោក ឯអ្នកស្រែស្រឡាំងកាំង ក៏ស្ទុះរលះរលាំងទៅចាប់បានដំបងគ្រវែងចោលប្រួសសំដៅទៅប្រើសនោះភ្លាម ហេតុតែកម្មតាមទាន់ ពានទៅត្រូវចចកម៉ោក ដួលស្លាប់ហីនហោចទៅហោង ។ បានជាលោកពោលទុកថា៖

៨៣- បុណ្យបាបដែលបុគ្គលធ្វើទុកក្នុងលោកនេះ មានកម្លាំងប្លែកចម្លែកអស្ចារ្យណាស់ តែងឲ្យផលតបស្នងវិញយ៉ាងយូរ៣ឆ្នាំ ឬក៏៣ខែ ពុំនោះ ៣កប្ប បើពុំនោះត្រឹម ៣ថ្ងៃ ។

ព្រោះហេតុនោះបានជាខ្ញុំ (កណ្ដុរ**ហិរញ្ញកៈ**) និយាជាភាសិតទុកខាងដើមថា៖ "ការចងគ្នាជាមិត្តរវាងអ្នកស៊ី និងអ្នកត្រូវគេស៊ី" ដូច្នេះជាដើម (៥៥) ។

ក្អែកឈ្មោះ**លឃុបតនកៈ**ឆ្លើយឡើងថា៖

៨៤- ឱសម្លាញ់ជាអ្នកនិរទុក្ខដូចស្ដេចព្រាប**ចិត្រគ្រីព** បើខ្ញុំស៊ីបងជាអាហារ ខ្លួនបងតូចម៉្លេះមិនស្កប់ផ្ទៃខ្ញុំទេ កាលបើបងរស់នៅ ខ្ញុំក៏ឈ្មោះថារស់នៅដែរ ។

៨៥- ទោះបីសត្វតិរច្ឆាន ដែលប្រព្រឹត្តល្អតែម្យ៉ាង វិស្សាសនៈស្និទ្ធស្នាល អាចធ្វើឲ្យគេឃើញជាក់ស្ដែងបាន ដូចសភាពលោកសប្បុរសទាំងឡាយ នឹងថាវិលត្រឡប់ទៅផ្សេង ក៏ឥតអង្គីមាន ព្រោះលោកមានសភាពជាសប្បុរសជាប្រក្រតី ។

៨៦- សន្ដានចិត្តលោកសប្បុរសទាំងឡាយ សូម្បីមានសេចក្ដីក្រេវក្រោធកើតឡើង ក៏មិនប្រែប្រួលអាកប្បកិរិយា ដូចជាគេមិនអាចយកគុបស្មៅមួយគុប ទៅដុតកំដៅទឹកសមុទ្រសាគរឲ្យក្ដៅពុះពោរបានឡើយ ។

កណ្ដុរឈ្មោះ**ហិរញ្ញកៈ**បានស្ដាប់ហើយ ក៏និយាយទៅវិញថា៖ "បងឯងនេះជាសត្វចិត្តរប៉ិល

រប៉ូចខិលខូចណាស់ បុគ្គលមិនគប្បីចងជាមិត្តស្និទ្ធស្នេហាជាមួយនឹងសត្វរប៉ិលរប៉ូចដូច្នេះទេ ព្រោះថាៈ

៨៧- ឆ្មា១ ក្របី១ ចៀម១ ក្អែក១ និងមនុស្សចិត្តអាក្រក់១ ទាំង៥ពួកនេះ បានសេចក្តីចម្រើនរុងរឿង ព្រោះអាងស្មៀតរើអែបធ្វើវិស្សាសៈស្និទ្ធស្នាល ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលមិនគួរគប្បីប្រគល់ឲ្យនូវវិស្សាសៈស្និទ្ធស្នាលចំពោះបុគ្គលទាំង៥ ពួកនោះឡើយ ។

៨៨- បើជាសត្រូវហើយ បុគ្គលកុំគប្បីចងមេត្រីជឿទុកចិត្តយ៉ាងជិតស្និទ្ធឲ្យសោះ ដូចជាទឹក ទុកជាពុះខ្លាំងគគ្រឹកៗក៏អាចរំលត់ភ្លើងបាន ។

៨៩- រីមនុស្សទុជ៌ន សូម្បីប្រដាប់ខ្លួនដោយគ្រឿងអម្ពរគឺចំណេះវិជ្ជា ក៏បុគ្គលគប្បីចៀសវាងចេញឲ្យផុត ដូចសត្វអាសិរពិស សូម្បីប្រដាប់ដោយកែវមណី វានឹងមិនធ្វើឲ្យយើងមានភ័យឬអ្វី?

៩០- របស់ណាមិនអាច របស់នោះនៅតែមិនអាចពិតប្រាកដ របស់ណាអាច របស់នោះនៅតែអាចពិតប្រាកដ ដូចជារទេះបរទៅលើទឹកមិនបានទេ ឯទូក អុំលើគោក ក៏ទៅមិនបានដូច្នេះដែរ ។

៩១- នរជនណាទៅចងចិត្តស្និទ្ធស្នាលនឹងសត្រូវ ឬនឹងភរិយា ដែលមិនមានចិត្តប្រតិព័ទ្ធខ្លួនដោយអាងថាមានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើន ជីវិតនរជននោះ ឈ្មោះថាចូលទៅដល់ទីបំផុតខេត្តត្រឹមនោះហើយ ។

ក្អែកពោលតបទៅវិញថាៈ "ខ្ញុំបានស្តាប់សម្តីបងនិយាយសព្វគ្រប់អស់ប៉ុណ្ណឹងហើយ ក៏ដូចជាឃើញថាបងមិនព្រមព្រៀងសោះ តែទោះជាយ៉ាងណា ក៏ខ្ញុំបានតាំងចិត្តទុកជាមុនរួចហើយ ថានឹងយកបងធ្វើជាមិត្តស្និទ្ធស្នេហាពិតប្រាកដឥតសង្ស័យឡើយ ថាបើមិនដូច្នោះទេ រូបខ្ញុំនឹងអត់អាហារ បោកខ្លួនសម្លាប់នៅមាត់ព្រង់បងឲ្យស្លាប់ចោលបង់សៀតទៅល្អជាង, ព្រោះថាៈ

៩២- មនុស្សទុជ៌នចិត្តអាក្រក់សាមាន្យ ប្រៀបដូចឆ្នាំងដីបែកបាក់ប្រេះឆាក៏ឆាប់រហ័សណាស់ដល់តវិញមិនជាប់ទេ ឯលោកសាធុជនចិត្តសប្បុរស ប្រៀបដូចឆ្នាំងមាស មិនងាយបាក់បែកប្រេះឆាទេ ដល់ផ្សារភ្ជាប់វិញក៏ងាយជាប់ ។

៩៣- ជាតិលោហធាតុទាំងអស់ រលាយចូលគ្នាបាន ព្រោះដែកមានការរលាយជាលក្ខណៈ ម្រឹគបក្សីទាំងឡាយ រួបរួមចូលជាហ្វូងបាន ព្រោះមានរូបរាងសណ្ឋានជាលក្ខណៈ មនុស្សល្ងង់ រួបរួមគ្នាបាន ព្រោះមានភ័យ និងលោភជាលក្ខណៈ, ឯសាធុជនមានមហាគ្គុន រួបរួមចូលគ្នាបាន ដោយទស្សនាញាណ (ស្គាល់ហេតុ ស្គាល់ផល) ។

៩៤- មែនពិត សាធុជនចិត្តល្អ គេមើលទៅឃើញមានអាការដូចផ្លែដូង ឯអ្នកដទៃទៀត គេមើល

ទៅឃើញដូចផ្លែពុទ្រា មានសំបកក្រៅរលោងស្រិលគួរជាទីពេញចិត្ត ។

៩៥- ខ្សែមេត្រីចិត្តនៃលោកសប្បុរសទាំងឡាយ សូម្បីមានឧបសគ្គអ្វីមកផ្តាច់ពីក្តីស្នេហាគ្នា គុណប្រសើរមិនផ្លាស់ប្តូរប្រែប្រួលទេ ដូចដើមឈូក សូម្បីបាក់ពាក់កណ្តាល ក៏នៅតែមានជាប់សរសៃអន្លាយដែរ ។

៩៦- ភាពជាបុគ្គលមានចិត្តបរិសុទ្ធ ភាពជាបុគ្គលមានចិត្តស្មើក្នុងគ្រាសុខទុក្ខ ភាពជាបុគ្គលមានចិត្តមេត្តាករុណា ភាពជាបុគ្គលមានចិត្តស្រឡាញ់រាប់អាន ភាពជាបុគ្គលមានចិត្តទៀងត្រង់ ទាំងអស់នេះជាគុណសម្បត្តិនៃមិត្ត ។

ខ្ញុំនឹងទៅរកមិត្តសម្លាញ់ឲ្យប្រកបដោយគុណសម្បត្តិដូច្នេះ ក្រៅពីរូបបងឯណាបាន?" ។ កណ្តុរ **ហិរញ្ញកៈ** លុះបានឮពាក្យក្អែក**លឃុបតនកៈ**ពោលដូច្នេះហើយ ក៏ចេញពីព្រង់មកខាងក្រៅ និយាយតបថា៖ "ខ្ញុំមានចិត្តត្រេកអរចំពោះសម្តីបងណាស់ ដូចជាបានក្រេបផឹកទឹកអម្រឹត, ព្រោះថា៖

៩៧- កិរិយាមុជទឹកថ្លាត្រជាក់ត្រជំក្តី, កិរិយាប្រកបដោយខ្សែកដ៏ហើយដោយកែវមុក្តាក្តី កិរិយាប្រោះព្រំរឹតរួតសព៌ាង្គកាយ ដោយខ្លឹមចន្ទន៍ក្តី នឹងថាមិនធ្វើបុគ្គលដែលក្តៅស្អុះស្អាប់ដោយកំដៅឲ្យត្រជាក់ស្រួលក៏មិនមែន តែមិនប្រសើរជាងសុភាសិតនៃលោកសប្បុរសទាំងឡាយ ដែលអាចចូលទៅប៉ះពាល់ដល់ចិត្តត្រជាក់មុនដោយបីតិជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ព្រោះលោកទុកភាសិតជាត្រីមុខ ទុកដូចជាមន្តសម្រាប់ស្រួបចិត្តលោកសប្បុរសទាំងឡាយ ។

៩៨- កិរិយាទម្លាយអាថ៌កំបាំងក្តី លោភសូមក្តី ភាពជាបុគ្គលមានចិត្តរឹងរូសក្តី ភាពជាបុគ្គលមានចិត្តរបិលរប៉ូចក្តី សេចក្តីក្រោធច្រើនក្តី ភាពជាបុគ្គលមិនមានសច្ចៈក្តី ស្រវឹងល្បក់ក្នុងល្បែងក្តី ទាំងអស់នេះជាគ្រឿងប្រទូសនៃមិត្ត ។

តាមពាក្យសម្តីដែលបងបាននិយាយមកទាំងអស់នេះ រូបខ្ញុំមិនឃើញមានទោសជាគ្រឿងប្រទូសអ្វី សូម្បីតែមួយក៏ឥតអង្គីមាន, ព្រោះថា៖

៩៩- បុគ្គលគប្បីសង្កេតដឹង នូវភាពនៃបុគ្គលមានចិត្តអាក្រក់ និងភាពនៃបុគ្គលពោលពាក្យសច្ចៈដោយទឹកប្រយោគសម្តី, បុគ្គលគប្បីមើលឃើញនូវភាពនៃបុគ្គលមានចិត្តមិននឹងធឹង និងភាពនៃបុគ្គលមានចិត្តមិនរបិលរប៉ូច ដោយឃើញប្រត្យក្សនឹងភ្នែក ។

១០០- មែនពិត, មេត្រីចិត្តនៃបុគ្គលមានចិត្តបរិសុទ្ធ មានសភាពម្យ៉ាង ឯសម្តីនៃបុគ្គលមានចិត្តអាក្រក់ខិលខូច មានសភាពម្យ៉ាងទៀត ។

១០១- មនុស្សចិត្តអាក្រក់ ចិត្តគិតផ្សេង, សម្ដីនិយាយផ្សេងទៀត, កិរិយាប្រព្រឹត្តធ្វើផ្សេងទៅទៀត ឯបុគ្គលមានមហាគុ័ន ចិត្តគិត សម្ដីនិយាយប្រព្រឹត្តធ្វើតែមួយ ។

ប្រពៃហើយ! ប្រពៃហើយ! សូមឲ្យបងបានសម្រេចតាមប្រាថ្នាកុំបីឃ្លាត, លុះនិយាយដូច្នោះហើយ កណ្ដុរ**ហិរណ្យកៈ**ព្រមព្រៀងចងស្ពានមេត្រីរាប់អានជាមួយនឹងក្អែក**លឃុបតនៈ** រៀបចំភោជនាហារដ៏ពិសេសឲ្យក្អែកបរិភោគស្កប់ស្កល់ ហើយក៏លាចូលទៅកាន់ព្រង់របស់ខ្លួនដូចប្រក្រតីដើមវិញ ឯក្អែកក៏លាត្រឡប់ទៅកាន់លំនៅខ្លួនវិញហោង ។ ចាប់ដើមតាំងពីថ្ងៃនោះរៀងមក ក្អែក**លឃុបតនៈ**តែងហើរទៅជួបសន្ទនាជាទីរីករាយសប្បាយជាមួយកណ្ដុរ**ហិរណ្យកៈ** ចែកអាហារគ្នាបរិភោគតាមមានតាមបាន សួរសុខទុក្ខទៅវិញទៅមកធ្វើធម្មតាសាកច្ឆាសាកសួរគ្នាពីគតិលោក គតិធម៌រឿយៗ ដោយសេចក្ដីស្និទ្ធស្នាលដ៏ក្រៃលែងអស់កាលយូរអង្វែង ។

ថ្ងៃមួយ ក្អែក**លឃុបតនកៈ**និយាយប្រឹក្សាជាមួយកណ្ដុរ**ហិរណ្យកៈ**ថា៖ “ហៃសម្លាញ់! ទីនេះសត្វក្អែកពិបាករកចំណីអាហារចិញ្ចឹមជីវិតណាស់ ខ្ញុំគិតថាលះបង់ទីឋាននេះ ហើយនឹងហើរទៅស្វែងរកទីឋានឯទៀត ដែលងាយរកចំណីអាហារបរិភោគចិញ្ចឹមជីវិតជាងទីនេះ” ។

កណ្ដុរ**ហិរណ្យកៈ**ស្ដាប់ពាក្យក្អែកហើយ មានចិត្តបារម្ភ ទើបសួរទៅថា៖ “នែសម្លាញ់! សម្លាញ់គិតទៅនៅទីឋានឯណាវិញ? ព្រោះថា៖

១០២- ([១]) អ្នកមានប្រាជ្ញា កាលដែលលើកជើងក្រោយ លុះត្រាតែជើងមុខជាន់ស៊ុបហើយគឺថារកទីឋានឯទៀតបានហើយ ទើបលះបង់ទីឋានចាស់ចោលបាន” ។

ក្អែកប្រាប់ថា ទីឋានដែលខ្ញុំបានពិនិត្យមើលឃើញថាល្អនោះ មានមួយកន្លែង ។ កណ្ដុរ**ហិរណ្យកៈ**សួរទៅវិញថា៖ “ចុះទីឋាននោះនៅឯណា?” ។ ក្អែកប្រាប់ថា៖ “មានស្រះមួយទឹកថ្លាយល់ដីឈ្មោះកប៉ូរគោរៈ([២]) ស្ថិតនៅក្នុងព្រៃទណ្ឌក, មានអណ្ដើកមួយឈ្មោះ**មន្ថរៈ**ជាមិត្តសម្លាញ់ខ្ញុំចិត្តថ្លើមល្អណាស់ អាស្រ័យនៅក្នុងស្រះនោះ ព្រោះថា៖

១០៣- ការគ្រាន់តែប្រដៅនរជនទាំងឡាយដទៃឲ្យគេបានជាបណ្ឌិត នរណាក៏ធ្វើបានងាយ តែការទូន្មានខ្លួនឯងឲ្យប្រព្រឹត្តទៅតាមគន្លងធម៌ជាការក្រ ធ្វើបានចំពោះតែបុគ្គលមានមហាគុ័ន ។

---

[១] ហិតោបទេសប្រែជាភាសាបារាំងរបស់លោកឡង់សឺរ៉ូមានគាថាផ្សេងមួយទៀតគឺ៖ ធ្មេញ, សក់, ក្រចក និងមនុស្សបើផ្លាស់ទីកន្លែងថ្មី ក្រៅពីកន្លែងដើម មិនល្អទេ អ្នកមានប្រាជ្ញារិះគិតឲ្យជ្រាលជ្រៅហើយ មិនគួរលះបង់ចោលទីឋានឡើយ ។

[២] មានពណ៌ដូចកប៉ូរ ។

អណ្ដើក**មន្ថរៈ**ជាសម្លាញ់ខ្ញុំ មុខជាធ្វើបដិសណ្ឋារៈទទួលដោយគ្រឿងភោជនាហារដ៏ឆ្ងាញ់ពិសាក្រៃលែង" ។ កណ្ដុរ**ហិរញ្ញកៈ**ឆ្លើយតបទៅវិញថា៖ "បើដូច្នោះមែន រូបខ្ញុំនឹងក្រាញនៅក្នុងទីនេះ តែម្នាក់ឯងធ្វើអ្វី ព្រោះថា៖

១០៤- ប្រទេសឯណា មិនមានគេរាប់អាន មិនមានផ្លូវរកស៊ីចិញ្ចឹមជីវិត មិនមានញាតិសន្តានផៅពង្ស ឬក៏មិនមានវិទ្យាគមចម្រើនចំណេះវិជ្ជា បុគ្គលគប្បីលះបង់ប្រទេសនោះចេញ ។

១០៥- លោកយាត្រា (ការលក់ដូរ) ១ សេចក្ដីភ័យ១ អាម៉ាស់មុខ១ មេត្តាករុណា១ ការបរិច្ចាគទាន១ ទីឋានណាមិនមានធម៌៥ប្រការនេះទេ បុគ្គលមិនគប្បីតាំងទីឋានអាស្រ័យនៅ នៅក្នុងទីនោះឡើយ ។

១០៦- មនុស្សសងបំណុលគេ១ គ្រូពេទ្យ១ សមណព្រាហ្មណ៍ចេះដឹងវេទ១ ទន្លេមានទឹកថ្លាបរិសុទ្ធ១ នែសម្លាញ់! ទីឋានណាមិនមានវត្ថុ៤ប្រការនេះទេ បុគ្គលមិនគប្បីតាំងលំនៅ ក្នុងទីឋាននោះឡើយ ។

កណ្ដុរ**ហិរញ្ញកៈ**បន្តនិយាយថា៖ "សម្លាញ់អើយ! បងចូរនាំគ្នាទៅជាមួយផង" ។ ក្អែកនាំកណ្ដុរ**ហិរញ្ញកៈ**ទៅ កាលបណ្ដើរគ្នាទៅនិយាយសន្ទនាគ្នាជាទីរីករាយ សប្បាយក្សេមក្សាន្តតាមដំណើរផ្លូវរៀងទៅត្រាតែដល់ស្រះនោះ ។ ឯអណ្ដើក**មន្ថរៈ** កាលឃើញសត្វទាំងពីរបណ្ដើរគ្នាត្រសងតាំងពីចម្ងាយមក រីករាយសប្បាយចិត្តណាស់ ធ្វើបដិសណ្ឋារដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ តាមដែលបានគិតទុកមុន ទទួលក្អែកព្រមទាំងកណ្ដុរ**ហិរញ្ញកៈ**ជាភ្ញៀវថ្មីដោយសក្ការៈរាប់អានដ៏ក្រៃលែង, ព្រោះថា៖

១០៧- ទោះក្មេងតូច ឬកម្លោះក្រមុំ ពុំនោះចាស់ព្រឹទ្ធាចារ្យក៏ដោយ ដែលជាភ្ញៀវមកដល់ផ្ទះហើយ បុគ្គលគប្បីរៀបចំគ្រឿងសក្ការរាប់អានដល់ជននោះៗ ព្រោះអ្នកទាំងនោះមកដល់ផ្ទះហើយលោកទុកជាគ្រូទាំងអស់ ។

១០៨-ព្រះអគ្និជាគ្រូនៃព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយ ព្រាហ្មណ៍ជាគ្រូនៃជនវណ្ណៈឯទៀត ប្ដីជាគ្រូនៃភរិយាទាំងឡាយ ឯភ្ញៀវដែលមកដល់ផ្ទះជាគ្រូជនទាំងអស់ ។

ខណៈនោះ ក្អែក**លឃុបតនកៈ**និយាយឡើងថា៖ "ហៃបងសម្លាញ់**មន្ថរៈ** សូមសម្លាញ់រៀបទទួលភ្ញៀវថ្មីនេះឲ្យជាពិសេស ព្រោះថាភ្ញៀវថ្មីនេះ ជាស្ដេចកណ្ដុរឈ្មោះ**ហិរញ្ញកៈ** ជាកំពូលនៃអ្នកប្រព្រឹត្តធ្វើបុណ្យទានទាំងឡាយ ជាកែវមុត្តានៃមនុស្សមានមេត្តាករុណាទាំងឡាយ បើទុកជាស្ដេចនាគមានជីវ្ហារ ២០០០ ខ្ញុំជឿថាមិនអាចនឹងពោលសរសើរពីកិត្តិគុណស្ដេចកណ្ដុរនេះឲ្យអស់បានឡើយ" ។ លុះក្អែកនិយាយដូច្នោះហើយ ក៏ពណ៌នារឿងស្ដេចព្រាបចិត្ត**គ្រីព**មកថ្លាថ្លែងប្រាប់ទៀត ។ អណ្ដើក**មន្ថរៈ**បាន

ស្តាប់ពាក្យក្អែកហើយ ក៏មានចិត្តសាទរឥតឧបមា ទើបគោរពបូជាកណ្តុរ**ហិរញ្ញកៈ**ដ៏ក្រៃលែង ហើយពោលពាក្យប្រស្រ័យថា៖ “នែសម្លាញ់ដ៏ចម្រើនអើយ! សូមបងមេត្តាប្រាប់ហេតុដែលនាំឲ្យមកកាន់ទីឋាននិរជនស្ងាត់ដូច្នេះឲ្យខ្ញុំបានដឹងផង!” ។ កណ្តុរ**ហិរញ្ញកៈ**និយាយប្រាប់ថា៖ “សូមចាំស្តាប់ ខ្ញុំនឹងពណ៌នាពីប្រព្រឹត្តហេតុឲ្យស្តាប់ដូចតទៅនេះ” ។

កថាទី៤

រឿងកណ្តុរហិរញ្ញកៈ

នៅក្នុងនគរចម្បកៈមានពួកបរិព្វាជកអាស្រ័យនៅច្រើន ។ បណ្តាបរិព្វាជកទាំងឡាយនោះ មានបរិព្វាជកម្នាក់ឈ្មោះ **ចូឌាកណ៌ៈ** តាំងទីឋានអាស្រ័យនៅក្នុងទីមួយ ។ គាត់តែងដាក់ភោជនាហារសេសសល់អំពីកិរិយាបរិភោគក្នុងបាត្រមួយ ហើយយកទៅព្យួរទុកព្ធដ៏ដែកែវជាប្រក្រតី រួចសំងំដេកលក់ទៅ ។ ខ្ញុំ (**ហិរញ្ញកៈ**) លោតទៅលួចយកអាហារភោជននោះមកបរិភោគជានិច្ចរាល់ៗថ្ងៃ ។ ពេលមួយនោះបរិព្វាជកម្នាក់ទៀតឈ្មោះ**វិណាកណ៌ៈ** ជាមិត្តសម្លាញ់ធ្លាប់រាប់អានគ្នាចូលមករក ជួបបរិព្វាជក**ចូឌាកណ៌ៈ**នោះ ។ បរិព្វាជកទាំងពីរនិយាយជជែកគ្នាលេងកំសាន្តសប្បាយដោយរឿងផ្សេងៗ កំពុងតែនិយាយបរិព្វាជក**ចូឌាកណ៌ៈ** យកបន្ទះឫស្សីកំបាក់គោះដីប៉ូកៗ ធ្វើយ៉ាងនេះញឹកញយណាស់ ដើម្បីបំភ័យបន្លាចខ្ញុំឲ្យបោលរត់ទៅ ។ អែបរិព្វាជក**វិណាកណ៌ៈ** កាលឃើញអាការកិរិយាសម្លាញ់ខ្លួននៅមិនស្ងៀម ក៏សួរទៅថា៖ “សម្លាញ់! សម្លាញ់មានរឿងអ្វី? បានជាមិននាំពាស្តាប់ពាក្យខ្ញុំនិយាយសោះ! ដូចជាមានរឿងកង្វល់ខ្វល់អ្វីដទៃប្លែកនាំមិនឲ្យសុខស្រួល!” ។ បរិព្វាជក**ចូឌាកណ៌ៈ**តបថា៖ “នែសម្លាញ់! ខ្ញុំមិនមែនព្រងើយកន្តើយទេ ប៉ុន្តែសម្លាញ់មិនមើល អាសត្វកណ្តុរចង្រៃនេះ វាចេះតែមករំខានខ្ញុំ វាលបលោតមកលួចយកភោជនាហារដែលនៅក្នុងបាត្រនេះ យកទៅស៊ីរាល់វេលា” ។ បរិព្វាជក**វិណាកណ៌ៈ**ដើរទៅលបមើលដៃកែវនោះ ហើយងឿងឆ្ងល់ខ្វល់ក្នុងចិត្តក៏សួរថា៖ “ម៉េចក៏អាសត្វកណ្តុរនេះវាលោតទៅតោងបាត្រនៅឆ្ងាយបាន បើខ្លួនវាតូច កម្លាំងតិចដូច្នេះហ្ន៎? ព្រោះថា៖

១០៩- ប្រពន្ធក្រមុំស្រាប់តែធ្វើមារយាទាញសក់ប្តីចាស់ជរាជប់ថើប ហើយចាប់ឱបញក់ញីឥតប្រណី ខុសទំនងនុ៎ះមុខជាមានហេតុអ្វីក្លងមិនខាន ។

បរិព្វាជក**ចូឌាកណ៌ៈ**សួររឿងនោះថា៖ “តើរឿងនោះដូចម្តេច?” ។ បរិព្វាជក**វិណាកណ៌ៈ**ពណ៌នារឿងនោះដូច្នេះថា៖

កថាទី៥

រឿងពាណិជចាស់ជរា និងភរិយាក្រមុំ

នៅប្រទេសគៅឌី([១]) មានក្រុងមួយឈ្មោះកោសម្ពី ។ មានពាណិជម្នាក់ឈ្មោះ ចន្ទ្រ**ទាសៈ** ជាអ្នកមានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើន អាស្រ័យនៅក្នុងក្រុងនោះ ។ លុះដល់បច្ឆិមវ័យចាស់ជរាហើយ ពាណិជនោះទៅដណ្ដឹងស្ត្រីក្រមុំម្នាក់ឈ្មោះនាង**លីលវតី** ជាធីតាសេដ្ឋីម្នាក់យកមកធ្វើជាភរិយា ព្រោះសេចក្ដីស្រវឹងល្អក់ក្នុងកាមរាគ និងឡើងចាងព្រោះអាងមានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើន ។ ឯនាងភរិយានោះ នៅក្មេងកំពុងពេញពាលក្រមុំខ្ចីល្អក់ ជាស្រីបញ្ចពិធកល្យាណី គួរជាទីប្រិមប្រិយនៃជនទាំងឡាយ ប្រៀបដូចជាទង់សុវណ្ណធ្វាលាដ៏មានជ័យនៃកាមទេព([២]) ។ ឯតាពាណិជជាប្ដីចាស់ជរាមិនអាចញ៉ាំងភរិយាក្មេងនោះ ឲ្យរីករាយស្កប់ស្កល់ដោយកាមបានឡើយ, ព្រោះថា៖

១១០-ពន្លឺត្រជាក់នៃព្រះចន្ទ្រ មិនជាទីពេញចិត្តនៃមនុស្សរងា, ពន្លឺក្ដៅនៃព្រះអាទិត្យ មិនជាទីពេញចិត្តនៃមនុស្សក្ដៅក្រហល់ក្រហាយ ប្ដីចាស់ជរាគ្រាំគ្រាតត្រេតតត្រត ក៏មិនជាទីពេញចិត្តនៃភរិយាក្មេងដែរ ។

១១១- បើប្ដីចាស់មើលទៅឃើញសក់ស្កូវសព្រោងហើយ ឲ្យភរិយាក្មេងប្រាថ្នាកាមរាគដូចម្ដេចកើត? ភរិយាណា មានចិត្តប្រគល់ឲ្យទៅប្រុសដទៃទៀតហើយ ភរិយានោះ ទុកប្ដីដូចជាថ្នាំកែរោគ ។

ឯតាចាស់ជាប្ដីមានក្ដីប្រតិព័ទ្ធស្នេហាចំពោះភរិយាខ្លាំងណាស់ នឹងពណ៌នាដូចម្ដេចក៏ពុំបានឡើយ ព្រោះថា៖

១១២- សេចក្ដីប្រាថ្នាចង់បានទ្រព្យសម្បត្តិ សេចក្ដីប្រាថ្នាចង់ឲ្យមានអាយុយឺនយូរ ជាធម៌តែងមាននៅក្នុងចិត្តនៃសព្វសត្វទាំងឡាយ ឯភរិយាក្មេងរូបរាងកាយស្រស់ឥតខ្ចោះត្រង់ណា ជាធម៌ធ្ងន់កណ្ដុកជាប់ក្នុងចិត្តដ៏ក្រៃលែងនៃប្ដីចាស់ជរាជាងជីវិតទៅទៀត ។

១១៣- មនុស្សចាស់ជរាលុះក្នុងវិស័យនៃកាម នឹងបរិភោគកាមក៏មិនកើត ឬនឹងលះបង់ចោលកាមក៏មិនកើតទៀត ដូចសត្វសុនខដែលបាក់ចង្កូមហើយ គ្រាន់តែបានអង្កៀមយកអណ្ដាតលិឍឆ្អឹងតែប៉ុណ្ណោះ ។

លំដាប់មកមិនយូរប៉ុន្មាន, នាង**លីលវតី**ស្រីចិត្តចើកទៅស្រឡាញ់កម្លោះម្នាក់ជាកូនពាណិជ បាន

---

[១] ប្រទេសវង្គ (ឥណ្ឌា)

[២] រូបទេពនៃកាមរោគ ។

រួមខ្ទើយផ្តេកផ្តិតស្នេហាកន្លងប្រពៃណីត្រកូល លះបង់ចោលតាជរាឥតអាល័យ ដោយសេចក្តីស្រវឹងអាងវ័យក្មេង, ព្រោះថា៖

១១៤- កិរិយាប្រព្រឹត្តតាមទំនើងចិត្ត, កិរិយានៅក្នុងផ្ទះនៃបិតា, កិរិយាចូលចិត្តមើលមហោស្រព, កិរិយាចូលចិត្តសេពគប់និយាយច្រើននឹងញាតិ, កិរិយាចូលចិត្តអង្គុយជិតបុរស, កិរិយានៅបរទេស, សមាគមញយៗដោយស្ត្រីផ្កាមាស, វិនាសទ្រព្យសម្បត្តិព្រោះចាយវាយឥតសណ្តាប់ធ្នាប់, ស្វាមីចាស់ជរាប្រចណ្ឌប្ញស្យា និងស្វាមីធ្វើដំណើរទៅប្រទេសក្រៅ អស់ទាំងនេះ ជាហេតុនាំឲ្យភរិយាក្បត់ចិត្តប្តី ។

១១៥- កិរិយាផឹកទឹកស្រវឹង១ កិរិយានៅច្រឡំបល់ដោយមនុស្សអាក្រក់១ កិរិយានៅស្ងាត់ពីស្វាមី១ កិរិយាដើរលេង១ កិរិយាដេកក្នុងផ្ទះអ្នកដទៃ១ កិរិយានៅឆ្ងាយពីស្វាមី១ ទោសទាំង៦ ប្រការនេះជាគ្រឿងប្រទូសនៃស្ត្រីទាំងឡាយ ។

១១៦- បពិត្រព្រះតាបសនារទ! ស្ត្រីដែលឈ្មោះថាមានសេចក្តីស្មោះត្រង់ (សេចក្តីបរិសុទ្ធ) នោះដោយសារតែមិនមានកន្លែងស្ងាត់ មិនមានឱកាសមួយស្រួបក់ និងមិនមានបុរសប្រាថ្នាខ្លួនប៉ុណ្ណោះទេ ។

១១៧- នឹងថាបុរសណាស្ត្រីមិនស្រឡាញ់ក៏មិនមែន នឹងថាបុរសណាស្ត្រីស្រឡាញ់ក៏មិនមែនទៀត ដោយពិត, ស្ត្រីភាព ដូចគោដើរស្វែងរកស្មៅជាអាហារក្នុងព្រៃ តែងប្រាថ្នានូវស្មៅថ្មីជានិច្ចរហូតទៅ ។

១១៨- នារីបីដូចជាឆ្នាំងខ្លាញ់ បុរសបីដូចជាភ្លើង ហេតុនោះបានជាអ្នកប្រាជ្ញលោកមិនតម្កល់ទុកឆ្នាំងខ្លាញ់នឹងភ្លើងក្នុងទីជិតគ្នាទេ ។

១១៩- ([១])ធម្មជាតិជាស្ត្រី, នឹងថាអៀនខ្មាស ក៏មិនមែន នឹងថាមានខ្លួនទូន្មានហើយ ក៏មិនមែននឹងថាមានចិត្តស្មោះត្រង់ចំពោះប្តី ក៏មិនមែន ពុំនោះ នឹងថាមានសេចក្តីភ័យខ្លាច ក៏មិនមែនដែរ, សេចក្តីពិត គឺមិនមែនបុរសចង់ នេះជាហេតុនៃសេចក្តីស្មោះត្រង់ (បរិសុទ្ធ) នៃស្ត្រីទាំងឡាយ ។

---

[១] ហិតោបទេស សេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំងរបស់លោកឡង់សឺរ៉ូ មានគាថាផ្សេងដូច្នេះគឺ កាលឃើញបុរសស្លៀកពាក់ហ៊ឺហាទោះបងប្អូន ឬកូនចៅ ស្ត្រីភាពតែងសម្តែងសេចក្តីប្រាថ្នាឲ្យដឹងខុសខ្នាតមាត្រា ឱ! តាបសនារទ: នេះជាសេចក្តីពិតឥតតវ៉ាឡើយ ។ សេចក្តីប្រែជាភាសាសៀមរបស់លោកនាគប្រទីប មានគាថាផ្សេងដូច្នេះ ក- សេចក្តីពិត ស្ត្រីភាពមានចិត្តប្រែប្រួលជានិច្ច សូម្បីក្នុងប្រជុំទេវតាក៏មានល្បីឈ្មោះ បុរសណាអាចប្រលោមនាងបាន បុរសនោះទុកជាមានវាសនាល្អ ។ ខ- បុរសមិនគួរអង្គុយក្នុងទីស្ងាត់ជាមួយមាតា បងស្រី ឬប្អូនក្រមុំខ្លួន, កាមនេះ បើនៅរួមគ្នាក្នុងទីស្ងាត់ មានកម្លាំងក្តៀវក្លាណាស់ សូម្បីអ្នកប្រាជ្ញក៏ឆក់ល្អក់ងងឹតមុខទប់មិនបានដែរ ។

១២០- បិតារក្សាក្នុងកាលនៅក្មេង, បងប្រុសគ្រប់គ្រងកាលនៅក្រមុំ, កូនប្រុសរក្សាកាលដល់វ័យចាស់ជរា ស្ត្រីភាពនៅឯករាជ្យមិនគួរឡើយ ។

តមក ថ្ងៃមួយនាង**លីលវតី**ស្រីចិត្តចើក កំពុងត្រេកត្រអាលជាមួយគូស្នេហាជាកូនពាណិជលើទែនសយនា ដែលរចនារំលេចពណ៌ដ៏វិចិត្រភ្លឺផ្លេកច្រាលឆ្អិនឆ្អៅ ផ្ទះផ្ទៀលច្រវាត់ដោយកែវមណី និយាយសាសងឆ្លើយឆ្លងល្អកល្អិនដោយក្តីរីករាយ ស្រាប់តែឃើញតាចាស់ជាប្តីដើររលះរលាំងមកដល់ជិតមិនដឹងខ្លួន នាងក៏ស្ទុះប្រញាប់ប្រញាល់លោតទៅឱបតោងកស្វាមីចាស់ ចាប់ទាញសក់ប្រកៀកប្រឱបជប់ថើបធ្វើបែបស្និទ្ធស្នាលណាស់ ឯកូនពាណិជជាសហាយបានឱកាសក៏លបលាក់ខ្លួនគេចរត់ចេញទៅបាត់ភ្លាម, ព្រោះថា៖

១២១- តាបសខសនា(២) និងព្រះព្រឹហស្បតិ៍ លោកចេះដឹងកលមាយាសាស្ត្រឯណា កលមាយាសាស្ត្រនោះ ប្រតិស្ឋានស្រេចហើយក្នុងប្រាជ្ញានៃស្ត្រីភាព តាមសភាពតាំងតែពីកំណើតមកស្រាប់ ។

ក្សិណនោះ, មានស្ត្រីផ្កាមាសម្នាក់ឈរនៅក្នុងទីជិតនោះ បានឃើញអាការកលមាយានាង**លីលវតី**ដូច្នោះ ក៏នឹកឆ្ងល់ខ្វល់ក្នុងចិត្តឥតឧបមា មិនចេញវាចានិយាយថាអ្វីសោះចេះតែគិតមមៃក្នុងចិត្តថា៖ “មានបើហើយ! បើមិនមានរឿងអ្វីប្លែក នាងនេះមុខជាមិនចេញស្នៀតចាប់ឱបជប់ថើបប្តីចាស់ដូច្នេះទេ” ។ តមក, មិនយូរប៉ុន្មាន ស្ត្រីផ្កាមាសដឹងរឿងរ៉ាវនោះអស់ជើង ក៏ត្រូវនាង**លីលវតី**សូកប៉ាន់មាសប្រាក់យ៉ាងច្រើន ជាតម្លៃជួយលាក់បំបិទបំបាំងរឿងអាម៉ាស់មុខខ្លួនតទៅ ។ ព្រោះហេតុនេះបានជាខ្ញុំ (បរិព្វាជកវិណាកណ៌:) ពោលគាថាមានអាទិ៍ថា៖ “ប្រពន្ធក្រមុំ ស្រាប់តែទាញសក់ប្តីចាស់ជរា” ដូច្នេះជាដើម (១០៩) ។

បរិព្វាជក**វិណាកណ៌:**ត្រិះរិះគិតថា៖ “ប្រហែលជាមានហេតុអ្វីមួយសំខាន់នៅក្នុងទីនោះ បានជាកណ្តុរនេះមានកម្លាំងខ្លាំងម៉េះ?” ពិចារណាមួយស្របក់ ទើបពោលថា៖ “គង់មានទ្រព្យច្រើន ជាប្រភពនៃរឿងនេះមិនខាន ព្រោះថា៖

១២២- សព្វកិច្ចការ គ្រប់ទីឋាន គ្រប់កាលវេលា ក្នុងលោកនេះបុគ្គលមានទ្រព្យច្រើន ឈ្មោះថាមានកម្លាំង, សេចក្តីពិត, ព្រះរាជាមានភាពជាមហាអំណាច ព្រោះមានទ្រព្យជាមូលហេតុ” ។

លំដាប់នោះ, បរិព្វាជក**វិណាកណ៌:** យកជំនីកទៅជីកព្រង់ដែលខ្ញុំ (**ហិរណ្យក:**) អាស្រ័យនៅដណ្តើមយកទ្រព្យសម្បត្តិខ្ញុំ ដែលខំសន្សំទុកមកយូរហើយអស់រលីងធេង ។ តាំងពីពេលនោះមក ខ្ញុំទៅ

---

២ តាបសជាគ្រូពួកអសុរ ។

ជាខ្សត់ទ្រព្យអស់ឫទ្ធិអំណាច ខ្សោយព្យាយាម មិនអាចស្វះស្វែងរកចំណីអាហារចិញ្ចឹមជីវិតបានឡើយ ចេះតែដើរក្រវេចក្រវៀនទៅមកសន្សឹមៗតិចៗ ដោយសេចក្ដីភិតភ័យ អែបរិព្វាជក លុះឃើញខ្ញុំធ្លាក់ក្នុងឋានៈដូច្នេះហើយ ក៏ពោលថា៖

១២៣- ក្នុងលោកនេះ បុគ្គលមានទ្រព្យ ឈ្មោះថាមានកម្លាំង ឈ្មោះថាបណ្ឌិត, អ្នកចូរមើល! អាសត្វកណ្ដុរចង្រៃនេះ វាធ្លាក់ខ្លួនទៅតាមសភាពដើមវាវិញហើយ ។

១២៤- បុគ្គលមានការចេះដឹងតិច កាលបើហិនហោចរលំរលាយទ្រព្យអស់ហើយ, កិច្ចការទាំងឡាយឯទៀត ក៏ឈ្មោះថាវិនាសអន្តរធានទៅដែរ ដូចជាស្ទឹងមានទឹកតិចដល់គិម្ហរដូវក៏រីងស្ងួតហួតហែងអស់រលីង ។

១២៥- អ្នកមានទ្រព្យ ឈ្មោះថាមានមិត្ត, អ្នកមានទ្រព្យ ឈ្មោះថាមានផៅពង្ស, អ្នកមានទ្រព្យ ឈ្មោះថាជាបុរស, អ្នកមានទ្រព្យ ឈ្មោះថាជាបណ្ឌិត ។

១២៦- ផ្ទះអ្នកមិនមានកូន ជាផ្ទះសោះសូន្យ, នរជនមិនមានមិត្តចិត្តល្អ ជាបុគ្គលសោះសូន្យ, ទិសមនុស្សល្ងង់ខ្លៅ ក៏ជាទិសសោះសូន្យ ឯភាពមនុស្សក្រីក្រ ឈ្មោះថាជាភាពសោះសូន្យ ជាងអ្វីទាំងអស់ ។

១២៧- ([១]) បើឥន្ទ្រិយទាំងឡាយមិនវិកលហើយ គេក្ដីឈ្មោះក៏នៅដដែល, បើប្រាជ្ញាមិនវិបត្តិចរិតហើយ វាចាក៏គង់នៅដដែលមិនប្លែក បើបុរសប្រាសចាកកម្លាំងទ្រព្យសម្បត្តិអស់រលីងហើយ អ្វីដទៃទៀតដែលមិនឈ្មោះថារលំរលាយនៅក្នុងមួយខណៈនោះដែរឬ? ឱធម្មជាតិអស់នេះគួរឲ្យស្ញើចអស្ចារ្យណាស់ហ្ន៎! លុះខ្ញុំ (**ហិរណ្យកៈ**) បានស្ដាប់ពាក្យនេះរួចស្រេចហើយ ក៏រំពឹងគិតថា៖ “ឥឡូវនេះ អាត្មាអញមិនគួរនឹងអាស្រ័យនៅក្នុងទីនេះតទៅទៀតទេ ឬនឹងនិយាយរឿងនេះឲ្យគេឯងដឹងឮទៀតក៏ពុំគួរដែរ, ព្រោះថា៖

១២៨- អ្នកមានប្រាជ្ញាមិនគួរគប្បីប្រកាស ការវិនាសទ្រព្យសម្បត្តិ ការក្ដៅក្រហាយចិត្ត ទុច្ចរិតឧបទ្រពចង្រៃក្នុងផ្ទះ ការត្រូវគេប្រវ័ញ្ចន៍ និងការគេមើលងាយ ឲ្យគេដឹងឮឡើយ ។

១២៩- អាយុជីវិត, ទ្រព្យសម្បត្តិ, ទោសជាចន្លោះក្នុងផ្ទះ, មន្ត្រី (រឿងសម្ងាត់) មេថុន, ភេសជ្ជៈ (ថ្នាំកែរោគ), តបធម៌, ការឲ្យទាន និងការគេមើលងាយ លក្ខណៈ៨ ប្រការនេះ បុគ្គលគប្បីគ្រប់គ្រង

---

[១] ហិតោបទេសប្រែជាភាសាសៀមរបស់លោកនាគប្រទីបមានគាថាលើសដូច្នេះ “បណ្ដាសេចក្ដីក្រីក្រ និង សេចក្ដីស្លាប់ពីរប្រការនេះ គេចូលចិត្តសេចក្ដីក្រីក្រជាងសេចក្ដីស្លាប់ តែដោយពិតសេចក្ដីស្លាប់នាំឲ្យកើតក្ដីទុក្ខស្រាលទេ ហើយតែម្ដងក៏អស់ទៅ ឯសេចក្ដីក្រីក្រធ្វើឲ្យកើតក្ដីព្រួយខ្លាំងបំផុតស្ទើរតែអត់ទ្រាំមិនបាន ។

រក្សាទុកដោយប្រយ័ត្នប្រយែងមែនទែន ។

១៣០- អ្នកមានប្រាជ្ញា តែខ្សត់ទ្រព្យ បើព្រេងវាសនាមិនជួយព្យាយាមរបស់បុរសក៏ឥតប្រយោជន៍ តើនឹងស្វែងរកសេចក្ដីសុខដទៃឯណាក្រៅពីការចូលទៅក្នុងព្រៃ?

១៣១- អ្នកមានប្រាជ្ញា បើទុកជាត្រូវស្លាប់ក៏មិនប្រកែក តែមិនព្រមឲ្យធ្លាក់ខ្លួនទៅជាក្រីក្រទេ! ដូចជាភ្លើងសូម្បីរលត់ហើយក៏មិនព្រមត្រជាក់ ។

១៣២- អ្នកមានប្រាជ្ញា នឹងផ្កាភ្ញូងមានសភាពដូចគ្នា ស្ថិតនៅក្នុងគតិតែ ២ យ៉ាងគឺៈ ១ទៅទំលើក្បាលនៃនរជនទាំងពួង និង២ ស្រពោនស្វិតក្រៀមក្រញង់ស្លាប់ក្នុងព្រៃ ។

ឱកិរិយារស់នៅដោយការដើរសូមទានគេចិញ្ចឹមជីវិតនេះ មុខគួរឲ្យអាម៉ាស់មុខណាស់ហ្ន៎! ព្រោះថាៈ

១៣៣- នរជនធ្លាក់ខ្លួនទៅជាក្រីក្រ លោតទម្លាក់ខ្លួនក្នុងគំនរភ្លើងឲ្យស្លាប់បាត់បង់ជីវិតស្រឡះទៅប្រសើរជាងការដើរទៅអើតងើបសូមទានគេដែលគេឥតគួរសម កំណាញ់មិនចង់ឲ្យទាន មិនប្រសើរឡើយ ។

១៣៤- សេចក្ដីក្រីក្រ នាំឲ្យកើតក្ដីអៀនខ្មាស, ក្ដីអៀនខ្មាស នាំឲ្យបាត់ក្ដីក្លាហាន, ការបាត់ក្ដីក្លាហាន នាំឲ្យបុគ្គលដទៃមើលងាយ, ការគេមើលងាយ នាំឲ្យកើតក្ដីស្អប់ខ្ពើម, ក្ដីស្អប់ខ្ពើម នាំឲ្យកើតសេចក្ដីទុក្ខសោក, សេចក្ដីទុក្ខសោក នាំឲ្យអាប់ប្រាជ្ញា, ការអាប់ប្រាជ្ញា នាំឲ្យដល់ក្ដីក្ស័យអន្តរធានអ្វីទាំងអស់ ។ ឱ! អនិច្ចាក្ដីក្រីក្រអើយ អ្នកជាប្រធាននៃសេចក្ដីវិនាសគ្រប់ប្រការ ។

១៣៥- ការនៅស្ងៀមប្រសើរ, ការពោលពាក្យកុហកមិនប្រសើរឡើយ, ការតាំងខ្លួនជាបុរសខ្សោយអំណាចប្រសើរ, ការលួចភរិយាអ្នកដទៃមិនប្រសើរឡើយ, ការលះបង់ជីវិតប្រសើរ, ការពេញចិត្តស្ដាប់ពាក្យញុះញង់ស៊កសៀតមិនប្រសើរឡើយ, ការតាំងខ្លួនជាយាចកប្រសើរ, សេចក្ដីសុខ ដែលកើតពីការចិញ្ចឹមជីវិតដោយសារទ្រព្យជនដទៃមិនប្រសើរឡើយ ។

១៣៦- ការនៅក្នុងខ្ទមសោះសូន្យប្រសើរ, ការនៅក្នុងផ្ទះឥស្សរជនកាចកំរោលមិនប្រសើរឡើយ, ការយកស្ត្រីផ្កាមាសជាភរិយាប្រសើរ, ការយកស្ត្រីមានត្រកូល ដែលប្រព្រឹត្តកន្លងប្រពៃណី(១)

---

[១] អវិនីតៈ ប្រែថា ប្រព្រឹត្តខុសគន្លងធម៌ ។ សេចក្ដីប្រែជាភាសាសៀម របស់លោកនាគប្រទីបថា "រៀបការពីរដង, ដាក់លេខយោងន័យលក្ខណៈថា តាមប្រពៃណីឥណ្ឌាស្រីមេម៉ាយ បើមានស្វាមីទៀតប្រកាន់ថាល្មើសចរិយាដ៏អាក្រក់ក្រៃលែង" ។ ឆ្ងល់ថាបានអ្វីជាគ្រឿងយល់ ឬលោកចេះទំនៀមឥណ្ឌាបរិបូណ៌ ។ បើស្ត្រីប្ដីស្លាប់ ហើយយកស្វាមីទៀត ប្រកាន់ថាអាក្រក់

មិនប្រសើរឡើយ, ការនៅក្នុងព្រៃប្រសើរ, ការនៅក្នុងបុរីដែលមានសេចក្តីអយុត្តិធម៌មិនប្រសើរឡើយ និងការបរិច្ចាកជីវិតប្រសើរ ការសេពគប់ទុជ៌នមិនប្រសើរឡើយ ។

១៣៧- ការនៅជាទាសៈគេ តែងទម្លាយបង់នូវមានៈទាំងអស់ ការចាស់ជរាតែងទម្លាយបង់នូវរូបសោភា, ការនិយាយរឿងព្រះនារាយន៍ និងព្រះឥសូរតែងទម្លាយបង់នូវបាបកម្ម([២]) ឯការធ្វើជាយាចកឈ្មោះថាទម្លាយបង់នូវគុណរាប់រយ ទាំងអស់នេះ លោកប្រៀបថាដូចជា ងងឹតទម្លាយបង់នូវពន្លឺ" ។

លុះត្រិះរិះមើលឃើញសព្វដូច្នេះហើយ ខ្ញុំគិតថា៖ "អាត្មាអញចិញ្ចឹមជីវិតដោយអាហារជនដទៃដូចម្តេចកើត? ឱ! សេចក្តីក្រីក្រតោកយ៉ាកនេះ ប្រាកដជាបើកទ្វារទីពីរឲ្យដល់ម្រឹត្យុរាជពិតៗតែម្តងហើយហ្ន៎! ព្រោះថា៖

១៣៨- ការចេះដឹងផាត់រទាំង១ មេថុនដោយការទិញដូរ១ និងការចិញ្ចឹមជីវិតដោយសារជនដទៃ១ ទាំង៣ប្រការនេះ ជាគ្រឿងរំខាននាំឲ្យអាម៉ាស់មុខនៃបុរសទាំងឡាយ ។

១៣៩- បុគ្គលមានរោគបៀតបៀន បុគ្គលព្រាត់ប្រាសអស់កាលយូរ បុគ្គលអាស្រ័យបាយទឹកគេចិញ្ចឹមជីវិត និងបុគ្គលប្រព្រឹត្តដេកនៅក្រោមសំយ៉ាបផ្ទះជនដទៃ ជីវិតនៃបុគ្គលនោះៗឈ្មោះថា ជាជីវិតស្លាប់សូន្យឈឹង, សេចក្តីស្លាប់នៃបុគ្គលនោះៗឈ្មោះថា ជាទីសម្រាកដ៏ស្ងប់ស្ងៀម ។

បើទុកជាខ្ញុំគិតឃើញដូច្នេះហើយ សេចក្តីល្មោភក៏ចេះតែដឹកនាំខ្ញុំឲ្យស្វះស្វែងរកទ្រព្យសម្បត្តិទៀត ព្រោះថា៖

១៤០- នរជនមានប្រាជ្ញា តែងនៅញាប់ញ័រដោយសេចក្តីលោភ សេចក្តីលោភនាំបង្កើតតណ្ហា តណ្ហានាំបង្កើតបានក្តីទុក្ខនៅនាលោកនេះ និងបរលោក ។

លំដាប់នោះ, បរិព្វាជក**វិណាកណ៌ៈ**ដើរបន្តិចៗសន្សឹមៗមកជិតខ្ញុំ យកបន្ទះឫស្សីបាក់មកវាយខ្ញុំ ខ្ញុំនឹកគិតថា៖

១៤១- បុគ្គលមានចិត្តជាប់ដោយទ្រព្យ មិនមានចិត្តរីករាយ មានចិត្តមិនលុះក្នុងអំណាចខ្លួន និងមានខ្លួនមិនបានទូន្មាន, សេចក្តីអន្តរាយទាំងអស់ តែងគ្របសង្កត់ចិត្តនៃជនណាមួយដែលមិនសន្តោស ។

នេះប្លែកណាស់ហ្ន៎! ។ បើស្ត្រីមានប្តី ហើយយកប្តីមួយទៀត ថានេះគួរដែរ ចុះនាងទ្រោបទី ១ ភរិយាក្សត្រីយ៍បាណ្ឌព ៥ ព្រះអង្គក្នុងរឿងមហាភារតៈដូចម្តេចទៅ?

[២] តាមជំនឿក្នុងសាសនាព្រាហ្មណ៍ថា ការនិយាយរឿងអាទិទេពទាំងឡាយនេះ បើមានបាបកម្ម នឹងបរិសុទ្ធបាន ដូចការទៅមុជទឹកលាងបាប ក្នុងទន្លេគង្គាដែរ ។

១៤២- នរជនណាមានចិត្តសន្តោសរីករាយ នរជននោះឈ្មោះថាជាម្ចាស់នៃសម្បត្តិទាំងអស់ ដូចបុគ្គលពាក់ទ្រនាប់ស្បែកជើង ដើរលើផែនដីក៏ហាក់ដូចជាដឹងថា ផែនដីទាំងមូលក្រាលពាសពេញដោយស្បែក, មិនមែនដូច្នោះឬ?

១៤៣- បុគ្គលដែលក្រេបផឹកទឹកអម្រឹតគឺសន្តោស មានចិត្តក្សេមក្សាន្តតែងបាននូវសេចក្តីសុខត្រជាក់ត្រជំ ឯបុគ្គលល្មោភដើរស្វះស្វែងរកទ្រព្យ ទៅខាងនេះទៅខាងនោះ ខ្វល់រចល់ញ័រទទ្រើកដូចរកខ្យល់ តើបានសេចក្តីសុខមកពីណា?

១៤៤- អ្នកណាលះបង់សេចក្តីប្រាថ្នាទ្រព្យទុកក្រោយខ្នង មិនមានអាល័យទ្រព្យនោះសោះ អ្នកនោះឈ្មោះថាបានរៀនសូត្រហើយ ឈ្មោះថាបានស្តាប់យល់ហើយ និងឈ្មោះថាបានប្រតិបត្តិធម៌ទាំងអស់ ។

១៤៥- ជីវិតនៃបុគ្គលណាមួយ ដែលមិនទៅអើតងើបសូមទានតាមទ្វារផ្ទះនៃឥស្សរជនមិនធ្លាប់គប់គេ មិនដែលភពប្រសព្វសេចក្តីព្រាត់ប្រាសទុក្ខព្រួយ និងមិនដែលពោលពាក្យឥតខ្លឹមសារ, បុគ្គលនោះឈ្មោះថាមានបុណ្យវាសនាធំណាស់ហ្ន៎!

១៤៦- ទីឋានឆ្ងាយចំនួនមួយរយយោជន៍ មិនមែនឆ្ងាយណាស់ណាទេ សម្រាប់បុគ្គលជាខ្ញុំតណ្ហា, ឯបុគ្គលមានចិត្តសន្តោស សូម្បីទ្រព្យមកដល់ដៃហើយ ក៏មិនរវល់អើពើប៉ុន្មានដែរ ។

បើដូច្នេះ, ក្នុងលោកនេះ ការកំណត់ដឹងប្រមាណខ្លួនក្នុងការងារឲ្យសមគួរតាមគុណានុរូប ជាការគាប់ប្រសើរណាស់, ព្រោះថា៖

១៤៧- សម្រាប់ជននាផ្ទៃក្រោមនេះ, អ្វីហ្ន៎ជាធម៌? សេចក្តីអាណិតអាសូរសត្វលោក, អ្វីហ្ន៎ជាសេចក្តីសុខ! កិរិយាប្រាសចាករោគាពាធ, អ្វីហ្ន៎សេចក្តីស្នេហា? ភាពនៃបុគ្គលជាអ្នកសប្បុរស, អ្វីហ្ន៎ជាភាពនៃបណ្ឌិត? ការដឹងកំណត់ប្រមាណខ្លួន ។

១៤៨- ពិតមែន, ភាពជាបណ្ឌិតគឺការដឹងកំណត់ប្រមាណ កាលមានហេតុវិបត្តិកើតឡើង នរជនដែលមិនដឹងការកំណត់ប្រមាណខ្លួន តែងភពប្រសព្វក្តីវិបត្តិអន្តរាយគ្រប់ៗជំហានជើង ។

១៤៩- ([១]) គប្បីលះបង់បុគ្គលម្នាក់ ដើម្បីស្រង់ត្រកូល, គប្បីលះបង់ត្រកូល ដើម្បីរក្សាភូមិ, គប្បីលះបង់ភូមិ ដើម្បីរក្សាប្រទេស, គប្បីលះបង់ប្រទេស ដើម្បីស្រោចស្រង់ខ្លួន ។

១៥០- មានទឹកផឹកមិនបាច់ព្យាយាម ដឹងក្តីមានអាហារប្រកបដោយរសឆ្ងាញ់កន្លងផុតភ័យក្តី ខ្ញុំ (**ហិរញ្ញកៈ**) ពិចារណាមើលរួចហើយ ទើបខ្ញុំមកកាន់ទីឋាននិរជនស្ងាត់ដូច្នេះឯង, ព្រោះថា៖

---

[១] ហិតោបទេសសេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំង របស់លោកឡង់សឺរ៉ូ មានគាថាលើសដូច្នេះ កាលបើចូលទៅដល់ឥស្សរជនខ្ពង់ខ្ពស់ហើយ បុគ្គលត្រូវទទួលផលនៃឥស្សរជននោះ ដូចនាគវសុកំព័ទ្ធ (ព្រះឥសូរ) បានទៅជាព្រះតាបស ។

១៥១- ជីវិតអ្នកទីទ័លក្រីក្រ ដែលហីនហោចចាកទ្រព្យសម្បត្តិអាស្រ័យនៅក្នុងព្រៃទុរគមជ្រងំស្ងាត់ ប្រកបដោយម្រឹគពាឡសាហាវយង់ឃ្នងមានតែខ្លា និងដំរី, យកឈើព្រៃជាលំនៅ យកផ្លែឈើទុំ និងទឹកជាចំណីអាហារ យកស្មៅជាកម្រាលដេក និងយកសំបកឈើជាគ្រឿងស្លៀកពាក់ ប្រសើរជាងការនៅកណ្តាលហ្វូងញាតិផៅពង្ស ។

តមក ហេតុតែភ័ព្វវាសនា ដែលខ្ញុំបានកសាងសន្សំទុកមកពីក្នុងបុរេជាតិ បានជូនខ្ញុំឲ្យមកជួបប្រទះមិត្តនេះ ហើយបានចងមេត្រីរាប់អានគ្នាស្និទ្ធស្នាលស្នេហាជាទីបំផុត មួយទៀត, ខ្ញុំមានព្រេងសំណាងបានមកអាស្រ័យនៅជាមួយបងទៀត ក៏ហាក់ដូចជាខ្ញុំបានឡើងទៅកាន់ស្ថានសួគ៌ទាំងរស់តែម្តង, ព្រោះថា៖

១៥២- ([២]) ព្រឹក្សាជាតិ មានពិសពុល ពោលគឺសំសារវដ្តនេះ មានផលទុកដូចជារសផ្អែមតែពីរប្រការ គឺចម្ងាញ់នៃរសទឹកអម្រឹត ពោលគឺកាព្យឃ្លោង ១ និងសមាគមមួយអន្លើដោយសប្បុរសទាំងឡាយ ១ ។

អណ្តើកម**ន្ថរៈ** ពោលបញ្ជាក់ថែមទៀតថា៖

១៥៣- ទ្រព្យសម្បត្តិប្រៀបដូចធូលីជាប់បាតជើង, យោព្វនវ័យប្រៀបដូចជាខ្សែទឹកក្នុងជ្រោះហូរខ្លាញ់ចុះពីកំពូលភ្នំ, ការមានអាយុរស់នៅយឺនយូរប្រៀបដូចការឃ្លេងឃ្លោងនៃដំណក់ទឹកកម្រើក, ជីវិតសត្វប្រៀបដូចក្រពេញទឹក, អ្នកណាមានចិត្តរីករាយមិនប្រព្រឹត្តធម៌ ដែលទុកដូចជាកូនសោចាក់បើកទ្វារទៅកាន់ស្ថានសួគ៌ទេ, អ្នកនោះលុះត្រូវជរារួបរឹតស៊ីឲ្យទ្រុឌទ្រោមហើយ ក៏រមែងឆេះដោយភ្លើងគឺសេចក្តីសោកសង្រេងសង្រៃ និងសេចក្តីក្តៅក្រហាយស្តាយក្រោយមិនមានទីបំផុត ។ មកពីខំប្រឹងប្រែងកពូនទ្រព្យសម្បត្តិហួសពេកហ្ន៎! បានជាបងត្រូវទទួលទោសគ្រោះថ្នាក់លំបាកដូច្នេះ, ចូរស្តាប់ខ្ញុំ ខ្ញុំនឹងប្រាប់ថា៖

---

[២] ហិតោបទេស សេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំងនៃលោក ឡង់សឺរ៉ូ មានគាថាជ្រែកចូលដូច្នេះថា "ក្នុងសំសារវដ្តមិនមានខ្លឹមសារនេះគួរបំពេញកិច្ចជាខ្លឹមសារ ៣ ប្រការគឺ៖ សមាគមមួយអន្លើដោយសាធុជន ១ បង្អោនចិត្តជ្រះថ្លាចំពោះព្រះកេសវៈ (ព្រះនារាយណ៍) ១ និងជម្រះកាយក្នុងគង្គា១ ។ សេចក្តីប្រែជាភាសាសៀមរបស់លោកនាគប្រទីប មានគាថាដូច្នេះ៖ ក- ជីវិតអ្នកណាប្រព្រឹត្តកន្លងទៅដោយសេចក្តីកំណាញ់ មិនបរិភោគខ្លួនឯង មិនចែកចាយជាប្រយោជន៍សាធារណៈ ជីវិតអ្នកនោះឈ្មោះថាស្លាប់បាត់បង់ហើយ សូម្បីមានខ្យល់ចេញចូល ក៏មិនអស្ចារ្យអ្វីជាងស្នប់ ជាងដែកឡើយ ។ ខ- ប្រយោជន៍អ្វីដោយទ្រព្យដែលមិនប្រើប្រាស់ខ្លួនឯង និងមិនចែកចាយជាប្រយោជន៍សាធារណៈ? ប្រយោជន៍អ្វី ដោយរេហ៍ពល ដែលមិនគំរាមសត្រូវ ប្រយោជន៍អ្វីដោយការចេះដឹង ដែលមិនបានប្រតិបត្តិតាមព្រះធម៌? ប្រយោជន៍អ្វីដោយអត្តភាពខ្លួន ដែលមិនបានទូន្មានឥន្ទ្រិយ ។

១៥៤- ការបរិច្ចាកទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលបុគ្គលសន្សំកពូនទុកនេះឯង ឈ្មោះថា "រកទ្រព្យសម្បត្តិ" ដូចធារី ទឹកជំនន់បរិច្ចាគទឹកដែលនៅក្នុងពោះបឹង ហើយពេញដោយទឹកដដែលវិញដូច្នោះ ។

១៥៥- មនុស្សកំណាញ់ ដែលជីកកប់ទ្រព្យទុកក្នុងខាងក្រោមដីដោយហេតុឯណា ដោយហេតុនោះ មនុស្សកំណាញ់នោះឈ្មោះថា៖ កសាងផ្លូវ ដើម្បីទៅឋានក្រោមគឺនរកទុកមុនស្រេចហើយ ។

១៥៦- នរជននោះ គិតតែចង់បានទ្រព្យសម្បត្តិ តែងបិទផ្លូវសេចក្ដីសុខខ្លួនឯង, នរជននោះទុកដូចជារែកភារៈដ៏ធ្ងន់ឱ្យជនដទៃ យកខ្លួនធ្វើជាភាជន ទទួលរងទុក្ខលំបាកជំនួសគេទទេៗ ។

១៥៧- ថាបើធ្វើជាសេដ្ឋីមានទ្រព្យច្រើន ក៏កំណាញ់ស្វិតស្វាញមិនឱ្យទាន និងមិនបរិភោគប្រើប្រាស់ខ្លួនឯងឱ្យល្មមដល់ទ្រព្យ នុ៎ះយើងទាំងអស់គ្នា ក៏ឈ្មោះថាមានទ្រព្យដូចសេដ្ឋីនោះដែរ មិនមែនដូច្នោះឬអ្វី?

១៥៨- ទ្រព្យសម្បត្តិនៃមនុស្សកំណាញ់ ទុកដូចជាទ្រព្យនៃជនដទៃស្រេចទៅហើយ ព្រោះថាមិនបានរីករាយប្រើប្រាស់ខ្លួនឯង, គ្រាន់តែបានពាក្យគេសរសើរថា "នេះជាទ្រព្យនៃអ្នកនោះ" ប៉ុណ្ណោះ លុះទ្រព្យនោះដល់នូវសេចក្ដីសាបសូន្យទៅហើយ បានសេចក្ដីទុក្ខថែមទៀត ។

១៥៩- ([១]) ការឱ្យទាន ព្រមទាំងមានវាចាពីរោះ ១ ការចេះដឹង ព្រមទាំងការធ្ងន់ធ្ងរ ១ សេចក្ដីក្លៀវក្លា ព្រមទាំងការអត់ធន់ ១ និងទ្រព្យសម្បត្តិ ប្រកបដោយការបរិច្ចាកទាន ១ មង្គល ៤ ប្រការនេះកម្ររកបានណាស់ក្នុងលោកនេះ ។

១៦០- បុគ្គលគប្បី កពូនទ្រព្យសម្បត្តិអស់កាលជានិច្ច តែមិនគប្បីលោភលន់ហួសប្រមាណពេកទេ៖ ចូរមើល! សត្វចចកល្មោភនេះមាននិស្ស័យជាអ្នកល្មោភ ស្លាប់ចោលបង់សៀត, ព្រោះត្រូវសរ ។

កណ្ដុរ**ហិរញ្ញកៈ** និងក្អែក**លឃុបតនកៈ** សួរឡើងថា៖ រឿងនោះតើដូចម្ដេចទៅ?

អណ្ដើក**មន្ថរៈ** ចាប់ផ្ដើមនិយាយរឿងនោះដូចតទៅនេះ៖

កថាទី៦

រឿងព្រាន, ប្រើស, ជ្រូក, ពស់ និងចចក

---

[១] ហិតោបទេស សេចក្ដីប្រែជាភាសាបារាំងរបស់លោកឡង់ សឺរ៉ូ និងភាសាសៀមនៃលោកនាគប្រទីប មានគាថាលើសដូច្នេះ "ទ្រព្យនៃមនុស្សកំណាញ់ ដែលមិនបានឱ្យទានដល់ទេវតា ដល់ព្រាហ្មណ៍ ដល់ញាតិសន្តាន និងប្រើប្រាស់ខ្លួនឯង តែងវិនាសទៅដោយអគ្គីភ័យ ដោយចោរភ័យ ជរាភ័យ" ។ ក្នុងសេចក្ដីប្រែជាភាសាសៀម មានគាថាមួយទៀតថា៖ "ទ្រព្យសម្បត្តិមានគតិ ៣ យ៉ាងគឺ៖ ចែកទានឱ្យប្រយោជន៍ដល់ជនដទៃ ១, បរិភោគជាប្រយោជន៍ខ្លួន ១, និងវិនាសទៅ ១ ។ អ្នកណាមិនបានឱ្យទាន មិនបានបរិភោគខ្លួនឯង ទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកនោះធ្លាក់ទៅគតិទី ៣" ។

មានព្រានព្រៃម្នាក់ឈ្មោះ **ភេរវៈ** អាស្រ័យនៅក្នុងកល្យាណ**កដក**គ្រាម ។ ថ្ងៃមួយ, គាត់កាន់ធ្នូត្រាច់ចរចេញទៅស្វះស្វែងរកបរបាញ់ប្រើស ដើរទៅដល់ព្រៃ**វិន្ធ្យា** បាញ់បានប្រើស១ ហើយនាំយកប្រើសនោះវិលត្រឡប់មកផ្ទះវិញ ដល់កណ្តាលផ្លូវជួបប្រទះឃើញជ្រូកព្រៃ១ រូបរាងធំសម្បើម ដ៏សាហាវយង់ឃ្នង ។ ព្រានព្រៃ**ភេរវៈ** ត្រេកអរណាស់ ទម្លាក់ប្រើសទុកលើផែនដីសិន ហើយចាប់ធ្នូបាញ់តម្រង់ទៅជ្រូកព្រៃនោះភ្លាមៗ ឯជ្រូកព្រៃត្រូវសរ ក៏ផ្ទុះចេញជាសម្រែកយ៉ាងខ្លាំងមុខគួរខ្លាចមហិមា ក្នាញ់ណាស់បោលសំដៅទៅព្រានព្រៃ ខ្វេះត្រូវចំពងព្រានព្រៃ ដោយខ្នាយដួលតួងស្លាប់ទៅ ដូចជាគេកាត់ឈើដាច់គល់ ហើយរលំដូច្នោះ, ព្រោះថា៖

១៦១- សត្វលោកតែងដល់នូវសេចក្តីក្ស័យប្រាណ ដោយទឹក, ដោយភ្លើង, ដោយពិសពុល, ដោយគ្រឿងសស្ត្រាវុធ, ដោយក្តីអត់ឃ្លាន, ដោយព្យាធិ, និងដោយធ្លាក់ពីកំពូលភ្នំ ពុំនោះដោយហេតុឯណាមួយពុំខានឡើយ ។

កាលដែលព្រានដួលទៅនោះ, ជើងគាត់ដូចជាវាត់ធាក់ទៅត្រូវពស់ធំមួយស្លាប់ទៀត ។ លំដាប់នោះ, មានចចកមួយឈ្មោះ **ទីឃ៍រាវៈ** កំពុងដើរត្រាច់ស្វះស្វែងរកចំណីអាហារក្នុងទីនោះដែរ ដើរទៅឃើញប្រើស, ព្រានព្រៃ និងពស់នោះស្លាប់អាសាបង់ដូច្នោះ ក៏នឹករីករាយសប្បាយចិត្តគិតថា៖ "ឱថ្ងៃនេះអាត្មាអញហៅមានលាភសម្បើមអស្ចារ្យ អាត្មាអញបានប្រទះឃើញអាហារភោជនច្រើនអនេកអនន្ត, ព្រោះថា៖

១៦២- សេចក្តីទុក្ខលំបាក ដែលគេមិនបានគិតទុកជាមុន អាចកើតឡើងដល់ប្រជាករយ៉ាងណា សេចក្តីសុខកើតឡើងដល់ប្រជាករយ៉ាងនោះដែរ អាត្មាអញជឿថា ក្នុងលោកនេះស្រេចតែព្រេងសំណាង ។

ការណ៍នេះប្រពៃហើយ! អាត្មាអញនឹងញ៉ាំងជីវិតិន្ទ្រីយ៍ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយស្រួលចំនួនត្រៃមាសបាន ដោយអាស្រ័យសាច់ទាំងនេះជាអាហារ ។

១៦៣- មនុស្សនេះ បានជាអាហារបាន ១ ខែ ប្រើសនិងជ្រូកបាន ២ ខែ ឯពស់ទុកអាហារបាន ១ថ្ងៃដែរ, ថ្ងៃនេះ គួរអាត្មាអញស៊ីខ្សែធ្នូនេះមុនដំបូងបង្អស់ ។

ពេលនោះ, ចចក**ទីឃ៍រាវៈ** រំពឹងគិតថា៖ ដើម្បីនឹងធ្វើជាបឋមបរិភោគអាត្មាអញត្រូវស៊ីខ្សែដែលជាប់នឹងធ្នូ ឥតរសជាតិនេះមុនបណ្តើរសិន "លុះគិតដូច្នេះហើយ ក៏ចាប់កកេរខ្សែធ្នូតាមដែលគិតទុក ។ កំពុងតែកកេរ រឺខ្សែធ្នូនោះដាច់ប៉ាត់វាត់ខ្ទាប់ មកត្រូវមុតធ្លុះដល់បេះដូងដួលតួងដេក ស្លាប់ដល់ក្តី

បញ្ចភាព([១]) ក្នុងកាលនោះឯងហោង ។ ហេតុនេះហើយបានជាខ្ញុំ **(មន្ថរ:)** ពោលទុកថា បុគ្គលគប្បីកពូនទ្រព្យសម្បត្តិអស់កាលជានិច្ច, ដូច្នេះជាដើម (១៦០) ។ មួយទៀតលោកពោលថា៖

១៦៤- ទ្រព្យណាដែលគេឲ្យទាន ទ្រព្យណាដែលខ្លួនឯងបរិភោគ ទ្រព្យនោះៗឈ្មោះថាជាទ្រព្យនៃជនមានទ្រព្យពិតប្រាកដមែន, ព្រោះថា កាលបើខ្លួនអ្នកមានទ្រព្យនោះស្លាប់បាត់បង់ទៅហើយ សម្បត្តិទ្រព្យព្រមទាំងភរិយា នឹងធ្លាក់ទៅជាគ្រឿងល្បែងនៃជនដទៃៗ ។

១៦៥- ទ្រព្យណាដែលអ្នកឲ្យដល់បុគ្គលប្រសើរដ៏លើស ទ្រព្យណាដែលអ្នកបរិភោគរាល់ៗថ្ងៃ ខ្ញុំគិតឃើញថាទ្រព្យនោះៗ ជាសម្បត្តិទ្រព្យរបស់អ្នកពិតៗ តើអ្នកស្រេឹងរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិដែលសេសសល់ទុកឲ្យនរណាទៀត?

គួរលើកទុករឿងនេះមួយអន្លើសិន, ក្នុងពេលនេះមិនគួរនឹងនាំយកមកពណ៌នាឲ្យហួសប្រមាណទេ មិនមែនឬអ្វី? ព្រោះថា៖

១៦៦- នរជនជាបណ្ឌិតមានប្រាជ្ញាល្អ តែងមិនរវល់ចង់បានទ្រព្យសម្បត្តិដែលមិនត្រូវបាន, មិនកើតទុក្ខសោកសៅក្ដៅក្រហាយស្ដាយទ្រព្យដែលវិនាសបាត់ទៅ ហើយនិងមិនវង្វេងជ្រប់ដល់ទៅបាត់ស្មារតីក្នុងពេលដែលសេចក្ដីក្រីក្រមកដល់ប៉ុន្មានឡើយ ។

ណ្ហើយសម្លាញ់! កុំតូចចិត្ត! បងឯងគប្បីឧស្សាហ៍ប្រឹងប្រែងតទៅទៀតទៅ, ព្រោះថា៖

១៦៧- បុរសសូម្បីបានសិក្សារៀនសូត្រសាស្ត្រវិជ្ជាទាំងឡាយហើយ ក៏នៅតែល្ងង់ លុះត្រាតែបុរសណាហាត់ធ្វើថ្នឹក បុរសនោះទើបឈ្មោះថាជាអ្នកប្រាជ្ញមែន, ដូចគ្រូពេទ្យធ្លាប់ត្រិះរិះគិតផ្សំថ្នាំបានល្អ ថ្នឹកមើលមនុស្សឈឺឲ្យជារោគ មិនមែនគ្រាន់តែប្រាប់ឈ្មោះថ្នាំ ហើយជារោគនោះទេ ។

១៦៨- សេចក្ដីពិត, វិធីនៃការចេះដឹង មិនអាចញុំាងបុគ្គលខ្លាចនឿយហត់ (ខ្លាចសេចក្ដីព្យាយាមហាត់ធ្វើ) សូម្បីតែបន្តិចបន្តួចឲ្យបានជាបុគ្គលមានគុណគាប់ប្រសើរទេ ក្នុងលោកនេះ, បុគ្គលភ្នែកខ្វាក់សូម្បីកាន់ប្រទីបនៅដៃ នឹងថាមើលឃើញទ្រព្យសម្បត្តិដែលនៅជុំវិញខ្លួនឬអ្វី?

ដូច្នេះសម្លាញ់! រឿងនេះត្រូវអ្នកធ្វើចិត្តឲ្យស្ងប់សុខក្សេមក្សាន្តតាមដំណើរបរិយាកាសសិន([២]) អ្នកមិនត្រូវកើតទុក្ខឆ្អិតចិត្តគិតរវល់តែរឿងឧបទ្រពចង្រៃនេះពេក, ព្រោះថា៖

---

[១] ធាតុប្រាំប្រការ បឋវី, អបោ, តេជោ, វាយោ និងអាកាសោ ។ ធាតុនេះផ្សំឲ្យកើតជារូបមនុស្ស សត្វ កាលបើដល់ពេលដែលហៅថាស្លាប់ ធាតុទាំងប្រាំប្រការនេះ ក៏ត្រឡប់ទៅធាតុដើមវិញ ហៅថាបញ្ចភូមិ ឬបញ្ចភាព, លោកថា សេចក្ដីស្លាប់ ។

[២] អាកាសដែលព័ទ្ធជុំវិញលោកនេះជាអត្តនូប ។ បើអត្តឬដិរូបវិញគឺដំណើរការណ៍ផ្សេងៗ ដែលប្រព្រឹត្តទៅ, គេនិយាយថា "បរិយាកាសល្អ បរិយាកាសមិនល្អ ។

១៦៩- ស្តេច, ស្ត្រីក្រមុំនៃត្រកូលព្រាហ្មណ៍, មន្ត្រី, ដោះ, ធ្មេង, សក់, ក្រចក និង នរជន ទាំងអស់នេះ ដែលគេដកចេញពីកន្លែង (ពីតំណែង) មិនល្អទេ ។

បើពិចារណាមើលឲ្យសព្វគ្រប់ដូច្នេះហើយ អ្នកប្រាជ្ញមិនត្រូវលះបង់ចោលទីកន្លែងឡើយ តែសម្ដីនេះ ជាសម្ដីមនុស្សចោលម្សៀតទេ ព្រោះថា៖

១៧០- សីហ សប្បុរស និង ដំរី តែងលះបង់ទីឋានមិនល្អ ទៅរកទីឋានល្អ, តែសត្វក្អែក, បុរសគម្រក់ និងម្រឹគនៅស្លាប់នឹងទីកន្លែងខ្លួន ។

១៧១- វីរបុរស ជាអ្នកមានប្រាជ្ញា មិនរវល់យកចិត្តទុកដាក់ថា៖ ដូចម្ដេចហៅថាប្រទេសខ្លួន ឬដូចម្ដេចហៅថាប្រទេស “ឡើយ” ចូលទៅក្នុងប្រទេសណា ក៏ខំប្រឹងប្រែងរកទ្រព្យដោយកម្លាំងនៃខ្លួនក្នុងប្រទេសនោះ, ដូចសត្វសីហៈ ចូលទៅនៅក្នុងព្រៃណាមិនមានអ្វីជាអាវុធ មានតែចង្កូម ក្រចក និងកន្ទុយជាគ្រឿងប្រហារ អាចចាប់សម្លាប់ស្ដេចដំរីសារហែកជញ្ចែងស៊ីហុតឈាម ដើម្បីសេចក្ដីស្រេកឃ្លាន នៅក្នុងព្រៃនោះ ។

១៧២- បុគ្គលមិនប្រឹងប្រែងរកទ្រព្យសម្បត្តិ ឈ្មោះថាប្រគល់ការសម្បូណ៌ទ្រព្យសម្បត្តិទៅលើដៃនរជនដែលមានសេចក្ដីព្យាយាម ដូចកង្កែបលោតចូលទៅក្នុងអណ្ដូង ឬដូចត្រីហែលចូលទៅក្នុងស្រះដែលពេញប្រៀបដោយទឹកដូច្នោះ ។

១៧៣- បុគ្គលគប្បីទទួលរ៉ាប់រងសេចក្ដីសុខ និងសេចក្ដីទុក្ខដែលមកដល់ហើយ ព្រោះថាសេចក្ដីទុក្ខ និងសេចក្ដីសុខទាំងពីរប្រភេទនេះតែងវិលចុះវិលឡើងដូចកង់រទេះ ។

១៧៤- ជោគលាភ (ព្រេងសំណាង) តែងរត់ទៅរកតែនរជនដែលបរិបូណ៌ដោយសេចក្ដីព្យាយាម មិនដេកទ្រមក់ហួសកាលវេលា, ស្គាល់វិធីដំណើរការ, មិនជាប់ជំពាក់ចិត្តក្នុងក្ដីអន្តរាយ, ក្លៀវក្លាហាន, ដឹងឧបការគុណគេ និងមានចិត្តល្អមាំមួនក្នុងសន្ដានដោយទំនើងខ្លួនឯងមិនមែនមកពីទីលំនៅជាហេតុទេ ។

១៧៥- វិស័យវីរជន សូម្បីខ្សត់ខ្សោយទ្រព្យសម្បត្តិ ក៏អាចចូលទៅកាន់ភាពខ្ពង់ខ្ពស់ដោយកិត្តិយសដ៏ក្រៃលែង, ឯបុគ្គលកំណាញ់សូម្បីប្រកបដោយទ្រព្យសម្បត្តិសម្បូណ៌ច្រើនប៉ុន្មានក៏ដោយ ក៏ធ្លាក់ចុះទៅកាន់សភាពថោកទាប ដ៏អាក្រក់ក្រៃលែង ដូចសុនខជាតិ គេចងកដោយខ្សែក ជាវិការនៃមាសម្ដេចឡើយនឹងបានល្អ ដូចសត្វសីហៈ ដ៏រុងរឿងប្រកបដោយវិស័យ លេចល្អឡើងស្រាប់ពីកំណើតព្រមទាំងគុណលក្ខណៈគ្រប់ប្រការ ។

១៧៦- បើមានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើន ខ្ញុំរីករាយសប្បាយចិត្ត បើធ្លាក់ខ្លួនជាអ្នកខ្សត់ទ្រព្យ ខ្ញុំសោកសៅក្ដៅក្រហាយចិត្ត ធ្វើដូចម្ដេចឬអ្វី? ដោយពិត, ការធ្លាក់ទៅទាប និងការឡើងទៅខ្ពស់ នៃមនុស្សទាំងឡាយ ប្រៀបដូចបាល់ដែលគេបោះដោយដៃដូច្នោះឯង ។

១៧៧- ម្លប់ពពក, មេត្រីដោយមនុស្សសាហាវ, សម្លូងថ្មី, ស្រីក្រមុំ និងទ្រព្យសម្បត្តិ, ទាំងអស់នេះធ្វើឲ្យកើតសេចក្ដីរីករាយតែមួយខណៈទេ ។

១៧៨- បុគ្គលមិនគប្បីប្រឹងខ្វល់ខ្វាយហួសប្រមាណពេកទេ ដើម្បីរកទ្រព្យចិញ្ចឹមជីវិត ព្រោះព្រះជាម្ចាស់បាននិម្មិតទុកស្រេចហើយ ដូចដោះទាំងគូនៃមាតា តែងបង្ហូរទឹកក្សីរឲ្យទារកតាំងពីប្រសូត្រចេញពីគភ៌ម្ដេះ ។

មានភាសិតទៀត, សម្លាញ់ចូរស្ដាប់!

១៧៩- លោកអង្គណាដែលសាងហង្សឲ្យមានពណ៌ស លោកអង្គណាដែលសាងសេកឲ្យមានពណ៌ខៀវ លោកអង្គណាឯណាដែលសាងក្ងោកឲ្យមានពណ៌វិចិត្រផ្សេងៗ លោកអង្គនោះៗនឹងសាងគ្រឿងចិញ្ចឹមជីវិតទុកសម្រាប់នរជនទាំងឡាយដូចគ្នាដែរ ។

ម្យ៉ាងទៀត, សម្លាញ់! សូមចាំស្ដាប់រហស្សោបាយនៃសប្បុរសទាំងឡាយទៅទៀត, សេចក្ដីដូច្នេះថា...

១៨០- ការស្វែងរកទ្រព្យ បានក្ដីទុក្ខលំបាកម្ដង កាលវិបត្តិទ្រព្យសម្បត្តិទៅ បានក្ដីទុក្ខក្ដៅក្រហាយម្ដង កាលបានសម្បូណ៌ទ្រព្យសម្បត្តិ កើតមានស្រវឹងម្ដងទៀត ដូច្នេះតើទ្រព្យសម្បត្តិទាំងឡាយនោះនាំឲ្យយើងបានសេចក្ដីសុខដូចម្ដេចហ្ន៎?

១៨១- បើអ្នកស្វែងរកទ្រព្យដើម្បីប្រព្រឹត្តធម៌ កុំស្វែងរកល្អជាង ព្រោះការលាងឲ្យស្អាតមុនល្អជាងការឲ្យប្រឡាក់រួចទើបលាងក្រោយ ។

១៨២- បក្សីស្វែងរកអាហារចំណីបរិភោគក្នុងអាកាស ម្រឹគស្វែងរកអាហារចំណីបរិភោគលើផែនដី ក្រពើស្វែងរកអាហារចំណីបរិភោគក្នុងទឹកយ៉ាងណា, នរជនប្រាថ្នាទ្រព្យ ក៏ស្វែងរកទ្រព្យបរិភោគបាន គ្រប់ទីកន្លែងយ៉ាងនោះដែរ ។

១៨៣- អ្នកមានទ្រព្យ តែងមានភ័យជានិច្ច កើតពីរាជភ័យ អំពីឧទកភ័យ អំពីអគ្គីភ័យ អំពីចោរភ័យ និងវិវាទភ័យ (ការទាស់ទែងដណ្ដើមគ្នាឯង) ដូចសព្វសត្វទាំងឡាយខ្លាចពីមរណៈភ័យដូច្នោះដែរ ។

១៨៤- ក្នុងជីវិតដែលបរិបូណ៌ដោយសេចក្តីលំបាកគ្រប់ប្រការនេះ នឹងមានអ្វីជាទុក្ខឲ្យក្រៃលែងជាងនេះទៅទៀតហ្ន៎? មានតែសេចក្តីប្រាថ្នាមិនសម្រេចដូចចិត្តនេះឯង, សេចក្តីប្រាថ្នានេះមិនមែនជាមិនមាន ហើយមិនចេះត្រឡប់ថយចេញពីជាយចិត្តសោះ ។

នែសម្លាញ់! ចូរស្តាប់ពាក្យនេះទៀត៖

១៨៥- ដោយពិត, ទ្រព្យនេះ គេរកបានមកដោយក្រណាស់ រកបានហើយលំបាករក្សាទុកដាក់ទៀត រកបានហើយវិនាសទៅវិញទៀត ដូចគេរក្សាម្រឹត្យូវ (សេចក្តីស្លាប់), ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលមិនគប្បីគិតពីទ្រព្យពេកទេ ។

១៨៦- ក្នុងលោកនេះ បើបុគ្គលលះបង់តណ្ហាចោលចេញ បាននរណាធ្វើជាអ្នកក្រីក្រ បាននរណាធ្វើជាអ្នកធំមានទ្រព្យ? តែថាបើបុគ្គលប្រគល់ខ្លួនឲ្យខ្ញុំតណ្ហាវិញនុ៎ះ ឈ្មោះថាបណ្តោយឲ្យទាសភាពមកទំលើអំបែងក្បាលប្រាកដតែម្តង ។

១៨៧- ([1]) ការចងមេត្រីរាប់អានគ្នាជាប់រហូតដល់ថ្ងៃស្លាប់ជាទីបំផុត, សេចក្តីក្រេវក្រោធបាត់បង់ក្នុងមួយខណៈ និងការបរិច្ចាកទានឥតអាលោះអាល័យនេះ ជាធម៌តែងមានក្នុងសន្តានចិត្តនៃបុគ្គលមានមហាត្ម័ន ។

ក្អែក**លឃុបតនកៈ** បានស្តាប់ពាក្យអភិប្រាយអណ្តើកហើយ នឹកស្ងើចអស្ចារ្យក្នុងចិត្តហើយពោលពាក្យថា៖ ហៃសម្លាញ់**មន្ថរៈ!** បងមានបុណ្យខ្ពស់ណាស់! មានគុណសម្បត្តិគួរជនផងទាំងពួងពឹងពាក់ជ្រកអាស្រ័យនៅផងបាន គ្រប់កាលទាំងពួង, ព្រោះថា៖

១៨៨- ([2]) លោកសប្បុរសទាំងឡាយ អាចជួយស្រោចស្រង់មិត្តចិត្តសប្បុរស ឲ្យរួចពីក្តីវិនាសអន្តរាយអស់កាលជានិច្ច ដូចដំរីជួយព្រយុងដំរីដែលលង់ផុងជាប់ភក់ឲ្យរួចឡើងបាន ។

១៨៩- នរជនណាមានមនុស្សត្រូវការមកសូមទាន ឬសូមពឹងពាក់ជ្រកកោនមិនខូចបំណង មិនអាម៉ាស់មុខ ត្រឡប់ទៅវិញមិនក្តៅក្រហាយ នរជននោះជាបុគ្គលឯកគួរសរសើរ ក្នុងចំណោមមនុស្សជាតិទាំងឡាយ នរជននោះជាបុគ្គលឧត្តុង្គឧត្តមមានលក្ខណៈ ជាមនុស្សមានបុណ្យពិត ។

---

[1] ហិតោបទេសសេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំងរបស់លោកឡង់ស៊ីរ៉ូ មានគាថា- តបធម៌ និងសីលធម៌ដូច្នេះ ការធ្លាក់ទៅទាប និងឡើងទៅខ្ពស់ ការជួបជុំ និង ការព្រាត់ប្រាស់ទាំងអស់នេះសត្វលោកលះបង់មិនបានដោយពិត ជីវិតនេះមានតែសេចក្តីស្លាប់ជាទីបំផុត ។

[2] ហិតោបទេស សេចក្តីប្រែនៃលោកឡង់ស៊ីរ៉ូ លោកនាគប្រទីបមានគាថាលើសដូច្នេះ សាធុជនពេញចិត្តប្រព្រឹត្តល្អ តែទុជ៌នមិនគាប់ចិត្តប្រព្រឹត្តល្អទេ ឃ្មុំសុខចិត្តហើរចេញទៅស្វែងរកក្រេបផ្កាឈូក តែជាតិកង្កែប សូម្បីនៅជិតឈូកក៏មិនអើពើ ។

តាមដំណើរនិទានដែលពណ៌នាមកនេះ សត្វទាំង ៣ នោះក៏យកគ្នាធ្វើជាមិត្តសម្លាញ់ស្និទ្ធស្នាល ស្ម័គ្រស្មោះសរស្វែងគោចររកចំណីអាហារតាមទំនើងចិត្ត អាស្រ័យនៅនាព្រៃនោះ ជាសុខនិរទុក្ខនិរភ័យ សប្បាយក្សេមក្សាន្តទៅហោង ។

អំណើះតមក, ថ្ងៃមួយប្រើស**ចិត្រាង្គៈ** កំពុងត្រអាលស៊ីស្មៅខ្ចីដោយក្តីក្សេមក្សាន្ត ស្រាប់តែមានហេតុអ្វីមួយធ្វើឲ្យភ្ញាក់ព្រើត ភ័យតក់ស្លុតស្ទុះបោលផ្លោះរត់ទៅរកមិត្តសម្លាញ់ឲ្យជួយ ។ មិត្តសម្លាញ់ទាំង ៣ មើលទៅឃើញប្រើសបោលដូចជាបោះពួយសស្ទន់សស្ទោមកពីចម្ងាយដូច្នោះ បារម្ភក្រែងមានអន្តរាយអ្វីមកយាយីក៏រត់រកកន្លែងជ្រកពួនរៀងខ្លួន ។

អណ្តើក**មន្ថរៈ** បោលរខូសៗចូលក្នុងទឹក, កណ្តុរ**ហិរណ្យកៈ**រត់ចូលរន្ធ អែបងក្អែក**លឃុបតនកៈ**ក៏ហើរទៅទំលើដើមឈើខ្ពស់ ក្រឡេកមៀងមើលទៅឆ្ងាយជុំវិញខ្លួន មិនឃើញមានហេតុអ្វីជាអន្តរាយនាំឲ្យភិតភ័យ ក៏ស្រែកបង្កួកហៅមិត្តសម្លាញ់ទាំង ៣ នាក់ឲ្យទៅវួមរ័ក្សសុខសប្បាយជាមួយគ្នាតាមប្រក្រតីដើម ។

អណ្តើកនិយាយទៅកាន់ប្រើសថា៖ "នែសម្លាញ់**ចិត្រាង្គៈ!** សូមឲ្យសម្លាញ់មានសិរីសួស្តីជ័យមង្គល សូមសម្លាញ់កំសាន្តចិត្តផឹកទឹកថ្លា ស្វែងរកចំណីអាហារតាមបំណង អាស្រ័យនៅក្នុងព្រៃនេះជាទីកន្លែងរួមជាមួយគ្នាតទៅ" ឯប្រើស**ចិត្រាង្គៈ** និយាយប្រាប់ថា៖ "អម្បាញ់មិញនេះ ខ្ញុំភិតភ័យណាស់ស្មានថាជាព្រានព្រៃដើរបរបាញ់ បានជាខំបោលខ្មីតរត់មករកលោកជាមិត្តជ្រកកោន" ([1]) ។ កណ្តុរ**ហិរណ្យកៈ** ពោលថា យើងត្រូវយកគ្នាជាមិត្ត អាស្រ័យនៅទីនេះជាមួយគ្នាមិនបាច់និយាយអង្វរករច្រើនពេកទេ, ព្រោះថា៖

១៩១- កូនដែលកើតចេញពីទ្រូង, អ្នកដែលធ្លាប់ចងស្ពានមេត្រីជាមួយគ្នា ១, អ្នកដែលជាប់ខ្សែស្រឡាយជាវង្សត្រកូល ១, និងអ្នកដែលរក្សាការពារឲ្យផុតពីសេចក្តីអន្តរាយ ១ ទាំង ៤ ប្រការនេះ បុគ្គលគប្បីដឹងថា ជាវិធីត្រូវចងមិត្ត ។

សម្លាញ់! ចូរអ្នកនៅក្នុងទីនេះ កុំរង្កៀសសង្ស័យអ្វី ឲ្យដូចជានៅផ្ទះខ្លួនឯងដូច្នោះ ([1]) ។ ឯប្រើស

---

[1] ហិតោបទេស សេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំងនៃលោកឡង់សឺរ៉ូ និងសៀម នៃលោកនាគប្រទីប មានគាថាលើសដូច្នេះ "ការបដិសេធចោលបុគ្គលដែលមកសូមពឹងពាក់ ដោយសេចក្តីលោភ ឬដោយសេចក្តីខ្លាច បណ្ឌិតចុះមតិយល់ឃើញថា ជាបាបស្មើដោយការសម្លាប់ព្រាហ្មណ៍" ។

[1] ហិតោបទេសសេចក្តីប្រែជាភាសាបារាំងនៃលោកឡង់សឺរ៉ូ និងភាសាសៀមនៃលោកនាគប្រទីប មានគាថាលើសដូច្នេះ ទឹកអណ្តូង ម្លប់ដើមជ្រៃ ស្ត្រីស្បាមា (ស្រីមានរូបល្អវិសេស) ផ្ទះធ្វើដោយឥដ្ឋ ទាំងអស់នេះ ក្នុងរដូវរងា កក់ក្តៅ ត្រជាក់សប្បាយ ។

ចិត្រាង្គៈ បានស្តាប់ពាក្យកណ្តុរម្រាក់ព្រមយកជាមិត្តរួមសុខរួមទុក្ខដូច្នោះហើយ ក៏សប្បាយរីករាយណាស់ស្វែងរកស្មៅជាអាហារតាមទំនើងចិត្ត ផឹកទឹកថ្លាអាស្រ័យដំណេកនៅនាម្លប់ដើមឈើជិតមាត់ត្រពាំងនោះឯង ។ កាលនោះអណ្តើក**មន្ថរៈ**សួរឡើងថា "នៃប្រើសសម្លាញ់! នៅក្នុងព្រៃនិរជនបែបនេះ បងខ្លាចអ្វី? ដែលមានព្រានព្រៃត្រាច់ចរទៅមកម្តងៗដែរ!" ។ ប្រើសឆ្លើយតបទៅវិញថា៖ "នៅក្នុងដែនកលិង្គៈ មានព្រះរាជាមួយព្រះអង្គ ទ្រង់ព្រះនាម**រុក្មាង្គទ** ស្តេចទ្រង់កេណ្ឌរេហ៍ពលសាកលយោធាទៅកម្រាបប្រទេសជិតខាង, ពេលនេះ ទ្រង់បោះទ័ពតាំងបន្ទាយនៅនាត្រើយស្ទឹងចន្ទ្រភាគា([២]) ខ្ញុំបានដឹងដំណឹងខ្ចរខ្ចាយតាមពាក្យព្រានព្រៃថា ស្តេចនឹងត្រាច់ចរបរបាញ់ម្រឹគបក្សីមកដល់ជិតនាឋានស្រះកប៉ុរៈ ក្នុងវេលាព្រឹកព្រាងស្វាងឡើងស្អែកនេះ បើយើងទាំងអស់គ្នានៅក្នុងទីនេះ រហូតដល់ព្រឹកឡើង ខ្ញុំនឹកឃើញថា នឹងមានហេតុនាំឲ្យភ័យមិនខាន គួរយើងរៀបចំរកទីកន្លែងទីពឹងតាមការណ៍ដែលនឹងរកបាន ។ ឯអណ្តើក**មន្ថរៈ**បានឮហេតុប្រកបដោយភ័យនោះហើយ តក់ស្លុតរន្ធត់ចិត្តពោលឡើងថា ខ្ញុំមុខជានឹងទៅរកត្រពាំងឯទៀតជ្រកពួនហើយ បើតែយ៉ាងនេះ ។ ក្អែក**លឃុបតនកៈ** និងប្រើស**ចិត្រាង្គៈ** ក៏ពោលដោយយល់ឃើញល្អថា ធ្វើយ៉ាងនេះត្រូវហើយសម្លាញ់!" ។ ក្នុងកាលនោះ កណ្តុរ**ហិរណ្យកៈ** គិតសព្វគ្រប់ជុំវិញហើយក៏អស់សំណើចសើចយឹកៗ ទើបនិយាយថា៖ "បងអណ្តើក**មន្ថរៈ** នេះវារគើមៗ ទៅដល់ត្រពាំងឯទៀត ហើយចូលក្នុងទឹកភ្លាមពួនបាត់ទៅ នុ៎ះជាកុសលហើយ ចុះយើងគ្រប់គ្នា ជាសត្វរនៅតែលើគោកបានអ្វីការពារហ្ន៎! ព្រោះថា៖

១៩២- ទឹកជាកំពែងការពារវារីជាតិទាំងឡាយ, ប៉មជាកំពែងការពារអ្នកនៅក្នុងប៉ម, ទួលជាកំពែងការពារសត្វទាំងឡាយមានឆ្កែជាដើម, សែន្យានុភាពនៃព្រះរាជា ជាកំពែងការពារអរិន្ទរាជ ។

ហែសម្លាញ់**លឃុបតនកៈ**! បងត្រូវធ្វើតាមក្បួនតម្រាឧបទេសនេះចុះ, ព្រោះថា៖

១៩៣- បុត្រពាណិជបានឃើញព្រះរាជា ចាប់ដោះក្បុំក្រពុំដូចផ្លែទន្លាប់ផ្ទាប់ឱបនៃភរិយាខ្លួនប្រត្យក្សដោយភ្នែកឯង ក៏ទោមនស្សតូចចិត្តឥតឧបមា, ឯខ្លួនបងទាំងឡាយក៏ត្រូវបានសេចក្តីក្តៅក្រហាយដូច្នោះដែរ ។

សត្វទាំងឡាយសួររឿងនោះថា "តើរឿងរ៉ាវនោះដូចម្តេច?" កណ្តុរ**ហិរណ្យកៈ** ចាប់ផ្តើមរៀបរាប់រឿងរ៉ាវនោះដូចតទៅនេះ៖

---

[២] ឈ្មោះស្ទឹងមួយ ដែលមានប្រភពនៅភ្នំចន្ទ្រភាគ សព្វថ្ងៃហៅចេណាប ជាស្ទឹងមួយក្នុងស្ទឹងទាំង ៥ ដែលហូរប្រសព្វគ្នានៅប្រទេសបញ្ចាប (បញ្ច+ អាប= ស្ទឹងប្រាំ) រួមទៅជាទន្លេសីន្ទុ (ឥណ្ឌុស) ឥណ្ឌា ។

កថាទី ៧

រឿងព្រះរាជា បុត្រពាណិជ និងភរិយា

នៅក្នុងប្រទេសកាន្យកុព្ជ[១] មានព្រះរាជាមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាមវិសេនរាជ ព្រះរាជាអង្គនេះទ្រង់បានប្រគល់រាជសម្បត្តិថ្វាយព្រះរាជឱរសមួយព្រះអង្គ ទ្រង់ព្រះនាម**តុង្គពលរាជ** ឲ្យគ្រប់គ្រងវីរបុរីរាជធានី ថែរក្សាប្រទេសជាតិមាតុភូមិ ។ ព្រះរាជបុត្រអង្គនេះទ្រង់តាំងនៅក្នុងបឋមវ័យ ឧត្ដមសម្បូណ៌ដោយស្រីស្រឹង្គារបរិវារ និងភោគសម្បត្តិទាំងឡាយ ។ ថ្ងៃមួយ កាលព្រះបាទ**តុង្គពលរាជ**ស្ដេចទ្រង់ប្រពាតតាមវិថីក្នុងព្រះរាជធានី ទ្រង់ទតព្រះនេត្រទៅប្រទះឃើញភរិយានៃបុត្រពាណិជម្នាក់ ឈ្មោះនាង**លាវណ្យវតី** ជាស្រីនៅក្មេងកំពុងពេញរូបល្អឥតខ្ចោះទាស់ត្រង់ណា ។ លុះស្ដេចទ្រង់ត្រឡប់ទៅកាន់ព្រះរាជវាំងវិញ ព្រះរាជហឫទ័យនៅចងចាំរូបសោភានៃនាង**លាវណ្យវតី**មិនភ្លេច ដូចជាត្រូវសរកាមទេពទ្រាំមិនបានទាល់តែទ្រង់ត្រាស់បង្គាប់ឲ្យហៅមេអណ្ដើកទៅនាំនាងនោះមកថ្វាយ, ព្រោះថា៖

១៩៤- សរ គឺកិរិយាក្រឡេកមើល កើតក្ដីស្នេហាស្ត្រីមានរូបល្អទាំងឡាយ បាញ់ចេញអំពីកិរិយាយឺតកៅទ័ណ្ឌ គឺរោមចិញ្ចើមដ៏មានពណ៌ខ្មៅនិលស្រិល កោងទ្រទ្រូយវែងដល់គុម្ពត្រចៀក បើមិនទាន់មកប៉ះដល់ចិត្តបុរសដរាបណា បុរសអាចតម្កល់ចិត្តមាំក្នុងធម៌ លោកសប្បុរសអាចគ្របសង្កត់ឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ អាចរក្សាសេចក្ដីអៀនខ្មាស និងអាចតាំងនៅក្នុងវិន័យបានដរាបនោះ ។

ឯនាង**លាវណ្យវតី**, តាំងពីបានប៉ះភ្នែកដោយព្រះនេត្រព្រះបាទ**តុង្គពលរាជ** ក៏មានចិត្តប្រតិព័ទ្ធនឹកមមៃមិនភ្លេច ហាក់ដូចជាត្រូវរបួសដោយសរ ដែលព្រះកាមទេពបាញ់មក ត្រូវចំដួងចិត្តចាប់ពើតស្អិតគិតតែផ្លូវមួយ, ព្រោះថា៖

១៩៥- មិនមានសច្ចៈ, ចិត្តរហ័ស, មាយា, ឥច្ឆា, លោភក្រៃពេក, មិនមានគុណសម្បត្តិល្អ និងលាមក ទាំងអស់នេះ ជាទោសនៃស្ត្រីកើតពីសភាពឯង ។

គ្រាកាលនាង**លាវណ្យវតី** ស្រីចិត្តចើកបានស្ដាប់ពាក្យនិយាយដឹកនាំបញ្ចុកបញ្ចុះនៃនាងមេអណ្ដើកហើយ ក៏ធ្វើមាយាឆ្លើយតបថា ខ្ញុំចិត្តស្មោះត្រង់នឹងស្វាមី ឲ្យខ្ញុំប្រព្រឹត្តដូចស្រីអាក្រក់ ល្មើសកន្លងចិត្តស្វាមី ខុសគន្លងធម៌ ដូចម្ដេចកើត? ព្រោះថា៖

---

[១] សព្វថ្ងៃ កាណោជ ស្ថិតនៅត្រើយខាងជើងទន្លេគង្គា និងស្ទឹងជម្នា ក្នុងខេត្ត អគ្រ:, ប្រែថា “ព្រះរាជបុត្រីគម” ជាបុត្រីព្រះបាទកុសនាក ព្រោះព្រះនាងមិនព្រមយកព្រះពាយជាស្វាមី ។

១៩៦- ([១]) ស្រីណាឆ្លៀវឆ្លាតប្រសប់វាងវៃក្នុងការផ្ទះ ស្ត្រីនោះជាភរិយាមែនទែន, ស្ត្រីណាសាយកូន ស្ត្រីនោះជាភរិយាមែនទែន, ស្ត្រីណាប្រគល់ចិត្តឲ្យស្វាមី ស្ត្រីនោះជាភរិយាមែនទែន, ស្ត្រីណាស្មោះត្រង់ចំពោះស្វាមី ស្ត្រីនោះជាភរិយាមែនទែន ។

១៩៧- ស្ត្រីណាមិនធ្វើឲ្យភស្តារីករាយសប្បាយ ស្ត្រីនោះបុគ្គលមិនគប្បីហៅថាភរិយាទេ បើភស្តាពេញចិត្ត ចំពោះនារីណាជាភរិយាហើយ សូម្បីពួកទេវតាក៏ជួយរីករាយដែរ ។

កាលបើដូច្នេះ ស្វាមីជាម្ចាស់ប្រាណរបស់ខ្ញុំ មានបំណងយ៉ាងណា ខ្ញុំប្រតិបត្តិតាមបំណងយ៉ាងនោះ ឥតពិចារណាវេរាចិត្តទេ ។ នាងមេអណ្តើកនោះបញ្ជាក់សួរថា៖ “ពាក្យនេះ ជាពាក្យសច្ចៈដូចនាងនិយាយមែនឬអ្វី?” ។ នាង**លាវណ្យវតី** ឆ្លើយតបវិញ៖ “ចាស! ពាក្យនេះជាពាក្យសច្ចៈពិតប្រាកដមែន” ។ កាលនោះ, នាងមេអណ្តើកក៏លាត្រឡប់ចូលទៅកាន់ព្រះរាជវាំងវិញ នាំយកសេចក្តីទាំងអស់នេះចូលទៅក្រាបបង្គំទូលព្រះបាទ**តុង្គពលរាជ** ឲ្យទ្រង់ជ្រាបសព្វគ្រប់ប្រការ ។

ព្រះបាទ**តុង្គពលរាជ** ទ្រង់បានព្រះសណ្តាប់អស់អាថ៌សេចក្តីហើយ ទើបទ្រង់មានព្រះបន្ទូលត្រាស់ប្រឹក្សាថា៖ “តើយើងគិតធ្វើដូចម្តេចឲ្យប្តីវានាំខ្លួនវាយកមកឲ្យយើងបានហ្ន៎?” ។ នាងមេអណ្តើកក្រាបទូលថា៖ បើដូច្នេះសូមទ្រង់ប្រើឧបាយកល, ព្រោះថា៖

១៩៨- មែនពិត, កិច្ចការណាដែលអាចសម្រេចបានដោយឧបាយកល កិច្ចការនោះ គេមិនបាច់ប្រើសេចក្តីព្យាយាមទេ ដំរីស្ទ ត្រូវចចកដើរឧបាយបោកឲ្យចុះក្នុងបឹងភក់ ក៏ដល់ក្តីស្លាប់អន្តរធានទៅហោង ។

ព្រះបាទ**តុង្គពលរាជ** ត្រាស់សួរថា៖ រឿងនោះតើដូចម្តេច? ។ នាងមេអណ្តើកនោះក៏ក្រាបបង្គំទូលដូចសេចក្តីតទៅនេះ៖

កថាទី ៨

រឿងចចក និង ដំរីស្ទ

នៅក្នុងព្រៃធំ មានដំរីមួយឈ្មោះ **កប៉ុរតិលកៈ** ។ សត្វចចកមួយហ្វូងធំឃើញដំរីស្ទមួយនោះក៏គិតគូរគ្នាថា “បើយើងប្រើឧបាយកលណាមួយសម្លាប់ដំរីនេះបាន នោះមុខជាយើងបានសាច់វាជាចំណី

---

[១] ហិតោបទេសប្រែជាភាសាបារាំង នៃលោកឡង់ ស៊ីរ៉ូ និងភាសាសៀមនៃលោកនាគប្រទីប មានគាថាលើសដូច្នេះ សំឡេងពីរោះ ជាលម្អនៃសត្វតាវៅ, ចិត្តស្មោះត្រង់ចំពោះស្វាមី ជាលម្អនៃស្ត្រី, ចំណេះវិជ្ជា ជាលម្អនៃបុរស និង ខន្តី ជាលម្អនៃអ្នកប្រព្រឹត្តព្រត ។

អាហារចម្អែតផ្ទៃអស់កំណត់៤ ខែ" ។ បណ្ដាចចកទាំងឡាយនោះ មានចចកចាស់មួយយកអាសានិយាយអួតអាងថា "ដោយអានុភាពប្រាជ្ញាខ្ញុំ ខ្ញុំមានកិច្ចកលវិសេសមួយ អាចសម្លាប់ដំរីស្ដនេះឲ្យសម្រេចបាន" ។ លំដាប់នោះ ចចកចាស់ឆបោកនោះដើរចូលទៅរកដំរីស្ដ **កប៉ុរតិលកៈ** ធ្វើកិរិយាឱនលំទោនហាក់កោតខ្លាចលុតក្រាបដោយអស្ដាង្គបាត ពោលពាក្យជាទីគោរពថា "បពិត្រលោកជាស្ដេចដំរី! សូមលោកមេត្តាប្រោសខ្ញុំបាទ សូមជួបនឹងលោក" ។ ដំរីស្ដសួរទៅថា "ឯងជាអ្វី ឯងទៅណាមកណារកអ្វីហ្នឹង?" ។ ចចកឆ្លើយប្រាប់ថា "ខ្ញុំបាទជាសត្វចចក ឥឡូវនេះពួកបសុសត្វទាំងឡាយ ដែលអាស្រ័យនៅនាព្រៃនេះប្រជុំព្រមព្រៀងគ្នាមូលមតិស្រេចហើយ ទើបចាត់ឲ្យខ្ញុំបាទចូលមកក្រាបបង្គំទូលព្រះអង្គថា៖ ការរស់នៅមិនមានស្ដេចគ្រប់គ្រងថែរក្សា មិនបានសេចក្ដីសុខទេ សូមអញ្ជើញព្រះអង្គធ្វើជាស្ដេច ហើយគិតអភិសេកសោយរាជ្យនៅព្រៃនេះ ព្រោះព្រះអង្គប្រកបដោយស្វាមីគុណ សព្វគ្រប់ប្រការសមគួរនឹងបានជាស្ដេចគ្រប់គ្រងពពួកសត្វចតុប្បាទទាំងឡាយ ដែលនៅក្នុងទីនេះ, ព្រោះថា៖

១៩៩- នរជនណាបរិសុទ្ធដោយត្រកូល ដោយផៅពង្ស ដោយអារ្យធម៌ មានតបៈតេជៈដ៏ខ្លាំងក្លា ប្រកបដោយធម្មចរិយា និងនីតិកោសល្យ (ជំនាញក្នុងនយោបាយ) នរជននោះ សមគួរនឹងបានជាស្ដេចលើផែនដីនេះ ។

២០០- តាមធម្មតា, បុគ្គលត្រូវរកម្ចាស់ផែនដីឲ្យបានទុកជាបឋមរួចហើយសឹមរកភរិយា និងរកទ្រព្យ, ថាបើមិនមានស្ដេចគ្រប់គ្រងផែនដីទេ តើត្រូវរកភរិយា និងរកទ្រព្យនៅក្នុងលោកនេះធ្វើអ្វី?

២០១- ម្ចាស់ផែនដី ជាទីពឹងពាក់នៃពលរដ្ឋទាំងឡាយ ដូចជាភ្លៀងជាទីពឹងពាក់នៃសត្វទាំងឡាយ បើភ្លៀងរអាក់រអួល សត្វលោកអាចញុំាងជីវិតន្ទ្រីយ៍ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅបាន តែបើព្រះរាជាមិនប្រកបដោយធម៌ ពលរដ្ឋរស់នៅមិនបានទេ ។

២០២-ក្នុងលោកនេះ នរជនប្រព្រឹត្តទៅតាមច្បាប់ដោយច្រើន ព្រោះតែខ្លាចទណ្ឌកម្មទេ នរជននៅក្នុងអំណាចគេ ហើយប្រព្រឹត្តល្អពិតមែននោះ រកបានដោយកម្រណាស់, ដូចកុលនារីគោរពស្វាមីស្គមវិកលសព៌ាង្គកាយ ឈឺរីងរៃ និងក្រីក្រ ព្រោះតែខ្លាចទណ្ឌកម្មប៉ុណ្ណោះ ។

បើដូច្នោះ, សូមព្រះអង្គកុំបង្អង់អេរង់ឲ្យយឺតយូរ សូមអញ្ជើញទៅដោយរួសរាន់ ឲ្យទាន់ពេលវេលាជាមង្គលសិរីសួស្ដី និយាយដូច្នោះហើយក៏នាំដំរីស្ដនោះដើរទៅ ។ ឯ**កប៉ុរតិលកៈ** ដែលលុះក្នុងអំណាចលោភធម៌ ចង់បានរាជសម្បត្តិចាញ់កលចចក ស្រវឹងយសភ្លេចខ្លួន ខំដើរទៅតាមចចកយ៉ាងលឿនដែលអាចនឹងលឿនបាន ទៅផុងលង់ទ្រនេសក្នុងបឹងភក់ជាប់ទៅទៀតមិនរួច ទើបស្រែកដង្ហោយហៅចចកឲ្យជួយស្រង់ថា៖ "អឺសម្លាញ់អើយ, ត្រូវធ្វើដូចម្ដេចហ្ន៎? ឥឡូវនេះអញលង់ទ្រនេសក្នុងបឹងភក់

ជ្រៅរើខ្លួនមិនរួចទេ នឹងដល់ក្តីស្លាប់ហើយដឹង? សូមសម្លាញ់វិលមកក្រោយរកឧបាយជួយគ្នាសិន" ។ ចចកបានសមដូចបំណងហើយ ធ្វើជាអស់សំណើចសើចហាសហាយ និយាយចំអកឡកឡឺយថា៖ "ទេវៈ! សូមលោកមេត្តាយកប្រមោយតោងចុងកន្ទុយខ្ញុំឲ្យជាប់ ខ្ញុំនឹងខំព្រយុងឡើងឲ្យរួច ដោយអំពើដែលលោកជឿស្តាប់ពាក្យខ្ញុំនេះ សូមលោកសោយរាជ្យនូវសេចក្តីទុក្ខនេះចុះ, ព្រោះថា៖

២០៣- ដរាបណា លោកប្រាសចាកការសេពគប់សប្បុរសរឿយៗ ដរាបនោះ លោកនឹងធ្លាក់ទៅនៅក្នុងសមាគមអសប្បុរសរឿយៗដែរ ។

លំដាប់នោះ, ចចកទាំងឡាយហែកជញ្ចែងដំរីស្ល ដែលផុងក្នុងបឹងភក់ជ្រៅស៊ីជាអាហារ ស្លាប់ក្នុងគ្រានោះឯងហោង ។ ព្រោះហេតុនេះ បានជាខ្ញុំម្ចាស់ក្រាបទូលថា "មែនពិត, កិច្ចការណាដែលអាចសម្រេចបានដោយឧបាយកល" ដូច្នេះជាដើម (១៩៨) ។

កាលព្រះបាទ**តុង្គពលរាជ** ទ្រង់ព្រះសណ្តាប់ពាក្យឧបទេសនៃនាងមេអណ្តើកនោះចប់អស់អាថ៌សេចក្តីហើយ ទើបត្រាស់បង្គាប់ឲ្យហៅ**ចារុទ័ត្ត**កូនពាណិជ ជាស្វាមីនាង**លាវណ្យវតី**មកកាន់ផ្ទៃព្រះរាជដំណាក់តាំងជាសេវកាមាត្យនៅបម្រើផ្ទាល់ព្រះអង្គ ទ្រង់តែងមេត្តាប្រោសប្រាណរាប់អានដោយសេចក្តីស្និទ្ធស្នាលដ៏ក្រៃលែង ។

ថ្ងៃមួយ ព្រះបាទ**តុង្គពលរាជ** ទ្រង់ស្រង់ព្រះជលវារីស្រេច ស្តេចព្រោះព្រំព្រះសព៌ាង្គកាយដោយគ្រឿងក្រអូប ឈ្មុយឈ្ងប់ត្រឡប់គន្ធពិដោរ ទ្រង់ប្រដាប់គ្រឿងអលង្ការដ៏ហើយដោយមាស និងពេជ្រនិលចិន្តាទាំងឡាយរួចហើយ ទើបមានបន្ទូលត្រាស់ថា "ហៃ**ចារុទ័ត្ត**! ថ្ងៃនេះយើងនឹងធ្វើពិធីគៅរីព្រត (១) ថ្វាយទេវតា អស់កាលកំណត់មួយខែ, ក្នុងពិធីបុណ្យនេះ អ្នកត្រូវទៅស្វែងរកស្រីក្រមុំមានរូបល្អ ជាស្ត្រីអ្នកមានត្រកូលយកមកឲ្យយើង ឲ្យបានម្នាក់ៗរាល់រាត្រី ចាប់ពីថ្ងៃនេះតទៅយើងនឹងប្រទានទ្រព្យសម្បត្តិនិងកេរ្តិ៍ឈ្មោះឲ្យតាមពិធីបុណ្យ ។ ឯ**ចារុទ័ត្ត** បុត្រពាណិជក៏ចាត់ចែងរកស្រីក្រមុំថ្មីៗតាមព្រះរាជបំណងយកមកថ្វាយរាល់វេលារាត្រី ឥតមានក្តីបារម្ភអ្វីឡើយ ហើយបំបាំងខ្លួនពួនអាត្មាសំងំលបចាំមើលឲ្យដឹងថា ព្រះរាជាទ្រង់ធ្វើដូចម្តេចខ្លះ ។ ព្រះបាទ**តុង្គពលរាជ** ទ្រង់ស្ថិតនៅឆ្ងាយពីស្ត្រីក្រមុំនោះ ធ្វើអាការពាយងាយ ហាក់ដូចពុំជ្រាបព្រះទ័យ ឥតធ្វើអ្វីឲ្យប៉ះពាល់បន្តិចបន្តួចសោះ, ទីបំផុត ទ្រង់ព្រះរាជទានគ្រឿងស្លៀកពាក់ គ្រឿងអលង្ការ គ្រឿងក្រអូប និងលម្អិតខ្លឹមចន្ទន៍ សុទ្ធសឹងតែគ្រឿងប្រសើរឆើតហើយត្រាស់បង្គាប់ឲ្យរាជអាមាត្យថែរក្សា នាំយកទៅប្រគល់ដល់ផ្ទះរៀងខ្លួនវិញភ្លាម ។

---

[១] ពិធីបូជាដល់នាងគៅរី គឺនាងទុគោជាសក្តិព្រះឥសូរ

រីបុត្រពាណិជ កាលលបមើលឃើញសព្វគ្រប់ប្រការដូច្នោះ ជឿទុកចិត្តស្លាប់គំនិតឈឹង កើតសេចក្តីលោភលន់ចង់បានទ្រព្យថែមទៀត ទើបទៅនាំភរិយាខ្លួនយកមកថ្វាយ ។ កាលនោះព្រះបាទ**តុង្គពលរាជ** ទតព្រះនេត្រឃើញនាង**លាវណ្យវតី** ស្ត្រីកំពូលព្រះទ័យមកដល់ ទ្រង់ស្គាល់ច្បាស់ ត្រេកត្រអាលណាស់ ស្ទុះទៅបីត្រកងនាំយកទៅលើព្រះទែនសយនាភិរម្យ ភ្លើតភ្លើនព្រះចិន្តាដោយក្តីស្នេហា បើកព្រះនេត្រារលឹមព្រឹមៗ ត្រជាក់ដួងកមលស្កល់ព្រះទ័យ ។ កាលបុត្រពាណិជជាស្វាមីបានឃើញដូច្នោះ ស្តាយក្រោយសល់សែនទ្វី អស់បើគិត ភ័ន្តភាំងស្មារតី គាំងរឹងស្ងូក នៅនឹងថ្កល់ដូចកល់រូបគំនូរឬតក្កតា លែងហាមាត់ចេញស្តីអ្វីកើត ដោយក្តីក្តៅក្រហាយខុសគំនិតខ្លួនឯង ។ ព្រោះហេតុនោះបានជាខ្ញុំ (កណ្តុរ**ហិរណ្យកៈ**) និយាយថា៖ “បុត្រពាណិជបានឃើញព្រះរាជាចាប់ដោះក្បំក្រពុំដូចផ្លែទន្លាប់ផ្អាប់ឱរា នៃភរិយាខ្លួនប្រត្យក្សដោយភ្នែកឯង” ដូច្នេះជាដើម (១៩៣) ។

កណ្តុរ**ហិរណ្យកៈ** និយាយបញ្ជាក់ឲ្យក្អែក**លឃុបតនកៈ**ទៀតថា៖ “រឿងបងក្អែកនេះដូចជារឿងបុត្រពាណិជដូច្នេះដែរ” ។ ឯអណ្តើក**មន្ថរៈ** មើលងាយរឿងដែលកណ្តុរ**ហិរណ្យកៈ**និយាយប្រាប់បដិសេធមិនព្រមស្តាប់ ភ័យតក់ស្លុតរន្ធត់ចិត្តណាស់ ក៏ឡើងពីត្រពាំងនោះវារចេញទៅដោយរួសរាន់ ។ សត្វឯទៀតមានកណ្តុរជាដើម មានសេចក្តីស្នេហាអណ្តើក**មន្ថរៈ**, កាលបើឃើញមិត្តមិនស្តាប់ពាក្យខ្លួន, បារម្ភក្រែងមិត្តជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តមានក្តីអន្តរាយ ក៏បបួលគ្នាដើរទៅតាម ។ កាលអណ្តើក**មន្ថរៈ** វាររខូសៗលើគោក លេចវាលចូលព្រៃ មិនយូរប៉ុន្មានទៅជួបប្រទះនឹងព្រានព្រៃម្នាក់ ។ រីព្រានព្រៃឃើញអណ្តើកវារគើមៗត្រេកអរណាស់ រើសហើយចងភ្ជាប់ព្នដ៏ដងធ្នូពុនយកទៅ ដើរទៅៗអស់កម្លាំងឃ្លានបាយស្រេកទឹកខ្លាំង ក៏ត្រឡប់ទៅផ្ទះវិញ ។ ឯប្រើស ក្អែក និងកណ្តុរ ឃើញព្រានព្រៃចាប់អណ្តើកកើតក្តីក្តៅក្រហាយរសាប់រសល់ តប់ប្រមល់ខ្វល់ចិត្ត មិនដឹងបើគិតធ្វើដូចម្តេច ចេះតែទៅតាមព្រាននោះចរទៅ ។ កាលនោះឯងកណ្តុរ**ហិរណ្យកៈ** យំទង្គឹសខ្សឹកខ្សួលរអាក់រអួលថ្លាថ្លែងថា៖

២០៤- ដរាបណាអាត្មាអញមិនទាន់បានដល់ទីបំផុត ពោលគឺត្រើយសមុទ្រនៃសេចក្តីទុក្ខមួយទេ, ដរាបនោះ អាត្មាអញក៏តែងតែជួបប្រទះសេចក្តីទុក្ខទីពីរទៀត, រីសេចក្តីទុក្ខនេះ បើមានច្រកជាទំនងហើយ ក៏ចេះតែកើតមានឡើងថែមហើយថែមទៀតច្រើនឡើងៗ ។

២០៥- មិត្តភាពណា មានភាពប្រក្រតីជាមិត្ត កើតឡើងដោយបុណ្យវាសនា មិត្តភាពប្រកបដោយភាពប្រក្រតីនោះ មិនលះបង់ចោលគ្នាក្នុងគ្រាវិបត្តិអន្តរាយឡើយ ។

២០៦- វិស្សាសភាពនៃនរជនក្នុងមាតា ក្នុងភរិយា ក្នុងបងប្អូន និងក្នុងបុត្រធីតា មិនស្មើដោយវិស្សាសភាពនៃមិត្តដែលកើតឡើងដោយសភាពប្រក្រតីជាមិត្តឡើយ ។ កណ្តុររំពឹងគិតសាចុះឡើងមួយ

ស្របក់ ដកដង្ហើមធំឃ្លៗ ទ្ធញយំថាៈ ឱពុទ្ធោកម្មអើយ! បាបកម្មអាត្មាអញនេះអីក៏អាក្រក់ម្ល៉េះហ្ន៎?, ព្រោះថាៈ

២០៧- ផលកម្មអាត្មាអញល្អក្តី អាក្រក់ក្តី ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាល ប្រាកដជាកើតឡើងក្នុងសន្តានអញពីបុព្វជាតិ, អាត្មាអញបានឃើញផលកម្មទាំងអស់ក្នុងលោកនេះ ដូចជាអាត្មាអញបានកើតមកហើយ ១០ ជាតិ ។

២០៨- គួរសង្វេគណាស់! រាងកាយនេះកើតឡើងហើយ ក៏ដល់នូវការបែកធ្លាយទៅវិញ ភោគសម្បត្តិកើតបរិបូណ៌ឡើងហើយ ក៏ព្រាត់ប្រាសគ្នាទៅវិញ, សារពើវត្ថុទាំងឡាយ មានការកើតឡើង និងការបាក់បែកពុកផុយរលួយទៅវិញនេះជាធម្មតា ។

២០៩- នរណាហ្ន៎ ជាអ្នកបង្កើតរតនវត្ថុឲ្យមានពាក្យពីរព្យាង្គថា "សម្លាញ់" ដែលទុកដូចជាគ្រឿងការពារនូវសេចក្តីសោក សត្រូវភ័យ សេចក្តីតក់ស្លុត និងជាភាជន៍ សម្រាប់ទ្រនូវសេចក្តីស្រឡាញ់ព្រមទាំងសេចក្តីជឿទុកចិត្ត ។

២១០- មិត្តណាជាទីកើតរសនៃបីតិ ជាទីគាប់ភ្នែក ជាទីរីករាយចិត្ត ជាភាជនៈសម្រាប់ទ្រនូវសេចក្តីសុខទុក្ខជាមួយគ្នា មិត្តនោះ ក្ររកបានណាស់, មានមិត្តដទៃទៀត, ក្នុងសម័យមានទ្រព្យច្រើន មិត្តណាមករាប់អានព្រោះតែចង់បាននុយគឺទ្រព្យ មិត្តនោះ ឃើញមានមីរដេរដាសគ្រប់ទីឋាន, គ្រាវិបត្តិទុកជាថ្មសម្រាប់សាកល្បងមើលមាសសុទ្ធ គឺមិត្តពិតទាំងឡាយនោះៗ ។

កណ្តុរ**ហិរញ្ញកៈ** យំពិលាបខ្សឹកខ្សួលរអាក់រអួលតូចចិត្តយូរមួយស្របក់ ទើបនិយាយទៅរកក្អែក**លឃុបតនកៈ** និងប្រើស**ចិត្រាង្គ**ថាៈ "នែបងក្អែក បងប្រើស! ដរាបណាព្រានព្រៃមិនទាន់ចេញផុតពីព្រៃនេះ ដរាបនោះ យើងត្រូវព្យាយាមរកឧបាយជួយដោះអណ្តើក**មន្ថរៈ**នេះឲ្យរួចពីក្តីអន្តរាយទាល់តែបាន" ។ ក្អែក និងប្រើស សួរថាៈ "ចូរបងកណ្តុរប្រាប់ឧបាយឲ្យឆាប់មក តើយើងត្រូវធ្វើដូចម្តេច?" កណ្តុរប្រាប់ឧបាយថាៈ "បងប្រើស**ចិត្រាង្គៈ**ធ្វើពុតក្លែងជាស្លាប់ ដេកកណ្តាលវាលនៅក្បែរមាត់ត្រពាំងបង្ហាញខ្លួនឲ្យគេឃើញងាយ, បងក្អែកហើរខាងលើស្រែកកញ្ជ្រៀវក្ងកៗ ឲ្យឮខ្លាំង ធ្វើហាក់ដូចជាចុះទៅជញ្ជែងស៊ីប្រើស, ឯព្រានព្រៃជាអ្នកត្រូវការសាច់, កាលបើឃើញប្រើសស្លាប់ដូច្នេះ, មុខជាទុកអណ្តើកមួយអន្លើសិន ហើយរត់ប្រញាប់ប្រញាល់ទៅយកប្រើសពិតប្រាកដឥតសង្ស័យឡើយ ពេលនោះខ្ញុំនឹងរត់ទៅកកេរកាត់ចំណងចងអណ្តើកឲ្យរួចខ្លួន ហើយឲ្យវារចូលទៅក្នុងត្រពាំងភ្លាមទៅ, រីឯបងប្រើសកាលបើព្រានព្រៃរត់ចូលមកដល់ជិតកាលណា ត្រូវក្រោកឡើងយ៉ាងរហ័សបោលឲ្យលឿន ដែលនឹងអាចលឿនបាន ហើយចូលក្នុងព្រៃប្រោកកាលនោះទៅ" ។

គិតគូរគ្នាស្រេចហើយ, ប្រើស**ចិត្រាង្គៈ** និងក្អែក**លឃុបតនកៈ** ធ្វើតាមឧបាយនោះមួយរំពេច ។ឯព្រាន ព្រៃត្រាច់ចរស្វះស្វែងរកបរបាញ់តាមដែនដងព្រៃ មិនបានអ្វីសោះ កើតក្ដីនឿយហត់អស់កម្លាំង ល្វើយ ស្រេកទឹកក៏ចុះទៅផឹកទឹកក្នុងត្រពាំង រួចហើយឡើងមកជ្រកសម្រាកកាយយកកម្លាំងនៅក្រោមម្លប់ ឈើមួយ ចោលភ្នែកក្រឡេកទៅឃើញប្រើសស្លាប់ប៉ោងពោះដូច្នោះ ត្រេកអរណាស់ កន្ត្រាក់កាំបិត ស្មៀតសៀតចង្កេះ ចោលអណ្ដើកនៅទីនោះ រត់ខ្មីតយ៉ាងលឿនសំដៅទៅឯប្រើសស្លាប់នោះ ។ ក្សិណ នោះ, កណ្ដុរ**ហិរណ្យកៈ** ឃើញព្រានព្រៃរត់ទៅហើយក៏គេទៅខំកកេរចំណងអណ្ដើក**មន្ថរៈ**រួចភ្លាម, អណ្ដើកបានរួចចំណងហើយ វារខ្ញូសៗយ៉ាងរហ័សចូលទៅក្នុងត្រពាំងភ្លុងទៅ ។ អែបងប្រើសមៀង មើលទៅឃើញព្រានព្រៃរត់ជិតមកដល់ខ្លួនហើយ ក្រោកប្រញាប់ប្រញាល់ផ្ដោះបោលដូចគេបោះព្ទួយ ចូលព្រៃប្រោកបាត់ទៅ ។ ព្រានព្រៃអាំងឡាំងភាំងស្មារតីអៀនឡក់ ត្រឡប់មកវិញ, ដរាបណាដល់ គល់ឈើ, ដរាបនោះ រកអណ្ដើកមិនឃើញ អស់ផ្លូវសង្ឃឹមលាន់មាត់ស្រែកថា៖ នេះបានសមមុខ អាផេះកណ្ដាលជើងក្រាន! មិនជឿពាក្យចាស់ស្រឡះដៃធេង ធ្វើការមិនគិតគូរឲ្យល្អិតល្អន់ទុកជាមុន, ព្រោះថា៖

២១១- នរជនណាលះបង់របស់ទៀងទាត់ ទៅស្រវាយករបស់មិនទៀងទាត់វិញ របស់ដែល ទៀងទាត់ក៏វិនាសបាត់សូន្យទៅ ឯរបស់ដែលមិនទៀងទាត់ក៏ហឺនហោចបាត់ទៅថែមទៀតដែរ ។

ឯព្រានព្រៃធ្វើការខុសទំនងដោយខ្លួនឯង ខាតលាភស្រឡះដៃធេង ក្ដៅក្រហាយស្ដាយក្រោយ ដើរចូលព្រៃជ្រៅជ្រលងដងអូរបាត់ទៅ ។ សត្វជាមិត្តសម្លាញ់ទាំងឡាយ មានអណ្ដើក**មន្ថរៈ** ជាដើមបាន រួចទុក្ខទោសភយន្តរាយហើយ ក៏ត្រឡប់ទៅកាន់ស្ថានលំនៅខ្លួនវិញតាមប្រក្រតីដើម នៅជាសុខសប្បាយ មានសាមគ្គីព្រមព្រៀងគ្នាត្រាតែអស់ជីវិតរៀងខ្លួនទៅហោង ។

ក្នុងកាលទីបំផុត ព្រះរាជបុត្រទាំងឡាយដែលបានទ្រង់ព្រះសណ្ដាប់កថាដ៏វិចិត្រនេះ មានព្រះ ទ័យត្រេកអររីករាយដ៏ក្រៃលែង មានព្រះបន្ទូលត្រាស់ទៅកាន់បណ្ឌិតអាយ៍**វិស្ណុស័ម៌ន** ថា៖ “យើង ខ្ញុំទាំងអស់គ្នាបានស្ដាប់រឿងរ៉ាវដែលលោកបានថ្លែងអម្បាញ់មិញនេះសព្វគ្រប់ មានសេចក្ដីត្រេកអរណាស់, សេចក្ដីប្រាថ្នាយើងខ្ញុំទាំងអស់គ្នា បានសំប្ញទ្ធិសម្រេចប្រយោជន៍ហើយ” ។ មហាបណ្ឌិត**វិស្ណុស័ម៌ន** ក្រាបបង្គំទូលថា “បំណងរបស់ទ្រង់ព្រះករុណាបានសម្រេចបរិបូណ៌ហើយ សូមទ្រង់ព្រះករុណាស្ដេចព្រះសណ្ដាប់ស្លោកទីបំផុតដូច្នេះទៀតថា៖

២១២- សូមសាធុជនទាំងឡាយ សាមគ្គាមូលត្រកូលចងចាប់គ្នាជាសាមគ្គី ឲ្យមានមិត្តភាព, សូមប្រជាជនក្នុងជនបទសម្បូណ៌ដោយសិរីសម្បត្តិគ្រប់ប្រការ! សូមព្រះភូមិបាលទាំងឡាយរក្សា

ប្រជាជននៅលើផែនពសុធាដោយប្រពៃ ហើយស្ថិតនៅក្នុងទសពិធរាជធម៌ជានិច្ចនិរន្តរ៍តទៅ! សូមទ្រង់ព្រះករុណាគ្រប់ព្រះអង្គតាំងព្រះទ័យជាសប្បុរសមានសេចក្ដីពេញចិត្ត និយមប្រើនីតិសាស្ត្រ ទុកនីតិសាស្ត្រនេះដូចជាព្រះជាយាថ្មីមួយអង្គទៀត សូមព្រះមហាទេពដ៏មានបុណ្យជាចមអមរនិករដ៏ទ្រង់នូវចន្ទ្រាធិច្ចូឌាមណី ប្រសិទ្ធីពរបវរសួស្ដីដល់មហាជនឲ្យប្រកបដោយវិបុលសុខ សិរីសួស្ដីជ័យមង្គលគ្រប់ទិនទិវារាត្រីទៅហោង ។

កថាសង្គ្រោះទី១ ឈ្មោះការគប់មិត្ត ដែលមានមកក្នុងហិតោបទេសចប់តែប៉ុណ្ណោះ ។